SPRAWOZDANIE DWUDZIESTE ÓSME

DYREKCYI c. k. GIMNAZYUM III.

W KRAKOWIE

ZA ROK SZKOLNY 1911.

TREŚĆ:

1. Antoni Euzebiusz Balicki. Czytanie i objaśnianie utworów lirycznych.
   Dr. Roman Jamrógiewicz. Autonomia szkolna.
2. Część urzędowa.

W KRAKOWIE
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO

DRUK W. L. ANCZYCA I SPÓŁKI
1911

SPRAWOZDANIE DWUDZIESTE ÓSME

DYREKCYI c. k. GIMNAZYUM III.

W KRAKOWIE

ZA ROK SZKOLNY 1911.

TREŚC:

1. Antoni Euzebiusz Balicki. Czytanie i objaśnianie utworów lirycznych.
   Dr. Roman Jamrógiewicz. Autonomia szkolna.
2. Część urzędowa.

W KRAKOWIE
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO

DRUK W. L. ANCZYCA I SPÓŁKI
1911

Czytanie i objaśnianie utworów lirycznych.

(Rozbiór »Echa kołyski«)

Jak czytać z uczniami utwory poetyckie? — oto pytanie, nad którego najdoskonalszem rozwiązaniem toczy się między pedagogami spór żywy, wnikający w zasadnicze pojęcia i cechy estetyki z jednej, a zdolności władz umysłowych uczniów — z drugiej strony. Jedni chcą, by poetycki twór oddziaływał na czytelników wyłącznie tylko swoją własną pięknością. Cudnych i natchnionych słów poety — powiadają oni — nie zastąpią nawet najlepiej dobrane słowa prozaiczne, analizowanie takich dzieł równa się prawie zawsze wiwisekcyi, po której najpiękniejszy wiersz przedstawia się może jeszcze jako całość, ale całość pokaleczona, odarta z tchnienia życia i piękna. Żądają oni, aby każdy nauczyciel przedstawił uczniom tylko i odrazu całokształt poetyckiego utworu, nie rozdzielał go zaś na części, gdyż przez to główna idea poety zagubi się i zatraci... Ustępstwo pod tym względem czynią ci pedagodzy wyjątkowo przy wielkich epopejach, powieściach lub gawędach, nie godzą się zaś na nie przy odczytywaniu utworów lirycznych. Te muszą bezwarunkowo pozostać nietknięte, a oddziaływać na duszę ucznia mają tylko melodyjnością swą oraz uczuciem poety samego...

Odmiennie zgoła zapatrują się na tę sprawę metodycy inni, tak rozumując: Poeta (rzeczywiście natchniony, prawdziwy!) nie pisze w chwili natchnienia ani dla ogółu, ani też — co najważniejsza — dla uczniów. W czasie tworzenia wznosi się on ponad otoczenie, wywołuje z głębi ducha swojego myśli i słowa niepowszednie i w niecodzienną też szatę przybrane... Chcąc zatem odgadnąć myśl poety, chcąc odczuć drgnienia jego duszy i serca — trzeba koniecznie pójść za nim tam, gdzie był on,

gdy to czuł i pisał. Trzeba koniecznie wznieść się o ile możności ku niemu na ten stopień, na którem stał on sam... Nie potrafi zaś tego uczynić nieraz jednostka dojrzała, w czytaniu i rozumieniu dzieł poetyckich dość nawet wprawna, więc jakżeż żądać tej umiejętności od młodocianego wieku ucznia?? Wszak sami poeci żądają od czytelników swych, aby »szli za nimi« i »w jęk ich serc w słuchali się cichy...« Wszak sam Goethe, mistrz mistrzów, nie inne tylko takie słowa pisze:

Gedichte sind gemalte Fensterscheiben,
Sieht man vom Markt in die Kirche hinein,
Das ist alles dunkel und düster.
Kommt aber nur einmal herein,
Begrüsst die heilige Kapelle,
Da ist's auf einmal farbig helle!...

Wniosek zatem z tego prosty, że konieczną jest rzeczą wgłębić się w utwór poety. Gdy się zaś ma uczniów przed sobą, którzy ani sił ani też wprawy po temu nie mają, winno się ich w ten głąb ducha i natchnienia wprowadzić... Uczynić zaś to można jedynie drogą analizowania i objaśniania tak utworu samego, jakoteż okoliczności, wśród których utwór ten powstał.

Rozpatrzmy pokrótce po czyjej stronie słuszność. Pedagogowie i metodycy z brzegu pierwsi na wielką przedewszystkiem cześć i miłość zasługują, że sami z tak serdeczną miłością i czcią do poetów się odnoszą... Ale czy ich metoda doprowadziłaby do celu, którym ma być w pierwszym rzędzie odczucie i zrozumienie utworu (a więc i myśli i uczuć) poety, a następnie rozkochanie się i poznanie pięknego języka, jego obrazów i zwrotów? Pomińmy już ten tak często powtarzający się wypadek, że uczeń nie rozumie niekiedy jakiegoś wyrażenia, to znów szyk wiersza zbyt zawiły, to wreszcie myśli w utworze zawarte pozornie dla niego są rozstrzelone i na pierwszy rzut oka ze sobą się nie wiążące; pomińmy te przeszkody, gdyż zręczny nauczyciel usunie je łatwo (choć usuwanie już bodaj w odrobinie ucznia z pod wpływu bezpośredniego wrażenia oderwać musi!). Weźmy natomiast pod uwagę wiersz zupełnie stylistycznie i ideowo jasny. Jakżeż z nim mamy się obchodzić? Według wskazówek powyższych teoretyków winniśmy pozwolić i dopuścić do tego, aby utwór ten oddziaływał na uczniów sam

bezpośrednio. W jaki sposób? Oczywiście przez czytanie (naturalnie, bo to lepsze), czytanie głośne... Ale już tu grożą dwa niebezpieczeństwa, pozornie drobne, w rezultacie wielkie. Pierwszem z nich, to czytanie dobre, drugiem złe. Praktyka i doświadczenie uczy, że jeśli, czy to uczeń, czy nauczyciel odczytuje wiersz pięknie, melodyjnie, to wtedy główna uwaga uczniów skierowana jest na piękność i deklamacyi samej i melodyjność deklamowanego wiersza. Idei przewodniej utworu, uczuć poety nie śledzi wtedy prawie żaden z uczniów. Jest to fakt, z którym liczyć się trzeba koniecznie, a spotykamy go u ludzi starszych, i bardzo intelligentnych.

Ale — powie ktoś może – i na to jest rada. Jeśli słuchający uczniowie za pierwszem czytaniem odczuli piękność brzmienia wiersza, jego melodyjność i śpiewność, to za czytaniem drugiem, trzeciem odczują i wchłoną w siebie uczucia i ideę poety. Niestety, w zdanie to śmiem wątpić. Czytanie powtórne lub trzecie ustępu tego samego stopień natężenia uwagi obniża u uczniów prawie w zupełności... Jeśli zaś ona przecież istnieje, to dzieje się to wyłącznie na życzenie lub... presyę nauczyciela. No, a w tym razie korzyść z »natchnionego« utworu już chyba minimalna ..

Cóż dopiero mówić o czytaniu złem, gdzie co chwila łamie się wrażenie z czytanej całości i w niwecz odwraca najskromniejszą nawet uczniowską uwagę.

Może tedy wybrać należy drogę inną? Jeśli stwierdziliśmy, że przez czytanie piękne uczeń odniósł wrażenie harmonijności i melodyjności wiersza, to reszty niechaj on już nie szuka, lecz niech mu w pięknej a przystępnej formie dopowie sam nauczyciel? Tak, wtedy uczeń utwór zrozumie i odczuje, tylko znów stały się rzeczy dwie, a obie nie dobre. Pierwszą — to pewnik, że w tym wypadku nie oddziałał na ucznia poetycki utwór bezpośrednio, lecz owszem pośrednio w interpretacyi nauczyciela; powtóre, a to najważniejsze, w tym wypadku odebrał nauczyciel uczniowi możność rozwijania w sobie samodzielności, pozbawił go dalej tej rozkoszy, jakiejby uczeń doznał, gdyby za wskazówką i pomocą przewodnika był sam w kraj poety zaszedł i po jego kwietnej rozpatrzył się łące...

Z tych paru słów widzimy jasno, że metoda zalecana przez pedagogów pierwszych sama jedna, nawet przy idealnie do-

brych warunkach ostać się nie może... Bez korzyści atoli nie jest, owszem ma je dwie. Budzi szacunek i nietykalność dla poetyckich dzieł, oraz — przy deklamowaniu — potrafi wzbudzić podziw i gorące uwielbienie dla formy wiersza zewnętrznej, już samem brzmieniem słów potrafi porwać i zapalić...

Zobaczmy teraz, jakie wady i zalety posiadają rady i wskazówki myślicieli drugich:

Wiemy już, że wychodzą oni z tego założenia, iż, chcąc poetę zrozumieć, trzeba koniecznie pójść w jego krainę natchnienia i marzeń. Do tego pomódz ma uczniowi rozbiór i objaśnienie czytanego utworu.

Rzecz prosta, że konieczne ono jest przy poematach o charakterze epicznym lub dydaktycznym, ale, czy się tak samo winno postępować przy utworze czysto lirycznym, t. zw. »czystej liryce«? Wszak tu ma się do czynienia tylko z uczuciem, a więc czemś, czego ani ująć, ani dotknąć nie można, a co tak samo, jak opis jakiegoś zdarzenia czy obrazu musi się pojąć i wyczuć... A jednak i tu analiza okaże się nie tylko pożyteczną, lecz nawet konieczną, objaśnienie utworu istnieć bezwarunkowo musi.

Pytanie tylko ważne, jakie kształty ma to objaśnienie przyjąć?...

Zwolennicy tej drugiej metody radzą, aby poznać przedewszystkiem »treść« danego utworu i »tok« jego myśli; następnie rozpatrzeć się winno części składowe wiersza całego i oznaczyć ich stosunek oraz stopień ich znaczenia do całokształtu; poznać wreszcie ideę poematu główną i przewodnią. Gdy to się stało, t. j. gdy uczeń zrozumiał i odczuł, czego poeta chciał, pisząc swój utwór, winno się jeszcze wykazać, jakiemi środkami wyraził poeta własne uczucia i myśli, jakich obrazów i zwrotów użył, aby tem silniejsze wywrzeć na nas wrażenie...

Zapewne, że droga to trudna i mozolna, ale, choć skutecznie do celu prowadzi, przecież grozi jednem wielkiem niebezpieczeństwem, którem jest, już nie wiwisekcya i okaleczenie czytanego wiersza, lecz zdarcie z niego tego czaru i uroku, starcie tego złotego i barwnego pyłu, jaki stanowi główną ozdobę czystej liryki... Przy takiem tylko postępowaniu uczeń zrozumie i nawet odczuje myśli i drżenia serca poety,

ale wskutek tego nie podda się wpływowi, jaki natchniona poezya wywiera na człowieka bezpośrednio, uszlachetniając go i dźwigając w górę. Przyjemność i pożytek znajdzie natenczas uczeń w tem tylko, że sam lub przy pomocy nauczyciela wdarł się w myśl utworu i poety.

Tyle zatem tu szkody, co pożytku, a kto wie nawet, czy szkody nie więcej. Dlatego i tym razem powiedzieć musimy, że również i ta metoda, stosowana sama jedna, bezwzględnie dobrą nie jest.

Trzeba tedy szukać sposobu trzeciego, a będzie nim połączenie obu tych metod w jedną całość, gdyż tak metoda pierwsza, nazwijmy ją »syntetyczną«, jak i druga — w przeciwstawieniu do tamtej — »analityczna« — mają w sobie zalety i cechy dobre, które połączone, dadzą dopiero wynik pożądany i w owoc bogaty...

Rzeczą jest jasną, że nie przy wszystkich utworach poetyckich stosować będziemy obie metody zawsze r ó w n o r z ę d n i e, w jednakowej mocy i natężeniu. Owszem, nie mówiąc już wcale o utworach epickich i dydaktycznych, w samej »czystej liryce« coraz to inny z tych sposobów rolę główniejszą odgrywać będzie... I tak np. więcej posłużymy się metodą »analityczną«, gdy z uczniami czytać będziemy »ballady« lub »śpiewy historyczne«, o wiele zaś więcej użyjemy metody »syntetycznej«, bezpośrednio działającej, gdy mieć będziemy przed sobą ulotny wierszyk poety, tęsknotę lub smutek wyrażający. Wszędzie atoli obu powyższych sposobów powinniśmy użyć, gdyż w tym tylko razie najbliżej znajdziemy się celu, a celem tym to żądanie nowoczesnej pedagogii (na Herbarcie zbudowanej), aby uczeń podawany sobie naukowy materyał, nie tylko p o z n a ł, lecz także p r z e ż y ł i d o ś w i a d c z y ł. Rzecz zaś prosta, że tyczy się to w pierwszym rzędzie nauki języka ojczystego, a w nim działu poezyi...

Lecz nie o to tylko chodzi, aby utwór poetycki wywarł na uczniu głębokie wrażenie, aby go — dalej — uczeń zrozumiał i odczuł, aby — wreszcie — poznał siłę natchnienia poety i sposób, za pomocą którego myśli swoje i uczucia tak cudnie wyraził... Jest jeszcze rzecz jedna, a kto wie, czy nie najważniejsza. Poeta liryczny, zamykając natchnienie swoje w słowach i wierszu, snując jakąś złotą nić marzeń i rozmyślań

w poemacie, dąży zawsze do czegoś wielkiego, wzniosłego. Ma prawie zawsze przed sobą jakiś cel, który odrywa go od powszedniości i taniości codziennego życia, a niesie w krainę błękitu i słońca. Ten cel, który nie da zysków materyalnych, ale który człowieka czyni Bogu bliższym a aniołom podobnym — ideałem się nazywa. Niemal w każdym lirycznym wierszu z takim ideałem spotykać się przychodzi...

I oto teraz przy czytaniu tego rodzaju utworów nastąpić winna rzecz najważniejsza, a jest nią: dążność i postanowienie, aby uczeń ideały poety przyswoił sobie, pokochał je, za drogowskaz i przykazanie wziął je sobie na dalszą drogę ciężkiego i biednego życia... A poeci nasi cudną spuściznę nam zostawili, a w spuściźnie tej ideały najpiękniejsze i najwznioślejsze:

Miłość Boga i Ojczyzny, rodziny a matki zwłaszcza, ukochanie pracy i wzniosłości, szlachetnej dumy i błękitnych czynów — oto ich hasła, ich ideały, oto pokarm, jaki, rozkoszując się równocześnie poezyą, winni z niej uczniowie pożywać i w siebie wchłaniać duszą i sercem całem...

Trzy tedy zadania stawia sobie do spełnienia nauczyciel, gdy przystępuje z uczniami do czytania utworu czysto lirycznego (gdyż w tej chwili o takim tylko mówimy). Zadaniem pierwszem — to porwanie i przeniesienie duszy uczniów jak najbliżej krainy natchnienia poety...

A kto nie jest serca bratem,
Ten nie pozna ze słów duszy —

mówi cudnie i głęboko Słowacki w »Zborowskim«... Otóż spełnienie tego pierwszego zadania polegać będzie głównie na uczynieniu z uczniów braci serca poety, na przybliżeniu ich ku sobie... (Tu głównie pomocną okaże się metoda pierwsza).

Zadanie drugie zdąża przedewszystkiem, by uczeń, o ile możności jak najszybciej, poznał i zrozumiał, odczuł i wyczuł, myśli i ducha utworu oraz poety samego. Dziać się to atoli musi w formie niezmiernie delikatnej, bo oto, jak wygraża poeta Zaleski tym, którzy »orłów w locie« dosięgnąć pragną:

Cicho wrzaski i oklaski!
Wyjdź, narodzie, z solą — z chlebem:
Ptak twój buja gdzieś pod niebem,
Zniesie ziemi Ojca łaski.

Kto urzeka tam go w locie,
Kto się złotych skrzydeł ima
Myślą tylko lub oczyma,
Grzeszny — zgasił gwiazd już krocie...
. . . .

(Przy tej znów pracy posłużymy się głównie metodą analityczną).

Kiedy zaś poznaliśmy i pokochali całość wiersza, poznali jego zawartość a przejęli się natchnieniem jego twórcy, wtedy pozostanie nam do spełnienia missya najważniejsza, zadanie trzecie, a jest niem zaszczepienie w duszy czytelników tych ideałów, jakie ukochał i za jakiemi tęsknił sam poeta.

*

* *

Na różnych stopniach nauki w różny sposób czyta się i przerabia z uczniami przepisany materyał. W klasach niższych zadaniem nauki języka polskiego — wedle przepisanego planu — jest o ile możności doskonałe czytanie i mówienie; gruntowna znajomość fleksyi i składni; gramatyczna pewność i poprawność w ustnem i piśmiennem używaniu języka; wyrabianie dalej dobrego smaku przez czytanie, uczenie się na pamięć i należyte wygłaszanie celniejszych utworów poetycznych i ustępów prozaicznych.

W klasach wyższych (od V do VIII) główna uwaga winna być zwróconą na biegłość i stylistyczną poprawność w ustnem i piśmiennem używaniu języka, poznanie wybitniejszych rodzajów poezyi i prozy, oraz zapoznanie się z celniejszemi utworami literatury ojczystej, życiem twórców tych dzieł, społeczeństwa wśród którego żyli i t. d....

Stosownie do tego planu nauki, inaczej czytać się będzie utwory poetyckie w klasach niższych, inaczej w wyższych. W klasach niższych winien uczeń zwolna poznawać różnicę, jaka tkwi między wysłowieniem się codziennem, pospolitem (chociażby bardzo poprawnem) a mową niecodzienną, »naturalnie-wyszukaną«, mową poetycką. O t. zw. rozbiorze wiersza pod względem stopniowania uczuć (mówimy wciąż o liryce)

i siły natchnienia, jako też pod względem jego budowy nie mówi się w tych klasach prawie nic (lub bardzo mało w klasie czwartej). Celem głównym przy czytaniu wierszy w tych klasach jest zrozumienie ich treści, poznanie głównej, zasadniczej myśli poety, a przedewszystkiem przejęcie się pięknością poetyckiego języka, zrozumienie lub odczucie różnicy, jaka zachodzi pomiędzy poezyą a prozą.

Od uczniów w klasach wyższych wymaga się już czegoś innego. Przy czytaniu utworów lirycznych żąda się od nich odczucia duszy poety, zrozumienia chwili, w której ten poeta tworzył, oraz wyczucia powodu i przyczyny, która dany utwór wywołała. Krótko mówiąc, uczeń winien wejść w krainę natchnienia poety.

Wiemy już, jak trudne i odpowiedzialne jest to zadanie, najtrudniej atoli przedstawia się ono w klasie piątej.

Klasa szósta, siódma i ósma poza głównym i we wszystkich klasach jednakim celem nauki języka polskiego, ma także za zadanie poznać najcelniejsze utwory ojczystej literatury, ma poznać twórców czytanych dzieł, ich życie, stosunki, pośród których żyli i t. p. okoliczności. Przez to wszystko zrozumienie i odczucie utworów lirycznych jest niesłychanie ułatwione. Przypuśćmy np., że uczniowie mają za zadanie czytać »Improwizacyę«. Bez znajomości życia Mickiewicza, bez zapoznania się z położeniem narodu polskiego po upadku powstania, bez przypatrzenia się tym wszystkim stosunkom, w jakich na początku XIX w. znajdowało się całe nasze społeczeństwo, bez tego całego przygotowawczego aparatu uczeń z »Improwizacyi« wieleby nie zrozumiał i nie odczuł. Pojąłby części, ale związku pomiędzy niemi, ale idei głównej w całości utworu stanowczoby się nie dopatrzył. Inaczej mówiąc, bez pomocy uprzednio nabytych wiadomości lub nauczyciela, uczeń sam, w krainę natchnienia poety dostaćby się nie mógł, a o to chodzi przedewszystkiem.

Lecz w klasach tych, t. j. VI, VII i VIII, owa »pomoc«, owe uprzednio zebrane wiadomości, są nietylko pomocą samą, lecz i zadaniem, celem nauki języka polskiego.

Inaczej ma się rzecz w klasie V. Tu wiadomości z historyi literatury stoją zupełnie na boku, na planie drugim. Rzeczą główną jest poznanie najważniejszych gatunków poezyi i prozy,

umiejętność ich czytania, odczuwania i rozumienia. Cóż jednak począć przy czytaniu utworów lirycznych, gdzie uczeń winien poznać »nastrój«, w jakim znajdował się poeta, gdy dany utwór pisał, gdzie powinien dążyć za myślą poety a za jego ideałami tęsknić?

Doświadczeni pedagogowie radzą, by w takich razach nauczyciel sam nakreślił chwilę i okoliczności, wśród których dany wiersz powstawał. Mówią oni, że tych parę słów objaśnienia przyczyni się także do tem większego zainteresowania się czytanym utworem, a od razu przeniesie ucznia w świat poezyi.

Wiele słuszności w tych słowach, choć znów o niejedno spierać by się można. Czasem uczynić tak, a nie inaczej, — jest rzeczą wprost konieczną, wydaje mi się jednak najlepszą metoda ta, za pomocą której uczeń uważny winien sam dojść przyczyny, jaka dany utwór do życia powołała. A stać się to może (i powinno) bez wielkiego wysiłku, już to po przeczytaniu a przed rozbiorem, już też po rozbiorze przerabianego wiersza.

Po powyższych uwagach charakteru ogólniejszego, spróbujmy przeczytać z uczniami jakiś wiersz liryczny według przyjętej przez nas metody. Że zaś powiedzieliśmy, iż najwięcej trudności przedstawia do omawiania »czysta liryka« i to w klasie piątej, przeto na przykład weźmy jeden z najpiękniejszych utworów Asnyka, p. t. »Echo kołyski«, utwór właśnie należący do »czystej« liryki, a przeznaczony na klasę piątą.

Brzmi on w całości:

I.

Gdym jeszcze dzieckiem był,
Budzącem się na świat;
Gdy wątły życia kwiat
Jeszcze się w pączku krył:
Na łono matka mię brała,
Pieściła i całowała;
Gdym jeszcze dzieckiem był.

II.

Pamiętam po dziś dzień,
Jak, kojąc płacz i gniew,

Nuciła tęskny śpiew,
Co falą słodkich brzmień
Dobywał uśmiech na nowo;
I każde piosenki słowo
Pamiętam po dziś dzień. (pauza)

III.

»Dziecino, nie płacz, nie!
Rozjaśnij twoją twarz!
Dopóki matkę masz,
Nie może ci być źle;
Na mojem oprzyj się łonie,
Ja cię przed bolem zasłonię:
Dziecino, nie płacz, nie! (pauza)

IV.

»Chowaj na później łzy!
Dziś jeszcze Anioł Stróż
Girlandą białych róż
Okala twoje sny;
Na tkance marzeń pajęczej
Maluje kolory tęczy:
Chowaj na później łzy!

V.

»Rozkoszą wszystko tchnie,
Śpiewa ci ptaków chór,
W twem niebie niema chmur
Ani goryczy w łzie;
Życie uśmiechem cię wita
I każdy kwiat ci rozkwita,
Rozkoszą wszystko tchnie.

VI.

»Więc duszę swoją pieść
Jutrzenką rajskich farb
I czystych uczuć skarb
W niewinnej pieśni mieść!
Byś mógł zaczerpnąć w tym zdroju,

Gdy ci przybraknie spokoju –
Więc duszę swoją pieść! (pauza)

VII.

»Bo przyjdzie inny dzień,
W którym, o synu mój!
Napotkasz tylko znój
Zamiast rozkoszy tchnień;
Zdrada ci oczy otworzy,
Nieufność ducha zuboży,
Bo przyjdzie inny dzień.

VIII.

»Przyjdzie ci płacić krwią
Serdecznych marzeń dług,
Zdepce cię w prochu wróg,
Znieważy boleść twą;
Szlachetny poryw zapału
I miłość dla ideału
Przyjdzie ci płacić krwią.

IX.

»I ból swój będziesz niósł
Samotny sercem w świat!
Zawodów, złudzeń, zdrad
Będzie ci wieniec rósł,
Cierniami otoczy skronie,
Skrępuje na zawsze dłonie —
I będziesz ból swój niósł. (pauza)

X.

»Na taki życia zmrok,
Rozbicia straszną noc,
Zachowaj ducha moc
I jasny dziecka wzrok;
Niech ci wspomnienie kołyski
Przyniesie matki uściski,
Na taki życia zmrok!

XI.

»Pomimo gorzkich prób
Zawsze ach! dobrym bądź!
Z miłością drugich sądź
I patrz z nadzieją w grób;
Nie zatrać dziecinnej wiary,
Nie żałuj swojej ofiary
Pomimo gorzkich prób.

XII.

»O! nie mów, dziecię me,
Że marny życia trud,
Że wszystko fałsz i brud,
A prawdą tylko złe;
Że trzeba wątpić i szydzić,
Pogardzać i nienawidzić —
O nie mów, dziecię me!

XIII.

»Na matkę wspomnij swą,
Na miłość, co bez plam;
Zwątpieniu zadaj kłam
I obmyj duszę łzą;
Wierz w piękność ducha słoneczną
I w miłość, która jest wieczną:
Na matkę wspomnij swą«.

Poczynamy »rozbiór« powyższego wiersza od przeczytania go na głos. Czyta sam nauczyciel, a czyta skończenie dobrze, bacząc, by w wygłaszaniu poetyckiego utworu nie było krzty »aktorstwa«, lub »teatralności«, owszem, głęboka prostota połączona z serdecznem a szczerem przejęciem się zawartych tam myśli i uczuć. Równocześnie przy czytaniu czyni dłuższe pauzy tam, gdzie istotnie kończy się jakaś myśl ważniejsza, a poczyna nowa, z poprzedniej logicznie wypływająca. Osiąga się przez to ten wielki skutek, iż uczeń — zrazu nieświadomie — poznaje rozkład całości na pojedyncze części, ich wzajemny do siebie stosunek, i mimowolnie odczuwa stopniowanie się

uczuć i myśli poety, oraz jego dążność do wyrażenia ostatecznej idei.

Po przeczytaniu wiersza przez nauczyciela, po króciutkiej a rozmyślnie zachowanej w tem miejscu pauzie, może odczytać ten sam wiersz jeszcze uczeń, najlepszy w klasie »deklamator«, ale pod tym jedynie warunkiem, że przy czytaniu wiernie naśladować będzie »mistrza«, t. j. tak będzie akcentował pojedyncze zdania i wyrazy, tak będzie głos podnosił lub zniżał, jak jego przewodnik.

Przez to wzorowe odczytanie poematu winno się uzyskać w klasie skupienie uczniów, oderwanie ich od zwykłego biegu myśli, winno nastąpić żywe zainteresowanie się dla wiersza i poety, słowem powinien (a to dzieje się prawie zawsze) zapanować uroczysty nastrój, jakaś głęboka cisza, lub też jasne, żywe rozpromienienie się twarzy, wyrażające ciekawość i natężenie umysłu.

Teraz można spróbować wprowadzić słuchaczy w jeszcze bliższą styczność z tworzącym poetą.

— Piękny ten wiersz? — pada pytanie.

— Ach, cudny, śliczny!...— nieobłudną słyszy się odpowiedź.

— A, jak myślicie, co też natchnęło poetę do napisania tego cudnego a głębokiego utworu?

Odpowiedzi będą może różne, ale wyrażać mniej więcej będą to samo:

Oto patrzył raz poeta, jak po doznaniu błahej przykrości rozpłakało się małe dziecko. Matka koiła jego ból i płacz, tłumacząc mu, że to, czego doznał teraz, niczem jest w porównaniu z przykrościami i nieszczęściami, jakie to dziecko już jako dorosły człowiek pozna w swem życiu...

— Widok skarżącego się dziecka i pocieszającej je matki, co przypomniał poecie?...

— Jego własne dzieciństwo, jego własną matkę, jej słowa, rady i nauki...

— Jakiego uczucia doznał poeta, przypomniawszy sobie to wszystko?

Znów odpowiedzi będą różne, ale zasadniczo do siebie podobne:

Patrząc na pocieszającą dziecko matkę, poeta odczuł i zrozumiał wogóle zbawienny i błogosławiony wpływ ko-

chającej matki, zrozumiał, jak w młodości wszystkie nieszczęścia i zawody błahe są i małoważne, jak dopiero w przyszłem życiu przychodzą na człowieka prawdziwe burze i zawieruchy...

— Wobec tego, że dopiero w późniejszem życiu prawdziwe na człowieka nieszczęścia przychodzą, cóż winno się czynić przez czas młodości?

— Zbierać siły, skupiać w sobie moc ducha i energię, aby później stawić śmiałe czoło wszystkim przeciwnościom.

— Czy tedy czas młodości to samo ma do spełnienia, co czas dojrzałości męskiej?

— Nie, jest między niemi różnica ogromna.

— O czem zatem rozmyślał poeta, patrząc na powyżej wspomniany obraz?

— Zastanawiał się nad czasem młodości, nad jej błogosławionemi i szczęśliwemi chwilami, potem rozważał życie dziecka już jako dorosłego człowieka. Rozważanie to, myśli te i uczucia przez nich powstałe zamknął w powyższym wierszu.

I oto — sądzę — uczeń już po tego rodzaju wstępnej pogadance porozumiał się z poetą, odczuł jego uczucia i myśli, dowiedział się zarazem, co też było powodem napisania tego wiersza, słowem, stanął mniej więcej tam, gdzie był poeta, utwór ten piszący.

Teraz z łatwością bez pokaleczenia poematu może uczeń zagłębić się w umiarkowaną analizę całości. Poprzedzi ją pytanie uboczne, czy przypadkiem w wierszu powyższym niema wyrazu »technicznie« niezrozumiałego. Takiego wyrazu niema! (Gdyby był szybko się go z pomocą uczniów objaśnia).

— W których strofach przypomina sobie poeta (na widok płaczącego dziecka i pocieszającej je matki) własną matkę i własną młodość?

— W pierwszych dwóch (I—II).

— Zdaj z nich sprawę.

Uczeń zdaje sprawę, mówiąc o ile możności z pamięci, słowami prostemi, nie mniej przeto doborowemi.

— Kiedy poeta był dzieckiem małem, nie znającem jeszcze ni życia, ni świata, kiedy najdrobniejsza nawet przyczyna wywoływała w nim płacz i gniew, wtedy tuliła go matka do siebie i pieśnią piękną koiła w nim smutek i płacz.

To jest »zawartość« powyższych dwu strof. Wszystko tu jasne i zrozumiałe, chyba, że spyta się jeszcze nauczyciel, do czego przyrównywa poeta małe dziecko. (Do pączku, w którem kryje się »wątły« kwiat życia.).

— Jakiem zapewnieniem koiła matka ból dziecka?

— Opieką, jaką ona nad niem roztacza. Dopóki bowiem dziecko matkę posiada, póty nie może mu być źle, gdyż matka przed wszelkiem je bólem osłoni na pewno. (Strofa III).

— Dlaczego jeszcze nie powinno się dziecko oddawać rozpaczy i smutkowi, dlaczego na później winno chować swoje łzy?

— Bo żyje ono w chwili, w której dla niego wszystko barwnym wydaje się kwiatem (girlanda białych róż!), w której wszystko przybiera dla niego różowe kolory. Cały świat dla tego dziecka rozkoszą tchnie, dla niego śpiewa ptak, dla niego słońce jasne świeci, wszystko naokół śmieje się do niego i wabi weselem.

— Czy z tego raju winno dziecko korzystać? (i jak?)

— O, tak! Dziecko powinno żyć tym wesołym światem, wchłaniać w siebie jego piękność, czystość bez brudu i plam, pić pełną piersią z tego kryształowego zdroju!

— A dlaczego ma to czynić?

— Bo może przyjść taka chwila, że tego wszystkiego nie będzie, a wtedy ten młodości czas będzie owem niespożytem i niewyczerpanem źródłem, z którego ukojenie, spokój czerpać się będzie. (Strofa IV—VI).

— A jakiż to w przeciwstawieniu do młodocianych dni może nastać czas?

— Przyjdzie czas pracy i znoju; przyjdzie zdrada i nieufność do otoczenia i świata. Przyjdzie chwila taka, w której nie będzie rozkoszy dni młodocianych, lecz rozczarowanie... Wtedy nawet boleść człowieka wyszydzą, wtedy wyśmieją i podepcą idealne marzenia... I przyjdzie dzień taki, że człowiek zostanie na świecie sam jeden pośród steku obłudy i fałszu, otoczony kolcami cierni, z kajdanami na rękach. (VII—IX).

— Czyż wtedy człowiek ma upaść? Poddać się losowi? A jeśli nie, to w czemże znajdzie ostoję i siłę?

— Poddać się i upaść nie wolno mu wcale. Bo oto wspomnienie matki, wspomnienie młodości, wspomnienie przeżytej roz-

koszy i szczęścia da mu moc do wytrwania i przebycia morza bólu.

— A czemże się ma ten człowiek bronić?

— Tem, czego w młodości się nauczył. Ukochaniem drugich, nadzieją, że minie podłość i kłam, a zawita szczęście, wiarą wreszcie, że dobre wiecznie trwać będzie...

— Czy wobec tego wolno odpłacać w życiu złem za złe?

— Nie! Nie wolno wątpić, nie wolno szydzić, nie wolno nie wierzyć, że szatan, a nie jasność króluje... Nie wolno, gdyż czas młodości, czas »kołyski« nauczył nas, że jest miłość bez plam, i jest na świecie słoneczna piękność... (X—XIII).

Na tem — mem zdaniem — winien zakończyć się t. zw. »rozbiór« wiersza, jego analiza. Mam nadzieję, że przy tego (mniej więcej) rodzaju przeprowadzenia analizy, nie poszarpało się na strzępy całości, lecz owszem wiodło ucznia do poznania myśli przewodniej utworu całego.

— Jakąż jest zatem idea tego wiersza?

— Za młodych lat winniśmy czerpać z otoczenia i świata wszystko to, co piękne, jasne i czyste. Winniśmy hartować ducha naszego i wolę naszą, aby, gdy przyjdzie »życia zmrok«, nie upaść pod brzemieniem nieszczęść i niepowodzeń, lecz owszem, zawiści przeciwstawić miłość, podłości — wiarę w zwycięstwo dobra i sprawiedliwości, zwątpieniu — nadzieję w chwile jasne, świetlane...

W ten sposób — niby niechcący — doszliśmy do poznania »ideałów« poety.

— Jakież zatem przykazania, jakież ideały głosi nam poeta w wierszu powyższym, ideały, które dla nas ostoją w życiu być mają?

— Tkliwość i przywiązanie do matki i lat dziecięcych, miłość ku drugim, nawet wrogom, wiarę w zwycięstwo prawdy i dobra, nadzieję, jako ostoję w zwątpieniu i smutku.

Te ideały winniśmy przyjąć za własne, winniśmy kochać i pieścić, pod tych ideałów hasłem winniśmy iść przez życie.

W tem miejscu należałoby utwór przeczytać raz jeszcze. Uwaga będzie wielka, gdyż uczeń poznał już dokładnie piękność głoszonych zasad, czystość uczucia poety i tkliwość jego dobrego serca. Uczeń już i ten wiersz i tego poetę poko-

chał, tem też większą przyjemność znajdzie w powtórzeniu sobie całości. To korzyść jedna. Druga nie mniejsza. Przypuśćmy, że uczeń przez powyższe analizowanie rozpruszył się nieco, zbyt zajął się pojedyńczemi częściami a zatracił wrażenie z całości wypływające, — teraz, przy powtórnem czytaniu odzyska je na nowo.

Po przeczytaniu znów chwila króciutkiej pauzy dla wytchnienia i dla możności pozostawienia uczniom swobody czynienia własnych zachwytów, uwag i t. p.

Gdyśmy już z uczniami weszli w krainę natchnienia poety, gdyśmy zrozumieli jego myśli i ideę przewodnią, gdyśmy odczuli stan duszy jego, przypatrzeć się z kolei musimy formie wiersza zewnętrznej. Czynić to atoli musimy jak najostrożniej, aby dopiero teraz nie zburzyć wrażenia odebranego z przeczytanej całości. Zaczynamy od określenia rodzaju tego wiersza. Uczeń stwierdzi to z łatwością (na podstawie odpowiedniego pytania), że w wierszu tym zawarte są myśli i uczucia samego poety. Jeśli dotąd nie wiedział, teraz się ten uczeń dowiaduje, że wiersz taki, w którym przeważają uczucia i myśli samego twórcy, nazywa się wierszem lirycznym. Że zaś tu niema zgoła żadnego opisu zdarzenia, (co podstawę epiki stanowi), przeto wiersz powyższy zaliczymy do t. zw. czystej liryki. Utwór powyższy budowany jest zapomocą strofek. Strofki te odznaczają się wielką harmonijnością i śpiewnością. Muzyk mógłby z łatwością podłożyć pod nie nuty, a wtedy całość dałaby się odśpiewać. Dlatego poemacik powyższy można zaliczyć do jeszcze specyalniejszego działu: do »pieśni«. (Wszystkie te określenia dobywam; naturalnie przy pomocy łatwych pytań).

Stwierdzić dalej można, dlaczego te strofy tak śpiewne i harmonijne. Oto mają one rymy męskie i żeńskie, rytm, acz kolwiek zmienny, przecież w brzmieniu dla ucha jednolity. Ton zaś całego utworu jest raczej smętny, tęskny i elegijny; nastrój bowiem, w jakim znajdował się poeta, tworząc »Echo kołyski«, również był poważny, pełen zadumy głębokiej i rzewnej tęsknoty, wywołanej wspomnieniami minionego szczęścia.

W piątej klasie winni jeszcze uczniowie poznać przeróżne bodaj najważniejsze »tropy« i »figury«. Myślę, że zapoznawanie

uczniów z tego rodzaju poetyckiemi ozdobami winno się odbywać tylko przy poezyi epicznej i dydaktycznej, aby z utworów takich, jak powyższe, nie ścierać owego pyłku, który barwę i wdzięk całości nadaje. A i tam baczyć skrupulatnie należy, aby owe metafory, polysyndetony i t. p. określniki nie stały się jakąś oderwaną abstrakcyą, jakimś potworem apokaliptycznym, którego znaczenia wielu nie rozumie, a który tylko strach budzi, od poezyi odstrasza, a z poety — według wyobrażenia uczniów — jakowegoś rzemieślnika czyni, który godzinami przy biurku siedzi, rozmyślając nad napisaniem utworu zapomocą metafory lub asyndetonu.

Natomiast, co jest bardzo wskazanem i naprawdę rzeczą pożyteczną, to połączenie przerobionego utworu z wierszem o tej samej idei, już dawniej przeczytanym.

Przy »Echu kołyski« poznaliśmy np., co czeka częstokroć w życiu człowieka dojrzałego, jaka nieraz pustka i samotność, jaka małość i nicość wokoło!! Nawiązać w tem miejscu słowa powyższe do przeczytanej już »Limby« uważam za rzecz nieodzowną. Bo oto ta limba nie dba o napierające na nią świerki-karły!

Niech spanoszeni przybysze,
Pełzają dalej, na nowo!
Ona się w chmurach kołysze —
Ma wolne niebo nad głową!

(Asnyk).

Podobną myśl znajdziemy również w innym, przed »Echem kołyski« przeczytanym wierszu. (»Podczas burzy w górach«).

Ach! tak samo na drogach żywota!
    Nieraz burza szaleje nad głową,
Wicher nami nad przepaścią miota,
    A grom ciemność oświetla grobową;
Jednak wyżej — widać błękit nieba,
    Tylko wznieść się nad chmury potrzeba!

(Asnyk).

Przez łączenie pokrewnych sobie — w tym wypadku ideą — utworów, umożliwia się czytelnikom tem łatwiejsze

przejęcie się ideałami poety, tem gruntowniejsze poznanie ich i spamiętanie, tem łatwiej też poznaje się p o e t ó w samych.

*

* *

Tak w zarysie przedstawia się nam rozbiór wiersza nietylko powyższego, lecz wogóle należącego do »czystej« liryki. Rzecz prosta, że jakowychś stałych »prawideł« do czytania i objaśniania z uczniami utworów poetyckich układać nie można. Najwięcej bowiem przy tem wszystkiem zależy od indywidualności i nauczyciela i uczniów.

Konieczną atoli jest rzeczą zastanawiać się jak najskrupulatniej i nad wyborem metody i nad wynalezieniem drogi, jak najprędzej do celu wiodącej. Nabiera się przez to i zamiłowania w pracy i wprawy w uczeniu, które to zadanie należy stanowczo do najwznioślejszych lecz równocześnie n a j t r u d n i e j s z y c h.

Skromną próbą, objaśniającą, jak można powyższemu zadaniu przy czytaniu utworów poetyckich najlepiej i najskuteczniej zadosyćuczynić, — mają być powyższe uwagi. Jeśli słuszne — cel niniejszej rozprawki osiągnięty w całości.

Antoni Euzebiusz Balicki.

AUTONOMIA SZKOLNA

wraz z projektem organizacyi gminy szkolnej

w gimnazyum III. w Krakowie.

I.

Z biegiem lat zmienia się wszystko, a więc zmienia się także sposób oddziaływania na młodzież. Ponieważ bowiem poglądy i ideały są coraz to inne, a raczej coraz to wyższe i szczytniejsze być powinny, przeto i technika wychowawcza, dostrajając się do coraz to wyższego diapazonu, musi z natury rzeczy rozszerzać zakres działania, skupiać i wytężać swe siły i zdolności, dobierać coraz to misterniejszych, coraz to pewniejszych, lepszych i skuteczniejszych środków działalności. Zrazu spoczywał nacisk główny na zdobyciu pewnej sumy wiadomości; spodziewano się, że praca około przyswojenia ich sobie i treść zdobytych wiadomości wystarczą, by wpłynąć dodatnio na oświecenie rozumu, uszlachetnienie serca i wyrobienie charakteru. Z czasem przestał ten sposób postępowania zadowalać wszystkich; zarzucono mu, że marnuje sił wiele, zamiast zaoszczędzać je dla rzeczy ważniejszych, że łamie wiele jednostek, że utrzymuje niepotrzebnie przepaść między wychowawcą, a uczniem. Rozpoczął się zwrot i praca około uprzystępnienia nauki, zaczęto udoskonalać metodę nauczania, wymyślać i udoskonalać środki uzmysławiające naukę. Myśl ta zaabsorbowała umysły, pracy około zrealizowania jej oddano się w zupełności tak, że wnet święcić poczęła tryumfy i odnosić coraz to liczniejsze, coraz większe zwycięstwa. Lecz głos krytyki czuwającej nad wszystkiem, odezwał się znowu: »Ułatwiacie mło-

dzieży wszystko, uczycie się niemal za nią, stąd więc pochodzi, że młodzież ta jest mądrą, bardzo mądrą nawet, ale do życia niezdolna, gdyż nie zna życia i jego urządzeń i nie ma woli wyrobionej: nie umie i nie zdoła pracować wytrwale, nie umie i nie potrafi zmagać się z przeciwnościami; ona umie tylko rezonować, mówić wiele i gładko, a czuje się nieszczęśliwą, gdy jej pracować wypadnie. Wyście temu winni, panowie wychowawcy, przyzwyczailiście ją do wygody; wygody więc szuka młodzież, unikając trosk i kłopotów; tymczasem w życiu nie lecą gołąbki same do gąbki, gdyż życie to walka, a ten tylko »zdusi centaury, piekłu ofiarę wydrze, do nieba sięgnie po laury, kto dzieckiem w kolebce urwał łeb hydrze...« A więc zaprawiać młodzież do pracy trzeba, do pracy takiej, jaką znajdzie w życiu, wśród społeczeństwa; i oto narodziny autonomii.

Przyznać trzeba, że wszystko to są środki, które same przez się nie mają jeszcze wielkiego znaczenia i same nie zrobią wiele. Wszystko zależy od tego, kto tych środków używa i od tego, jak ich użyje; nie ma się co łudzić: zawsze tak było, jest i będzie, że wychowanie zwłaszcza szkolne, zależy w przeważnej części od profesora-wychowawcy. I jeżeli gdzie, to tu, w życiu szkolnem spełnia się zawsze myśl: *duo si faciunt idem, non est idem.* Jakiekolwiek są przepisy szkolne, ustawy i rozporządzenia, jakiemkolwiek jest pensum nauki, dobry i prawdziwy wychowawca, pedagog, znajdzie zawsze dość czasu, treści i sposobów, by kształcić w młodzieży charakter, oświecając umysł i uszlachetniając serce. To też nie łudźmy się: autonomia może sama w sobie być najlepsza, gdy się jednak dostanie w ręce pedagoga złego, niezręcznego, lub niezdarnego, przysporzy więcej zła, niż korzyści... Lecz pocóż o wyjątkach wspominać?! Idźmy do rzeczy:

Czemże jest ta autonomia?

Podstawą jej dwie cechy młodzieńczego wieku: popęd do czynu i skłonność do stowarzyszania się. Tym siłom dać pole do działania, zajmując młodzież pracą nad sobą, uświetnić, a nawet uświęcić tę pracę i pociągnąć do niej wszystkich — oto cel i zadanie autonomii. W prowadzeniu tego samorządu przyświeca nadzieja, że w ten sposób uczyni się uczniom miłem to, co ich dotąd drażniło, że usunie się przymus i zniechęcenie.

Dwie rzeczy zasadnicze: Uczniowie mają s i ę rządzić sami, ale nie mają rządzić; powtóre samorząd ten ma być częścią wychowania, względnie nauki szkolnej. Co to znaczy?

Samorząd uczniów niema polegać na oddaniu w ręce uczniów wszystkiego, co się odnosi do nich. Za młodzi są na to, zadalekoby więc uniosła ich krewkość, nie zrównoważona dojrzewającym dopiero rozumem i wyrabiającem się doświadczeniem. Rozumu jeszcze w tym wieku nie ma, — brak też doświadczenia, jedno bowiem i drugie jest dopiero *in statu nascendi;* powstaje i zaczyna się rozwijać. Niema zatem innego sposobu wyjścia jak: wydzielić z całego szeregu spraw pewien ich zakres i poruczyć go uczniom w tym celu, by w obrębie tego zakresu uczyli się rządzić sami pod kierunkiem i opieką profesora.

Aby uniknąć nieporozumień wyjaśnię jeden moment zasadniczej wagi. Grono nie może uchylać się od współpracownictwa na polu autonomii, a to z dwóch powodów. Przedewszystkiem nie wolno nam pozbawiać się możliwości wpływu na młodzież, ale owszem zagarniać nam trzeba i ujmować w swe ręce wszystko, co wpływ ten może pogłębić i wzmocnić. Powtóre: autonomia pozbawiona opieki grona śmiało może, ba! nawet musi przy pierwszym swoim występie powiedzieć: *Ave grono! moritura te salutat.* Co więcej: z chwilą wprowadzenia autonomii nie tylko nie zmniejszy się nasza praca, ale owszem zwiększy, bo wymagać będzie i absorbować większą dozę zdolności pedagogicznych, taktu w postępowaniu, wiedzy, doświadczenia i czasu. Ta będzie tylko różnica, że praca stanie się milszą, szlachetniejszą, szczytniejszą, a to jest właśnie dla nas profesorów najważniejszym momentem na korzyść autonomii przemawiającym. Bo jeśli dotychczas było się obok młodzieży, to teraz trzeba nam wejść pomiędzy młodzież, jeśli się zarzuciło oddawna piedestały i koturny, to teraz zbliżyć się jeszcze więcej potrzeba do młodych, aby będąc wśród nich, tem lepiej ich znać i rozumieć, tem pewniej kierować nimi i prowadzić ich. A ponieważ pracy lękać się nie potrzebujemy, odrazy do niej nie mamy, a niema obawy, by w ten sposób zmalała powaga nasza, lub spowszedniała osoba, jej urok i wpływ, zatem śmiało możemy i ochotnem sercem powinniśmy oświadczyć się z a wprowadzeniem autonomii w szkole.

Jednym z najważniejszych czynników wychowawczych szkoły jest przyzwyczajenie uczniów do systematycznej pracy, do codziennego spełniania drobnych, co prawda, obowiązków i w tem leży siła i potęga tego przyzwyczajenia, w tem łamaniu się woli, naginaniu się do twardej konieczności. Młodzież nieskora jest do obowiązkowości, do przestrzegania ładu i porządku, zapala się za to łatwo; nawoływanie jej do codziennej pracy a więc do czegoś, co nie jest przeciwne jej naturze, ale przecież i nie bardzo z nią zgodne, — budzi niechęć, wytwarza przymus, niezadowolenie, dążność do wyłamywania się od obowiązku wszędzie, gdzie tylko i jeśli tylko można. Autonomia może i musi ten stan rzeczy zmienić, przymus zastąpić dobrą wolą, a raczej przymus zewnętrzny wewnętrznym, musi sprawić, by spełnianie to nie było wymuszone, wyegzekwowane, lecz płynęło dobrowolnie z wewnętrznego przekonania, z wewnętrznej potrzeby. Ściśle rzecz biorąc musimy powiedzieć, że przymus, jaki szkoła w tym kierunku wywierała i wywiera, nie ma innego celu, jak wywołać w wychowanku przekonanie o potrzebie systematycznej pracy, o konieczności ładu i porządku we wszystkiem, a zarazem poczucie i odczucie tej konieczności. Nie łudzimy się nadzieją, by cel, do którego po l a t a c h pracy z większem, lub mniejszem powodzeniem dochodzi się, mógł być przy zmienionych warunkach pracy odrazu uchwycony, t. j. by autonomia czyli samorząd uczniów mógł oprzeć się na tem, do czego prawa wychowawców zmierzała; nie można bowiem opierać się o to, czego niema, zatem powiedzieć trzeba: rzecz sama w sobie zostaje, zmienia się tylko tło: dotychczas przymus wywierali profesorowie, teraz ci usuwają się na drugi plan i zdala czuwają nad dobrem sprawy, a przymus bezpośrednio wywiera młodzież (na samą siebie). W ten sposób młodzież poślubiając myśl. może znajdzie więcej zapału do zrealizowania jej niż go miała wtedy, gdy nie znając sprawy i ukrytych sprężyn, widziała zamach na swoją wolność w tem, co jedynie dla jej dobra było obmyślane. Wprawdzie musi i nadal wdrażać się do posłuszeństwa, nie może więc profesor ukryć się zupełnie, lecz winien stać z boku: pozornie — bierny widz, w gruncie rzeczy czynny, a nawet kierujący akcyą; ponieważ jednak *minima non curat praetor*, więc pola do działania dla samorządu jest sporo.

II.

W jednym z ustrojów autonomii *) podoba mi się bardzo określenie całego zadania autonomii zawarte w dwu słowach: Sittenamt i Ordnungsamt. Pierwszy z nich ma czuwać nad przestrzeganiem następujących postanowień:

1⁰) Każdy zobowiązuje się wyrabiać w sobie dobry charakter, przez uprzejme i grzeczne zachowanie się w szkole i poza szkołą, zwłaszcza względem rodziców i rodzeństwa.

2⁰) Obowiązkiem każdego jest wspierać i sumiennie spełniać zarządzenia nauczyciela i urzędników autonomicznych.

3⁰) Każdy zobowiązuje się wyrabiać się na tęgiego i zdolnego pracownika pilnością i uwagą na lekcyach w szkole.

4⁰) Dążeniem każdego będzie nie przyzwyczajać się do złych lub brzydkich nawyczek, lub odzwyczaić się od nich, jeśliby je miał.

5⁰) Zaszczytnem dążeniem każdego będzie być uprzejmym, przyzwoitym i grzecznym wobec każdego, a przyjacielskim, towarzyskim i uczynnym dla kolegów (zwłaszcza młodszych) i dla osób starszych.

Urząd drugi przestrzegać ma porządku i czystości w gmachu, w klasie i u uczniów (w ławkach), jakoteż ładu i porządku przy wychodzeniu (lub wchodzeniu) z klas, gmachu, auli etc.

Jak widzimy te dwa kierunki działania dałyby wiele sposobności do pracy uczniom, a należycie spełnione, przyczyniłyby się w znacznej mierze do uporządkowania stosunków w szkole i klasie. Wprawdzie bowiem, — na ogół biorąc — idzie machina szkolna i bez tego, spodziewać się jednakowoż wolno, że w tych warunkach szłaby łatwiej, że mniej byłoby zgrzytów i świstów, że rzadziejby też oliwiło się maszynę.

Określiłbym zatem zakres działania autonomii w ten sposób:

a) współpracownictwo nad wyrobieniem charakteru,

b) pomoc okazywana kolegom — pomoc moralna, a — w razie możności i materyalna,

---

*) Fritz Herrigel; Stuttgart-Gaisburg.

c) przestrzeganie porządku i czystości w gmachu,

d) przestrzeganie porządku i ładu w czasie pauz i pochodów.

Do tego można dodać to, co wprowadzono we wszystkich prawie autonomiach, a co i u nas od dawna siłą faktu istnieje: przygotowanie aparatów lub pomoc w przygotowaniu ich, wreszcie współpracownictwo w zarządzie bibliotekami uczniów i pomoc w kierownictwie grami, sportami i wycieczkami.

W sprawie zarządu: nie można marzyć nawet o ogólnych zebraniach wszystkich uczniów; zbyt wielka ilość uczniów naszego zakładu wyklucza to wprost. Z drugiej strony za zasadę przyjąć trzeba, że wprawdzie każda klasa musi mieć swój rząd, to przecież nie można dopuścić do tego, by te oddziały były luźne, lub znajdowały jedyne połączenie w gronie nauczycielskiem. Gdyby bowiem tak było, porozumienie się i pewna jednolitość w postępowaniu byłyby utrudnione, jeśli nie niemożliwe, a tu — mojem zdaniem — wskazaną by była (w ogólnych zarysach przynajmniej) jednolitość ustroju i postępowania w jednym zakładzie bezwarunkowo, a pożądaną w większej ilości zakładów, jeżeli nie we wszystkich. W tem zespoleniu tych »rządów« leży trudność zwłaszcza, że przeciwny jestem zbyt wielkiej ilości »dostojników«. Trudność więc w takiem ułożeniu całej »hierarchii«, by machina nie była za ciężką, a była sprawna. Z przeglądu hierarchii już wprowadzonych w życie odniosłem jedno wrażenie: wszędzie poruczono »dostojnikom« pewną (większą lub mniejszą) ilość obowiązków, a nigdzie nie obdarzano ich żadnymi przywilejami. W jednem zaś miejscu spotkałem wyraźne zaakcentowanie tego i motywa: urząd ma być sam przez się zaszczytem, — a odebranie przywilejów ma zapobiedz ubieganiu się o urząd dla błyskotek, wskutek czego otrzymuje się lepszych »urzędników«. Wszędzie też są urzędy wybieralne; sposób wybierania, czas trwania mandatu jest też rzeczą ważną. Nie bez racyi będą i nazwy urzędów. Wreszcie jeden jeszcze rys charakterystyczny autonomii już istniejących: wszystkie ciała autonomiczne zobowiązane są *a)* do regularnego odbywania posiedzeń w pewnych, z góry oznaczonych terminach, *b)* do prowadzenia dokładnych protokołów i kronik. Szczegół ten nie jest bez znaczenia — raz przez swą systematyczność, powtóre przez ułatwienie kontroli i utrudnienie samowoli.

Mówiąc w ogólnych zarysach o autonomii, wspomnieć trzeba o jednej instytucyi, której dotąd nie było, a która najczęściej gromy na szkołę sprowadza i niezadowolenie budzi: sprawy dyscyplinarne i sąd. Czy wprowadzać sąd uczniów, czy nie, a jeżeli tak, to jaki zakres przeznaczyć mu i jaką kompetencyę przyznać? W tym kierunku rozbiegają się zdania. Jedni twierdzą stanowczo, że młodzież jest za porywczą w sądzeniu, za ostrą i za gwałtowną, by można poruczyć jej tę sprawę; inni sprzeciwiają się trybunałowi uczniów z powodu, że cały szereg spraw nie nadaje się przed forum »niedorostków«. Zwolennicy zaś autonomii domagają się bezwzględnie, by młodzież mogła i miała prawo załatwiania pewnego kompleksu spraw we własnym zakresie działania, aby nie była zmuszona z każdą sprawą uciekać się pod opiekę grona, a tem mniej »odsyłać« sprawy gronu do załatwienia. Gdyby bowiem tak było, wzrosłyby tylko agendy grona, autonomia zaś stałaby się fikcyą. Co do mnie nie zgadzam się z żądaniem, by w konferencyi dyscyplinarnej grona nauczycielskiego brała udział młodzież; konferencyi tej bowiem nie identyfikowałbym z rozprawą sądową, ponieważ postępowanie dowodowe ustalone być musi przed konferencyą, ta zaś jest raczej naradą nad usunięciem przyczyn zła, jak sądem mającym ukarać winnego. Pedagogika opiera się na przekonaniu, że pewnym się jest poprawionego, a nie ukaranego, a przytem zasadą jest: *punire ne peccetur*, a nie dlatego, *quia peccatum est*. Prawda, że w ferworze zapominają się czasem profesorowie i dając się porwać animuszowi, zapędzają się zadaleko, są to jednakowoż wyjątki; zasadniczo więc sprzeciwiałbym się identyfikowaniu sali konferencyjnej z salą sądową i nie dopuściłbym do wkraczania uczniów w nasz zakres działania. Z tego nie wynika bynajmniej, abym się nie miał zgodzić na wyłączenie pewnego nawet znacznego kompleksu spraw i przekazania ich sądowi uczniów, zastrzegłbym się jednakowoż, aby

1⁰) sąd uczniowski miał stałego kuratora z pomiędzy grona profesorskiego,

2⁰) by sąd uczniowski nie mógł odbywać żadnego posiedzenia bez współudziału kuratora,

3⁰) by żadna uchwała sądu, żaden wyrok nie mógł uzyskać prawomocności bez *placet* kuratora, względnie dyrektora.

Ważną też rzeczą jest ustalenie kodeksu karnego dla tego sądu. Przeglądając w tym względzie autonomie poszczególne, niepodobna oprzeć się wrażeniu, że w redakcyi tego paragrafu odbija się najwięcej charakter i usposobienie redagującego. To też nieprzyjemne wrażenie sprawia ustrój podany przez prof. Jaroscha (Wiedeń); ustrój ten roi się od rozmaitego rodzaju i kalibru kar, które wypełniają prawie cały zarys organizacyjny; a ciekawym jest ten rys i z tego powodu, że uczniowie poszli w tym kierunku jeszcze dalej tak, że ta predylekcya jest wprost niemiłą. O wiele podnioślejsze wrażenie sprawia projekt Herrigela (Stuttgart-Gaisburg), który dotyka tej kwestyi pobieżnie, mimochodem, uważając ją prawie że za *malum necessarium*, a nie za istotną i główną część samorządu.

Sprzeciwiłbym się też — z zasadniczych względów — temu, czem się chlubi w projekcie swym Prodinger (Graz) t. j. wprowadzaniu i kultywowaniu różnic narodowościowych w szkole. Jestem zwolennikiem poczucia narodowego, żądam od siebie i od każdego, by nosił wysoko sztandar narodowy, sprzeciwiam się jednak stanowczo wszelkiemu szowinizmowi. Ponieważ zaś profesor musi w postępowaniu swem być bezstronnym, przeto nie widzę ani powodu, ani celu do kultywowania tych różnic w samorządzie uczniów.

Wreszcie jeden szczegół: ingerencya grona. Wspomniałem już, że grono musi otaczać autonomię swojem doświadczeniem, swoją opieką, aby w trudniejszych sprawach wspierać uczniów lub też wprost w agendy ich wkraczać. Ma i musi mieć do tego prawo, ma też i obowiązek. Wyobrażam sobie to w ten sposób:

1⁰) Grono nadaje uczniom autonomię; określając w ogólnych zarysach jej ustrój i zastrzegając sobie ew. zmianę jej, lub cofnięcie.

2⁰) Grono ustanawia z pośród siebie kuratorów, którzy są obowiązani czuwać nad powierzonym sobie działem, zdawać sprawę z działalności swej gronu; oni są też pośrednikami między gronem a autonomią i naodwrót.

3⁰) Dyrektorowi wolno w każdej chwili wkraczać w dziedzinę działania autonomii, on sankcyonuje bezpośrednio lub pośrednio uchwały, rozporządzenia i wyroki samorządu.

Do ogólnych uwag dodam jeszcze i to: autonomia pochłonie sporo czasu tak uczniom, jak i profesorom. Z obu względów rzecz jest chwalebna. Im więcej zajmować się będzie młodzież szkołą, im więcej pracować dla szkoły i przesiadywać w niej, tem większą to będzie dla niej korzyścią.

III.

Zanim podam projekt rządzenia autonomii w naszym zakładzie, zaznajomić muszę Czytelników z ustrojem autonomicznym innych zakładów, zaznaczyć atoli muszę z góry, że autonomia nasza liczyć się musi z dwoma względami:

1⁰) z odmiennym charakterem młodzieży naszej,

2⁰) z istniejącemi już instytucyami, do których należą: czytelnia uczniów i organizacya ćwiczebna uczniów.

a) Dr Prodinger (Graz).

Gmina szkolna ogranicza się do jednego zakładu; dzieli się na tyle oddziałów, ile jest klas.

Gmina szkolna ma władzę ustawodawczą, sądowniczą i administracyjną. Uchwały jej nie mogą sprzeciwiać się ustawom państwowym i przepisom szkolnym, i muszą być sankcyonowane przez dyrektora zakładu.

Obowiązki gminy:

α) wpływać uszlachetniająco na młodzież,

β) dbać o dobro i dobre imię zakładu,

γ) każdemu członkowi gminy zapewnić pomoc moralną i sprawiedliwość.

Członkiem gminy jest każdy uczeń zakładu.

Każdy członek gminy ma prawo żądać od gminy pomocy i ochrony w swem działaniu.

Obowiązki członków:

α) przestrzegać ustaw i przepisów i wspomagać w tem każdego,

β) wedle sił i możności dbać i pracować dla dobra ogółu,

γ) starać się usilnie o to, aby żadnemu obywatelowi nie stała się krzywda,

δ) brać udział w głosowaniach, do których będzie we-

zwany, a oddawać głos bez względu na osoby, korzyści i względy osobiste, lecz kierować się jedynie dobrem sprawy, poczuciem słuszności i sprawiedliwości.

Urzędy: *a)* naczelne: Naczelnik gminy, kanclerz (sekretarz) i prokurator.

b) 16 członków rady gminnej (po dwóch z każdej klasy).

c) 3 sędziów głównych i 8 sędziów pomocniczych.

Trzy naczelne urzędy obsadza klasa VII i VIII.

Trzech sędziów wybierają klasy V - VIII.

Inne urzędy obsadzają wszystkie klasy równomiernie.

Urzędy są wybieralne — co półrocze. Wybory są pośrednie, o ile odnoszą się do najwyższych urzędów, zresztą bezpośrednie. Pośrednie wybory odbywają się w ten sposób: Kandydaci zgłaszają się dobrowolnie; na podstawie listy w ten sposób powstałej, głosuje każda klasa oddzielnie. Kto zyska absolutną większość w klasie — ma 1 głos; jeśli zyska większość takich głosów uzyska mandat; po zatwierdzeniu mandatu przez dyrektora obejmuje urząd. — W razie równości głosów w klasie traci klasa udział w wyborach dalszych; w razie równości głosów klasowych następuje wybór ściślejszy lub losowanie.

Władzę prawodawczą posiada rada gminna. Rada gminna odbywa posiedzenia co 14 dni, a na żądanie większości rady i częściej. Uchwały protokołuje; jeżeli naczelnik gminy nie sprzeciwi się uchwale, a większość rady za uchwałą głosuje, uchwała jest przyjętą; jeżeli większość członków rady jest za uchwałą, a naczelnik sprzeciwi się jej, poddaje się odnośną sprawę obradom następnego posiedzenia i tu musi zapaść rezolucya większością $^2/_3$ głosów. Rada gminna ma prawo kreowania odrębnych urzędów.

Władzę wykonawczą sprawuje naczelnik, kanclerz i prokurator.

Naczelnik przewodniczy obradom rady, utrzymuje ewidencyę stosunków w gminie, obmyśla środki postępowania i poddaje je pod obrady, czuwa nad wypełnianiem przepisów.

Proponuje kandydatów na urzędy, proponuje dymissye — rada zaś ma prawo przyjąć lub odrzucić propozycye.

Naczelnika zastępuje kanclerz lub ew. najstarszy członek rady.

Kanclerz prowadzi protokół obrad, ogłasza uchwały i kieruje wyborami. Zastępuje go najstarszy członek rady.

Prokurator broni słusznych praw gminy i jej członków i wnosi oskarżenie przeciwko przekraczającemu przepisy i ustawy. W tym celu ma prawo i obowiązek przeprowadzenia śledztwa, a wyniki tegoż wpisuje do księgi. Zastępuje go i pomaga mu jeden z 3 sędziów.

Urzędy: zdrowotny i administracyjny (policyjny).

Sąd: 1-szej instancyi tworzą 3 sędziowie najwyżsi.

» 2-giej » » wszyscy sędziowie (11).

» 3-ciej » tworzy grono nauczycielskie.

Posiedzenia informacyjne sądu odbywają się pod przewodnictwem prokuratora.

Rozprawom sądowym przewodniczy jeden z 3 sędziów według turnusu z góry na całą kadencyę ułożonego.

Sąd ma prawo każdego ucznia wezwać w charakterze świadka, ten nie może (bez usprawiedliwienia) odmówić wezwaniu.

Każdy oskarżony ma prawo dobrać sobie obronę z pośród członków gminy.

Sąd ma swego protokolanta.

b) Dr. Heckmann (Elberfeld) i realne gimnazyum w Aachen.

α) Każda klasa wybiera (kartkami) delegata, który jest pośrednikiem między klasą, a gospodarzem klasy i naodwrót, pilnuje porządku i czystości w klasie, w razie nieobecności nauczyciela czuwa nad porządkiem w klasie.

Delegaci 4 najwyższych klas tworzą zarząd, który czuwa nad tem, by w gmachu panował spokój, porządek i czystość. W tym celu wyznacza członkom zarządu i powołanym przez siebie do pomocy zastępcom posterunki w gmachu. Naczelnik zarządu pośredniczy między zarządem, a dyrektorem zakładu.

β) Każda klasa wybiera: αα) kronikarza, który prowadzi kronikę życia klasowego, protokołuje przebieg i wynik wyborów, klasyfikacyę urzędników klasowych (dokonaną przez klasę), zasługi i przewinienia poszczególnych uczniów i ew. kary; ββ) zarządcę inwentarza klasowego (kreda, atrament,

gąbka, tablica, mapy, ławki etc.); γγ) bibliotekarza klasowego, wreszcie zastępców.

Wybory odbywają się w obecności gospodarza klasy, który inauguruje je pouczeniem o obowiązkach urzędników, a zatwierdziwszy wybór odbiera od nowowybranych ślubowanie sumiennego wypełniania obowiązków.

Mandat trwa przez $^{1}/_{3}$ roku; z końcem okresu ocenia klasa pracę swoich urzędników, a grono ocenia działalność zarządu. Ocenę wciąga się w księgi klasowe (kronikę).

Nikt nie może sprawować urzędu dłużej niż w 1 okresie (nb. w tym samym roku szkolnym).

c) Prof. Jarosch (Wiedeń).

Projekt nie obejmuie całego zakładu, tylko ogranicza się do jednej klasy (VI).

Zadaniem samorządu dbać o porządek i karność. Kierownictwo spoczywa w rękach 4 wybieralnych co 2 miesiące. Z tych 4-ech jeden jest naczelnikiem, drugi jego zastępcą, 3-ci i 4-ty sekretarzem i jego zastępcą.

Charakterystyczne: »Każdy członek gminy ma obowiązek słuchać zarządu. Kto nie słucha będzie karany. Kary są...« I teraz § 6—10 mówi o karach, a §§-ów jest 17...

d) Herrigel — Stuttgart-Gaisburg.

Projekt odnosi się do kl. VI i VII.

1. Zadaniem samorządu jest popierać wychowanie a zwłaszcza wychowanie siebie samego i dbać o cześć i powagę klasy.

2. Każdy członek gminy zobowiązuje się wyrabiać w sobie szlachetny charakter przez grzeczne zachowanie się w szkole i poza szkołą, a zwłaszcza wobec własnych rodziców i rodzeństwa.

3. Obowiązkiem każdego członka gminy jest wspierać sumiennie pracę nauczyciela i urzędników-kolegów. — Również zobowiązuje się każdy członek kształcić się dla przyszłego zawodu pilną pracą w szkole.

4. Cześć klasy, jak i cześć każdego z osobna wymaga tego, by ustały wszelkie nieprzyzwoite rozmowy, przekleństwa i t. p.

5. Również wymaga cześć klasy, by każdy uczeń był wobec starszych przyzwoitym, uprzejmym i grzecznym.

6. Obowiązkiem każdego jest być wobec kolegów — zwłaszcza młodszych i starszych — uprzejmym, uczynnym i koleżeńskim.

7. Prawa obywateli gminy polegają na posiadaniu czynnego i biernego prawa wyborczego, — jakoteż na możności żądania od zarządu pomocy.

8. Gmina odbywa 3 razy w roku pełne zebrania, na których dokonuje wyborów i przeprowadza obrady nad sprawami ogólnego dobra.

9. Na czele gminy stoi z 6 członków złożony zarząd, wybieralny 3 razy w roku (maj, wrzesień, styczeń). Zarząd wybiera z pośród siebie naczelnika, sekretarza, skarbnika i mianuje innych urzędników.

10. Zarząd ma prawo i obowiązek czuwać nad przestrzeganiem przepisów, napominać wykraczających, oskarżać winnych i proponować ich ukaranie.

11. Inne urzędy: a) urząd obyczajności, który czuwa nad wykonywaniem postanowień 2—6, a w szczególności dba o porządek w czasie pauz i pilnuje regularnego uczęszczania na nabożeństwa szkolne i do szkoły,

b) urząd porządku pilnujący — dba o czystość sali

12. Zarząd odbywa co miesiąc 2 posiedzenia pod kierownictwem profesora; na niem naradza się nad sprawami gminy, rozpatruje życzenia i zażalenia; uchwały protokołuje.

13. Na żądanie $^1/_3$ członków gminy można zwołać nadzw. walne zgromadzenie.

14. Nikt nie może piastować dwóch urzędów naraz; wybór powtórny dozwolony.

15. Kary konieczne wymierza nauczyciel na wniosek zarządu. Kary muszą stać w logicznym związku z przewinieniem; nie mogą uwłaczać czci karanego, lecz muszą dążyć do jego poprawy.

e) Wolna gmina szkolna w Wickersdorfie.

Cztery najwyższe klasy wybierają zarząd; wybiera się go w ten sposób, że każdy wypisuje na kartce nazwiska tych, którzy jego zdaniem nie nadają się do sprawowania godności.

Odpada ten, przeciw komu oświadczy się $^1/_3$ głosów; zarząd może większością $^2/_3$ kooptować członków.

Obowiązkiem zarządu jest dokładne omawianie na posiedzeniach regularnie odbywanych spraw gminy, prowadzenie kroniki, przedkładanie życzeń dyrekcyi, gronu lub gminie. W zakresie wyznaczonym sobie ma głos stanowczy, w sprawach spornych funguje jako sąd.

Każdy członek zarządu opiekuje się 1—3 młodszymi kolegami klas niższych, przestrzega u nich czystości i ładu, pomaga im i broni ich.

Posiedzenia zarządu odbywają się co tydzień. Wybiera z pośród siebie przewodniczącego na rok i sekretarza.

IV. **Projekt.**

1. Grono nauczycielskie pozwala uczniom złączyć się w gminę i nadaje tej gminie samorząd w tym celu, aby:

a) członkowie gminy mogli się ćwiczyć w wyrabianiu charakteru prawego i szlachetnego przez przestrzeganie praw grzeczności, uprzejmości i uczynności, przez pilne i sumienne spełnianie obowiązków wobec szkoły i domu oraz przez przestrzeganie porządku, karności, ładu i czystości w domu, w szkole i poza szkołą;

b) wspomagali pracę i dążność szkoły i domu, mające na celu ich rozwój umysłowy, moralny i fizyczny.

c) uczyli się zużytkowywać czas wolny od obowiązkowych zajęć na pracę dla dobra innych, lub wreszcie na godziwe rozrywki, gry i zabawy.

2. Członkiem gminy jest każdy uczeń gimnazyum III-go. Nie wolno nikomu uchylać się od należenia do gminy; nie wolno też żadnemu należeć do żadnych towarzystw ani organizacyi poza obrębem gminy, ani też tworzyć odrębnych Kółek itp. bez wiedzy i zezwolenia zarządu gminy.

3. Kierownictwo sprawami gminy spoczywa w rękach:

a) zarządów klasowych,

b) zarządu ogólnego.

4. Zarząd klasowy. Każda klasa (oddział) wybiera z pośród siebie pięciu delegatów:

a) naczelnika klasy, który kieruje sprawami klasy, mianuje urzędników (dyżurnych), przewodniczy zebraniom klasowym lub zarządu klasowego i jest odpowiedzialnym za ład i porządek w klasie,

b) sekretarza, który jest zarazem kronikarzem,

c) cenzora, czyli stróża obyczajności i sumiennego spełniania obowiązków,

d) dowódcę oddziału ćwiczebnego czyli porucznika, który zarazem przestrzega czystości w sali, całości sprzętów i przyrządów, oraz czuwa nad dostarczaniem ich w porę na godzinę lekcyi.

e) delegata do sądu koleżeńskiego (sędziego).

5. Wszystkie zarządy klasowe razem tworzą sejm, który zbiera się regularnie z początkiem każdego półrocza dla sklasyfikowania ustępującego zarządu głównego i wybrania nowego; może jednakowoż zebrać się częściej na żądanie 6 klas, złożone za pośrednictwem naczelników. Sejm może załatwiać sprawy ogólne, lub dawać zarządowi głównemu inicyatywę lub dyrektywę w sprawach, uznanych przez się za ważne i ma władzę ustawodawczą. Przewodniczącego sejmu obiera sam.

6. Zarząd główny:

a) Wszyscy naczelnicy klasowi tworzą radę gminną, której przewodniczy naczelnik gminy (marszałek) wybieralny przez sejm. On jest reprezentantem gminy na zewnątrz.

Naczelnik gminy (marszałek) przewodniczy obradom rady gminnej, ustala porządek obrad rady, mianuje dyżurnych mających czuwać nad porządkiem w gmachu po za obrębem klas, ustala godziny ich urzędowania, kieruje czytelnią i ruchem umysłowym młodzieży. W tym celu przyjmuje zgłoszenia członków, chcących utworzyć kółko naukowe i przedkłada je pod obrady rady gminnej.

Rada zbiera się regularnie co 2 tygodnie; przyjmuje sprawozdania działalności a) naczelników, b) marszałka, i załatwia samoistnie wszelkie wnioski stąd pochodzące. Ustala godziny, w których mogą korzystać z czytelni lub biblioteki, bilardu i szachów członkowie gminy; do kompetencyi rad należy tworzenie kółek naukowych, nominacya kierownika kółka z terna przedłożonego przez członków kółka, aprobata programu dzia-

łalności kółka i godzin, w których może urzędować, nominacya sekretarza rady.

Rzeczą marszałka jest postarać się o to, by w miejscu dla wszystkich dostępnem była umieszczona tablica czynności, która ma zawierać:

aa) spis członków rady,

bb) spis dyżurnych gminy wraz z godzinami ich urzędowania,

cc) spis kółek naukowych wraz z godzinami ich urzędowania,

dd) wykaz godzin, w których otwartą jest czytelnia i biblioteka, wraz z podaniem dyżurnych,

ee) wykaz godzin, w których można korzystać z bilardu, szachów etc., wraz z podaniem dyżurnych.

b) Wszyscy porucznicy tworzą r a d ę p u ł k o w ą, której przewodniczy g e n e r a ł, ew. jego zastępca: p u ł k o w n i k, obaj wybieralni przez sejm.

Rada pułkowa odbywa posiedzenia co dwa tygodnie i załatwia samodzielnie wszystkie sprawy, odnoszące się do rozwoju fizycznego młodzieży. Do jej kompetencyi należą zatem wszelkie wymarsze, pochody, wycieczki gry i zabawy na wolnem powietrzu i sporty. Rada pułkowa załatwia wnioski w sprawie kółek sportowych, aprobuje program ich działalności, nominuje kierowników z terna przedłożonego przez członków kółka; nominuje sekretarza rady i chorążego, podchorążego i porucznika przy chorągwi.

Generał przewodniczy posiedzeniom rady, do niego należą ustalania programu obrad, wykonuje uchwały rady, obejmuje przewodnictwo w czasie pochodów i dowodzi całym pułkiem. Pułkownik zastępuje generała w razie nieobecności jego — a zresztą wspiera go w pracy. Do ułatwiania pracy, zwłaszcza w przesyłaniu rozkazów, przybierają sobie obaj adjutantów.

S e k r e t a r z rady bierze udział w posiedzeniach rady, ale ma głos doradczy; chorąży i adjutanci nie biorą udziału w posiedzeniach rady.

W pochodach przestrzegać należy następujących postanowień:

1) W pochodzie biorą udział wszyscy uczniowie, żadnemu nie wolno wyłamywać się od tego obowiązku; w wypadkach

wyjątkowych może porucznik uwolnić ucznia od tego obowiązku, lub usprawiedliwić nieobecność. Uwolnienia nie można żądać z góry, lecz prosić o nie w każdym wypadku z osobna. Porucznik prowadzi w tym celu dokładną ewidencyę i statystykę, którą (na żądanie) przedkłada radzie pułkowej.

2) Porządek pochodu jest następujący:

a) Na czele generał z adjutantami, za nim chorąży ze sztandarem, około którego skupiają się naczelnicy instytucyi: przewodniczący sejmu, marszałek rady, cenzor główny, przewodniczący sądu, prokurator i ich zastępcy.

b) Drugi oddział tworzy muzyka pod dowództwem kapelmistrza, który w czasie pochodu winien stosować się do rozkazów generała.

c) W dalszym ciągu idą klasy, każda pod dowództwem porucznika i pod jego rozkazami. Obok każdego porucznika idzie naczelnik klasy i cenzor. Pułkownik wraz z swymi adjutantami postępuje na czele wszystkich oddziałów — za muzyką — i dowodzi bezpośrednio nimi w myśl rozkazów generała.

d) Nikomu nie wolno opuszczać szeregów wcześniej, aż wtedy, gdy generał wyda stosowny rozkaz.

c) C e n z o r o w i e tworzą wspólnie r a d ę c e n z o r ó w. Przewodniczącym rady jest cenzor główny, wybierany przez sejm.

Do kompetencyi rady cenzorów należy:

a) zarząd bratnią pomocą,

b) zbieranie i regestrowanie dobrowolnych datków i darów,

c) zbieranie i regestrowanie wkładek, bez uiszczenia których nie może nikt korzystać z bilardu, czytelni, ani brać udziału w pracy kółek. Tę funkcyę mogą spełniać tylko ci cenzorowie, którzy ze swej strony składki te uiszczają.

d) zarząd teatrem, muzyką i chórem.

Rada cenzorów mianuje:

a) zawiadowcę bratniej pomocy,

b) skarbników,

c) reżysera teatralnego, dyrygenta i kapelmistrza.

Z działalności swej odpowiedzialna jest przed sejmem, któremu przedkłada rachunki i projekt budżetu do zatwierdzenia. W myśl uchwały sejmu kieruje wydatkami gminy. Wysokość wkładek ustanawia sejm.

d) Trybunał sądowy tworzą: prokurator i jego zastępca, wybrani przez sejm i sędziowie klasowi. Przewodniczącego trybunału i jego zastępcę obiera sejm. Przewodniczący i jego zastępca nie mogą sprawować równocześnie roli sędziego.

Sąd odbywa posiedzenia regularnie co 2 tygodnie.

Podstawą rozprawy jest protokół śledztwa, które przeprowadza dwóch sędziów, wyznaczonych *ad hoc* przez przewodniczącego. Wyrok zapada większością głosów. Oskarżenie wnosi prokurator lub jego zastępca. Oskarżony (wzgl. oskarżeni) ma prawo dobrać sobie obrońcę.

Sądowi temu winny być oddane wszystkie sprawy, łączące się z porządkiem i karnością. Co się tyczy spraw innych, zdania są podzielone; ja oddałbym wszystkie pod obrady i decyzyę sądu gminnego, z wyjątkiem spraw przeciw moralności. Decyzyę swą opieram na następującem rozumowaniu: W myśl zasady proponowanej musi każdy wyrok otrzymać aprobatę kuratora, zanim wejdzie w wykonanie. Ma więc grono kontrolę zapewnioną. Jeżeli załatwienie sprawy nie zadowoli wymagań dojrzałych ludzi, można zarządzić odwołanie do instancyi wyższej, ew. najwyższej, jeżeli zadowoli, grono może śmiało aprobować wyrok. Korzyść obustronna: Młodzież wprawia się w ocenie czynów innych kolegów, a więc i własnych, grono zyskuje pomoc w pracy, wgląd lepszy w umysły wychowanków i w ich sposób myślenia, a wyrok traci odium, jakie zwykł budzić w świadkach czynu, w świadkach nie znających przy dotychczasowej procedurze szczegółów sprawy, a pochopnych do krytyki. — W wypadkach, wymagających ingerencyi 3-ciej instancyi, byłoby — zdaniem mojem — bardzo pożądanem uwzględnić w szerokiej mierze opinie i wyrok (wraz motywami) instancyi niższych.

Kodeks karny układa komisya, zwołana *ad hoc* przez sejm.

Trybunał jest zarazem sądem polubownym, łagodzącym wszelkie wyniknąć mogące spory.

Dla uproszczenia działalności postanawia się:

Trybunał rozpada się na dwie sekcye:

do 1-szej należą sędziowie klas: I., III., V. i VII.,

do 2-giej należą sędziowie klas: II., IV., VI. i VIII.

Każda sekcya sądzi w pierwszej instancyi sprawy kole-

gów swoich klas*). — W razie sporu między uczniami dwóch klas: parzystej i nieparzystej, tworzy się sąd pierwszej instancyi przez fuzyę w ten sposób:

W skład sądu wchodzą sędziowie z tych spierających się klas, dopełnieni do liczby 4 przez sędziów klas innych, delegowanych przez prezesa trybunału z list podanych przez spierające się strony.

Sąd polubowny składa 4 sędziów, wybranych po 2, przez spierające się strony.

Sekcyi 1-szej przewodniczy wiceprezes trybunału, oskarża zastępca prokuratora.

Sekcyi 2-giej przewodniczy prezes trybunału, oskarża prokurator.

Sąd polubowny wybiera sobie przewodniczącego.

Sąd 2-giej instancyi stanowi ta sekcya, która nie prowadziła sprawy odnośnej w 1-szej instancyi, wzmocniona równą ilością sędziów obywatelskich**), wybranych po połowie przez każdą ze stron. Przewodniczy przewodniczący sekcyi przeprowadzającej rozprawę.

W skład sądu 2-giej instancyi wchodzi 8 sędziów (przewodniczący jako 9-ty).

Sąd 3-ciej instancyi stanowi grono nauczycielskie.

Postanowienia ogólne.

a) Wszelkie wybory odbywają się kartkami.

b) Nikomu nie wolno piastować urzędu, jeśli tak w zastosowaniu się, jakoteż w poszczególnych przedmiotach nauki nie robi postępów zadowalających. Obowiązkiem każdego urzędnika jest przyświecać innym kolegom przykładem pilności i sumiennego spełniania obowiązków.

c) Każde ciało autonomiczne: rada gminna, rada pułkowa, rada cenzorów jest odpowiedzialna ze swej działalności przed sejmem.

---

*) Jeżeli klasa jakaś ma 2 lub więcej oddziałów równorzędnych, to w skład sądu 1-szej instancyi wchodzi jeden sędzia, a to: jeżeli klasa jest angażowaną w sprawie, to wchodzi sędzia tej klasy, w przeciwnym razie decyduje turnus.

*) A więc z poza sądu.

d) Sejm i sąd odpowiedzialni są przed gronem nauczycielskiem.

e) Każda z trzech rad, jakoteż sąd i sejm musi mieć swego kuratora. Nie wolno odbywać posiedzeń jak tylko w obecności kuratora, nie wolno bez wiedzy i bez aprobaty kuratora ogłaszać uchwał powziętych.

f) Kurator ma prawo zawiesić w urzędowaniu odnośną instytucyę i urzędnika i zarządzić nowe wybory całkowite, lub częściowe, względnie nową nominacyę. Zawieszony w urzędowaniu nie może w tym roku szkolnym być powtórnie wybrany.

g) Zarządy klasowe są odpowiedzialne przed swemi klasami; kuratorem zarządu klasowego jest *ex officio* gospodarz klasy.

h) nikt nie może piastować dwóch urzędów równocześnie.

Urzędami są:

Marszałek	Naczelnik klasy
Generał	Sędzia
Cenzor główny	Cenzor
Prezes trybunału	Porucznik
Wiceprezes trybunału	Kapelmistrz
Prokurator	Dyrygent chóru
Zastępca prokuratora	Reżyser teatru
Pułkownik	Sekretarz

Kierownik kółka.

i) Wykaz całej hierarchi i kuratorów, z podaniem godzin czynności, musi być przedkładany w 1 egzemplarzu

a) Dyrektorowi zakładu,

b) Gronu nauczycielskiemu,

c) W urzędzie gminnym (czytelni).

k) Każda instytucya ustala wewnętrzny regulamin swój — zatwierdza go kurator.

l) Z innemi gminami szkolnemi lub organizacyami może gmina gimnazyum III. utrzymywać związek luźny. T. zn.: Gmina lub jej część nie może pod żadnym pozorem być podporządkowaną innym gminom, czy organizacyom w ten sposób, aby miała być od niej zależną, aby miała słuchać rozkazów i t. p. Związek jest luźny, t. zn. jeżeli w jakiejkolwiek sprawie wskazanem jest, lub nawet potrzebnem współpracownictwo lub wspólny występ kilku gmin, to albo gmina gimnazyum III. sa-

morzutnie zaprasza inne zarządy do współdziałania i obmyśla wraz z nimi sposób — albo też odnośny wniosek lub zaproszenie (a więc nie r o z k a z) załatwia na »właściwej radzie« we właściwy t. zn. regulaminem przepisany sposób.

m) Grono nauczycielskie i dyrektor zakładu zastrzegają sobie prawo zmiany w organizacyi gminy, lub jej rozwiązanie.

n) Każdy z członków grona nauczycielskiego ma prawo każdej chwili brać udział w posiedzeniach i naradach ciał autonomicznych (z głosem doradczym).

o) W myśl postanowień p. 5. wybory wszelkie odbywają się co pół roku. Przy wszelkich wyborach i głosowaniach decyduje absolutna większość głosujących. Przewodniczący może (ale nie musi) oddawać głos. Oddaje go ostatni. W razie równości głosów dyrymuje przewodniczący, jeśli zaś przewodniczący głosu oddać nie chce, rozstrzyga kurator.

Wyjątek od tego postanowienia stanowią sprawy sądowe. W tych musi przewodniczący głosować.

Jeżeli żadna sprawa absolutnej większości nie uzyska, to

a) w sprawach wyboru następuje ściślejszy wybór między tymi, którzy uzyskali największą liczbę głosów, a przy tym tym wyborze decyduje bezwzględnie największa liczba głosów,

b) w innych sprawach następuje nowa rozprawa — na osobnem posiedzeniu, — a wtedy decyduje też bezwzględna ilość głosów.

Dr. Roman Jamrógiewicz.

CZĘŚĆ URZĘDOWA.

I.

GRONO NAUCZYCIELSKIE

przy końcu roku szkolnego 1910/1911.

1. Sołtysik Tomasz, c. k. radca szkolny i dyrektor w VI. randze, kawaler orderu Żelaznej Korony III. klasy, członek Rady szkolnej krajowej i okręgowej, członek Rady miasta Krakowa, honorowy członek Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych.
2. Czechowski Dymitr, prof. w VII. randze, zawiadowca gabinetu archeologicznego, uczył w I półroczu: języka łacińskiego w kl. $VIIc_5$, jęz. greckiego w kl. $VIIIb_5$, nadto kierował nauką jęz. greckiego w kl. $VIIc_4$ i był gospodarzem kl. VIIc, tygodniowo godzin 14; w II półroczu uczył: jęz. łacińskiego w kl. $VIIIb_5$, jęz. greckiego w kl. $VIIIb_5$, nadto kierował nauką języka greckiego w kl. $VIIc_4$; tygodniowo godzin 14.
3. Dawidowski Karol, dr. fil., profesor, zawiadowca biblioteki nauczycielskiej i niemieckiej bibliot. dla uczniów, uczył jęz. niemieckiego w kl. VIa_4, $VIIa_4$, $VIIIa_4$, nadto kierował nauką jęz. niemieckiego w kl. Va_4; tygodniowo godzin 16.
4. Dziurzyński Jan, c. k. radca szkolny, prof. w VII. randze, przydzielony do I. szkoły realnej w Krakowie jako kierownik.
5. Fuchs Franciszek, dr. fil., nauczyciel, uczył geografii w kl. Ia_2, IIa_2, historyi w kl. Ia_2, IIa_2, $VIIc_3$, $VIIIb_3$, nadto kierował nauką historyi w kl. VIb_4; tygodniowo godzin 18.

6. Furmankiewicz Aleksander, prof. w VIII. randze, zawiadowca biblioteki ubogich uczniów, uczył jęz. łacińskiego w kl. Va_6, $VIIb_5$, jęz. greckiego w kl. $VIIb_4$ i był gospodarzem kl. VIIb; tygodniowo godzin 15.
7. Jamrógiewicz Roman, dr. fil., profesor w VIII. randze, zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył matematyki w kl. $VIIa_3$, $VIIIa_2+b_2$, fizyki w kl. $VIIa_3+c_3$, nadto kierował nauką fizyki w kl. $VIIb_3$; tygodniowo godzin 16. W II półroczu był gospodarzem kl. VIIa.
8. Król Ignacy, profesor, zawiadowca gabinetu historyi naturalnej, gospodarz kl. VIb, uczył matematyki w kl. VIb_3, historyi naturalnej w kl. Ib_2, IIb_2, Vb_3, VIb_2, fizyki w kl. $IIIb_2$, IVb_3, kaligrafii w kl. Ia_1+b_1; tygodniowo godzin 19.
9. Kurpiel Maryan Antoni, dr. fil., profesor w VIII. randze, przydzielony do gimn. VIII. we Lwowie jako kierownik.
10. Kuś Franciszek, profesor w VIII randze, uczył w I. półroczu jęz. łacińskiego w kl. $VIIIa_5$ i greckiego w kl. $VIIIa_5$, nadto był gospodarzem kl. VIIIa i kierował nauką jęz. łacińskiego w kl. IVb_6; tygodniowo godzin 16. W II półroczu przydzielony do gimn. w Przemyślu (na Zasaniu) jako kierownik.
11. Maternowski Marceli, profesor w VIII. randze, zawiadowca zbiorów geograficzno-historycznych, uczył geografii w kl. Ib_2, IIb_2, IVb_2, historyi w kl. Ia_2, IIa_2, IVa_3, $VIIb_3$, $VIIIa_3$; tygodniowo godzin 18.
12. Mazanowski Antoni, c. k. radca szkolny, prof. w VIII. randze, członek Komisyi historyczno-literackiej Akademii Umiejętności w Krakowie, zawiadowca biblioteki polskiej dla młodzieży, uczył języka polskiego w klasie $VIIa_2$, $VIIIa_3$, nadto kierował nauką jęz. polskiego w klasie IVa_3; tygodniowo godzin 9.
13. Pawlikowski Jan, dr. fil., prof. w VII. randze, uczył w I półroczu języka łacińskiego w kl. $VIIa_5$, $VIIIb_5$, języka greckiego w kl. $VIIa_4$ i był gospodarzem kl. VIIa; w II półroczu uczył jęz. łacińskiego w kl. $VIIIa_5$, jęz. greckiego w klasie $VIIa_4$, $VIIIa_5$; tygodniowo godzin 14.
14. Ks. Siuda Antoni, nauczyciel, udzielał nauki religii rzym.-kat. młodzieży gimn. wyższ. i miewał jednę egzortę; tygodniowo godzin 20.

15. Służewski Włodzimierz, prof. w VIII. randze, był przez cały rok szkolny na urlopie.
16. Stach Jan, nauczyciel, członek Komisyi przyr. Akademii Umiej. w Krakowie, uczył historyi naturalnej w kl. Ia_2, IIa_2, Va_3, VIa_2, fizyki w kl. IVa_3, $VIIIa_{3/4}$, $VIIIb_{3/4}$ i był w II półroczu gospodarzem kl. VIIIa; tyg. godzin 18/20.
17. Turowski Stanisław, dr. fil., nauczyciel, członek Ko-Komisyi histor.-literackiej Akademii Umiej. w Krakowie, uczył jęz. polskiego w kl. VIa_3, $VIIb_3$, $VIIIb_3$, proped. fil. w kl. $VIIa_2+c_2$, $VIIIa_2+b_2$ i był gospodarzem kl. VIIIb; tygodniowo godzin 17.
18. Kleczkowski Maryan, prow. nauczyciel, uczył języka niemieckiego w kl. IIa_4, $VIIb_4+c_4$, $VIIIb_4$; tygodniowo godzin 16.
19. Tokarski Maryan, dr. wszech nauk lekarskich, nauczyciel, uczył gimnastyki w kl. IIIa+b, IVa+b, Va+b, VIb+c, VIIa+b, VIIIa+b, tygodniowo godzin 24.
20. Balicki Antoni, zastępca nauczyciela, uczył jęz. łacińskiego w kl. IIb_6, jęz. polskiego w kl. Ib_3, IIb_4, $IIIa_3$, Va_3 i był gospodarzem kl. IIb; tygodniowo godzin 19.
21. Borszewski Adam, zastępca nauczyciela, był przez cały rok szkolny na urlopie.
22. Chwistek Leon, dr. fil., egzam. zastępca nauczyciela, uczył matematyki w kl. IIb_3, IVa_3, Va_3+b_3, VIa_3, $VIIb_3+c_3$; tygodniowo godzin 21.
23. Dąbrowski Mieczysław, egzam. zastępca nauczyciela, uczył rysunków kl. Ia_2+b_2, IIa_2+b_2; tyg. godzin 8.
24. Figwer Jan, zastępca nauczyciela, uczył w I półroczu jęz. niemieckiego w kl. IIb_4, $IIIb_4$, IVb_4, Vb_4, tygodniowo godzin 16; w II pólroczu jęz. niemieckiego w kl. $IIIb_4$, IVb_4, Vb_4, VIb_4, tygodn. godzin 16. Prócz tego był gospodarzem kl. IVb.
25. Gofron Bartłomiej, dr. fil., egzam. zastępca nauczyciela, uczył jęz. łacińskiego w kl. IIa_6, jęz. polskiego w kl. IIa_4, jęz. niemieckiego w kl. Ia_5, proped. filozof. w kl. $VIIb_2$ i był gospodarzem kl. IIa; tygodn. godzin 17.
26. Gołąb Marcin, zastępca nauczyciela, uczył jęz. łacińskiego w kl. VIa_6, języka greckiego w kl. VIa_5+b_5 i był gospodarzem kl. VIa; tygodniowo godzin 16.

27. Karbowiak Michał, zastępca nauczyciela, uczył w II półroczu języka niemieckiego w kl. Ib_5, IIb_4, $IIIa_4$, IVa_4 i był gospodarzem kl. Ib; tygodniowo godzin 17.
28. Kłosowski Władysław, zastępca nauczyciela, uczył języka łacińskiego w kl. Ib_6, $IIIb_6$, języka greckiego w kl. $IIIb_6$; tygodniowo godzin 18.
29. Kukliński Antoni, dr. fil., egzam. zastępca nauczyciela, uczył jęz. greckiego w kl. IVb_4, Vb_5; tygodniowo godzin 9.
30. Majka Józef, zastępca nauczyciela, uczył w I półroczu jęz. niemieckiego w kl. Ib_5, $IIIa_4$, IVa_4, VIb_4 i był gospodarzem kl. Ib; tyg. godzin 17.
31. Młoszowski Teofil, zastępca nauczyciela, uczył jęz. łacińskiego w kl. IVa_6, VI_6, jęz. greckiego w kl. IVa_4 i był gospodarzem kl. IVa; tygodn. godz. 16.
32. Müller Jan, zastępca nauczyciela, był przez cały rok szkolny na urlopie.
33. Rosenmann Dawid, zastępca nauczyciela, uczył religii mojżeszowej; tygodniowo godzin 8.
34. Rozmarynowicz Mieczysław, zastępca nauczyciela, uczył w II półroczu jęz. łacińskiego w kl. IVb_6, $VIIa_5+c_5$ i był gospodarzem kl. VIIc; tygodniowo godzin 16.
35. Szpunar Feliks, egzam. zastępca nauczyciela, uczył geografii w kl. $IIIa_2$, IVa_2, historyi w kl. $IIIa_2$, IVa_2, Va_4, VIa_4, $VIIa_3$ i był gospodarzem kl. Va; tyg. godzin 19.
36. Świątek Tadeusz, egzam. zastępca nauczyciela, uczył jęz. polskiego w kl. $IIIb_3$, IVb_3, Vb_3, VIb_3, $VIIc_3$; tygodn. godzin 15.
37. Tretiak Andrzej, dr. fil., zastępca nauczyciela, był przez cały rok szkolny na urlopie.
38. Tułecki Józef, zastępca nauczyciela, uczył w I półroczu jęz. łacińskiego w kl. $IIIa_6$, jęz. greckiego w kl. $IIIa_5$, Va_5 i był gospodarzem kl. IIIa; tygodn. godzin 16. W II półroczu był na urlopie.
39. Weiner Stanisław, dr. praw, egzam. zastępca nauczyciela, uczył w I półroczu geografii w kl. $IIIb_2$, historyi w kl. $IIIb_2$, Vb_4 i był gospodarzem kl. Vb, tygodniowo godzin 9. W II półroczu uczył jęz. łacińskiego w kl. Ia_6, $IIIa_6$, geografii w kl. $IIIb_2$, historyi w kl. $IIIb_2$, Vb_4 i był gospodarzem kl. Ia; tygodn. godzin 20.

40. Werner Jerzy, zastępca nauczyciela, uczył w I półroczu języka łacińskiego w kl. Ia_6, Vb_6, języka polskiego w kl. Ia_3 i był gospodarzem kl. Ia, tygodniowo godzin 15; w II półroczu: jęz. łacińskiego w kl. Vb_6, języka greckiego w kl. $IIIa_5$, Va_5 i był gospodarzem kl. Vb; tygodniowo godzin 16.
41. Wiatr Wilhelm, egzam. zastępca nauczyciela, uczył matematyki w kl. Ia_3+b_3, IIa_3, $IIIa_3+b_3$, IVb_3, fizyki w kl. $IIIa_2$; tygodniowo godzin 20. W II półroczu był gospodarzem IIIa.
42. Ks. Witkowski Ignacy, zastępca nauczyciela, udzielał nauki religii rzym.-katol. młodzieży niższ. gimn. i miewał jednę egzortę; tygodniowo godzin 18.
43. Figna Józef, zastępca nauczyciela, udzielał nauki gimnastyki w kl. Ia+b, IIa+b, VIa; tygodniowo godzin 10.

Praktykanci:

Cukrzyński Józef, uczył języka polskiego w klasie IVa_3, a w II półroczu prócz tego języka polskiego w klasie Ia_3; tygodniowo godzin 3/6.

Göttel Ryszard, uczył do końca marca jęz. niemieckiego w kl. Va; tygodniowo godzin 4.

Grzybowski Józef, uczył języka greckiego w klasie VIIc; tygodniowo godzin 4.

Klimek Wilhelm, uczył fizyki w kl. VIIb; tygodniowo godzin 3.

Łoziński Paweł, dr. fil., egzam. kandydat stanu nauczyc., uczył w I półroczu historyi naturalnej w kl. IIb i Vb; tygodniowo godzin 5.

Reising Wojciech, uczył historyi w kl. VIb; tygodniowo godzin 4.

Rozmarynowicz Mieczysław, uczył w I półroczu jęz. łacińskiego w kl. IV b; tygodn. godzin 6.

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1. Czechowski Dymitr, j. w., uczył języka ruskiego w 3 oddziałach, tygodniowo godzin 6.
2. Dąbrowski Mieczysław, j. w., uczył rysunków w 3 oddziałach, tyg. godz. 6.
3. Fuchs Franciszek, j. w., uczył dziejów ojczystych: w I półroczu w klasie VIIc i VIIIb, tygodniowo godzin 2; w II półroczu w kl. VIb i VIIc, tygodniowo godzin 2.
4. Maternowski Marceli, j. w., uczył dziejów ojczystych: w I. półroczu w kl. IVb, VIIb, VIIIa, tygodniowo godzin 3; w II. półroczu w kl. IVb, VIIb, tygodniowo godzin 2.
5. Szpunar Feliks, j. w., uczył dziejów ojczystych: w I. półroczu w kl. IIIa, IVa, VIIa, tygodniowo godzin 3; w II. półroczu w kl. IIIa., IVa, VIa, VIIa, tygodn. godzin 4.
6. Świerzyński Michał, uczył śpiewu w 2 oddziałach, tygodniowo godzin 4.
7. Tellier Gustaw, uczył jęz. francuskiego w 3 oddziałach, tygodniowo godzin 6.
8. Turyn Józef, dr. praw, uczył stenografii w 2 oddziałach, tygodniowo godzin 2.
9. Weiner Stanisław, j. w., uczył dziejów ojczystych w kl. IVb, tygodniowo 1 godzinę.

Zmiany w gronie nauczycielskiem w ciągu roku szk. 1910/11.

1. Jego ces. i król. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem zamianować prof. dra Karola Opuszyńskiego c. k. radcą szkolnym i inspektorem krajowym, a prof. Janowi Dziurzyńskiemu przyznać tytuł i charakter radcy szkolnego z uwolnieniem od taksy.

2. J. E. p. Minister W. i O. przyznał prof. dr. Romanowi Jamrógiewiczowi ósmą rangę służbową (Rskr. z d. 25/7 1910. l. 42.185).

3. Rada szkolna krajowa przydzieliła prof. dra Maryana Antoniego Kurpiela do c. k. gimn. VIII we Lwowie, poruczając mu kierownictwo tegoż zakładu ((rozp. z d. 16/9 1910. l. 56.220).

4. Rada szkolna krajowa przydzieliła prof. Franciszka Kusia do gimn. polskiego w Przemyślu na Zasaniu, poruczając mu kierownictwo tego zakładu (rozp. z d. 12/2 1911. l. 83).

5. Rada szkolna krajowa przyznała prof. Włodzimierzowi Służewskiemu 3-ci dodatek pięcioletni (rozp.. z dn. 31/1 1911. l. 1106).

6. Rada szkolna krajowa nadała prof. dr. Karolowi Dawidowskiemu posadę nauczycielską w tutejszym zakładzie i zatwierdzając go w zawodzie nauczycielskim, nadała mu tytuł c. k. profesora (rozp. z d. 25/6 1910. l. 28.124).

7. Rada szkolna kraj. nadała p. Maryanowi Kleczkowskiemu prowizor. posadę nauczycielską w tutejszym zakładzie (rozp. z d. 25/6 1910. l. 28.124).

8. Rada szkolna krajowa przeniosła do tutejszego zakładu następujących zastępców nauczycieli:

Michała Weigla (rozp. z d. 12/7 1910. l. 33.031).

Józefa Majkę (rozp. z d. 2/8 1910. l. 44.808).

Jana Figwera (rozp. z d. 12/9 1910. l. 53.422).

9. Rada szkolna krajowa mianowała zastępcami nauczycieli w tutejszym zakładzie następujących kandydatów stanu nauczycielskiego:

Teofila Młoszowskiego (rozp. z d. 9/9 1910. l. 16.056).

Marcina Gołąba (rozp. z d. 9/9 1910. l. 36.988).

Władysława Kłosowskiego (rozp. z d. 15/9 1910. l. 55.227).

Jerzego Wernera (rozp. z d. 17/10 1910. l. 62.864).

Dawida Rosenmanna (rozp. z d. 13/11 1910. l. 66.027).

Michała Karbowiaka (rozp. z d. 31/1 1911. l. 1167).

Mieczysława Rozmarynowicza (rozp. z dn. 8/2 1911. l. 36.316).

10. Rada szkolna krajowa nadała Andrzejowi Serafinowi posadę nauczycielską w II gimnazyum w Stanisławowie (rozp. z d. 17/7 1910. l. 37.603).

11. Rada szkolna krajowa przeniosła zastępców nauczycieli:

Mikołaja Kaszyczkę do gimn. św. Jacka w Krakowie (rozp. z d. 12/7 1910. l. 33.031).

Romana Jaworskiego do gimn. Franciszka Józefa we Lwowie (rozp. z d. 31/1 1911. l. 879).

Józefa Majkę do gimn. w Podgórzu (rozp. z d. 31/3 1911. l. 1023).

12. Rada szkolna krajowa udzieliła urlopów następującym członkom grona nauczycielskiego tutejszego zakładu:

Romanowi Jaworskiemu na przeciąg 1-go półrocza szkolnego (rozp. z d. 14/7 1910, l. 37.774).

Janowi Müllerowi na przeciąg roku szkoln. 1911/11 (rozp. z d. 7/8 1910. l. 43.252).

Adamowi Borszewskiemu na przeciąg roku szkolnego 1910/11 (rozp. z d. 16/9 1910. l. 48.133 i z d. 13/1 1911. l. 536).

Włodzimierzowi Służewskiemu na przeciąg roku szkolnego 1910/11 (rozp. z d. 18/9 1910. l. 54.291 [2 mies.], z d. 26/11 1910. l. 72.214 [3 mies.], z d. 3/2 1911. l. 1448 [2-gie półrocze]).

Andrzejowi Tretiakowi na przeciąg roku szkolnego (rozp. z d. 17/9 1910. l. 48.539)

Józefowi Tułeckiemu od 1/3 do końca roku szkolnego (rozp. z d. 2/3 1911. l. 3262).

13. Rada szkolna krajowa zezwoliła na zmniejszenie obowiązkowych godzin szkolnych następującym członkom grona nauczycielskiego tutejszego zakładu:

Antoniemu Mazanowskiemu (rozp. z d. 14/7 1910 l. 38.543).

Dr. Stanisławowi Weinerowi (na przeciąg 1-go półrocza roku szkoln. 1910/11 (rozp. z d. 8/6 1910. l. 30.531).

Dr. Antoniemu Kuklińskiemu (rozp. z d. 8/6 1910. l. 30.531 i z d. 24/12 1910. l. 78.101).

Dr. Maryanowi Tokarskiemu (do 18 godz.) (rozp. z d. 23/9 1910. l. 54.292).

14. Rada szkolna krajowa upoważniła Dyrekcyę do przyjęcia na kurs praktycznego kształcenia następujących kandydatów:

Józefa Cukrzyńskiego (rozp. z dnia 14/7 1910. l. 38.944).

Ryszarda Göttla (rozp. z d. 14/7 1910. l. 38.944).

Józefa Grzybowskiego (rozp. z dnia 27/9 1910. l. 57.336).

Wilhelma Klimka (rozp. z d. 14/7 1910. l. 38.944).

Dra Pawła Łozińskiego (rozp. z dnia 27/9 1910 l. 55.270.

Wojciecha Reisinga (rozp. z d. 14/7 1910. l. 38.944).

Mieczysława Rozmarynowicza (rozp. z d. 14/7 1910. l. 38 944).

15. Michał Weigel, zastępca nauczyciela tutejszego zakładu i dr. Dawid Künstlinger, nauczyciel religii mojżeszowej, zrezygnowali z zajmowanego stanowiska służbowego.

II.

Wykaz dzieł przeczytanych:

1. W języku łacińskim.

Klasa III. *Cornelius Nepos* w wyjątkach.
Klasa IV. *Caesar:* Commentarii de bello Gallico I. IV. VI. (1—20).
Klasa V. Wybór z »Przemian, Trenów i Listów« *Owidego.* — *T. Livii:* Ab urbe condita lib. I. XXI. XXII.
Klasa VI. *Sallustii:* Bellum Jugurthinum. — *Ciceronis:* In Catilinam I. — *Vergilius:* Sielanka 1-sza i 5-ta. Z Georgik: Pochwała Italii, Pochwała życia wiejskiego. Aeneidos I.
Klasa VII. *Ciceronis:* In Catilinam IV. De imperio Cn. Pompei. *Vergilius:* Aeneidos II. VI.
Klasa VIII. *Horacego* pieśni (w wyborze), 2 epody, 2 satyry, 2 listy. — *Tacyta:* Annales: Historya wewnętrzna.

2. W języku greckim:

Klasa V. Chrestomatya z pism *Xenofonta.* — *Homera:* Iliada ks. I.
Klasa VI. *Homera:* Iliady ks. VI. IX. X. XVI. XXII. XXIV. — *Herodota:* Dziejów ks. VII. — *Xenofonta:* Pamiętniki o Sokratesie (I).
Klasa VII. *Demosthenes:* Philip. I. Olynt. III. »O pokoju«. — *Homera:* Odyssea ks. I. V. VI. VII. IX.
Klasa VIII. *Platona:* Apologia, Kryton, 4 rozdz. z Fedona. — *Sofoklesa:* Antygona. — *Homera:* Odyssei ks. 22.

3. W języku polskim:

Klasa V. *Mickiewicza:* Pan Tadeusz. *Fredry:* Zemsta. *Szekspira:* Juliusz Cezar, *Sienkiewicza:* Trylogia.

Klasa VI. *Kochanowskiego:* Odprawa posłów greckich, Treny. *Skargi:* Kazania sejmowe. *Paska:* Pamiętniki. *Sienkiewicza:* Trylogia. *Rzewuskiego:* Listopad.

Klasa VII. *Felińskiego:* Barbara Radziwiłłówna. *Brodzińskiego:* Wiesław. *Mickiewicza*: Ballady, Grażyna, Konrad Wallenrod, Dziady, Pan Tadeusz. *Malczewskiego:* Marya. *Fredry:* Śluby panieńskie, Zemsta. *Słowackiego:* Godzina myśli, Kordyan, Anhelli, Lilla Weneda, Balladyna. *Niemcewicza:* Powrót posła.

Klasa VIII. *Słowackiego:* Ks. Marek, Król Duch, R. 1. *Krasińskiego:* Irydion, Nieboska komedya, Psalmy. *Korzeniowskiego:* Żydzi, Mnich. *Kasprowicza:* Salve Regina. *Wyspiańskiego:* Warszawianka, Wesele.

4. W języku niemieckim.

Klasa VI. *Lessing:* Minna v. Barnhelm.

Klasa VII. *Goethe:* Goetz v. Berlichingen. *Schiller:* Jungfrau v. Orleans.

Klasa VIII. *Schiller:* Wallenstein (trylogia). *Goethe:* Faust. *Shakespeare:* Hamlet.

III.

Tematy wypracowań piśmiennych.

A) W języku polskim.

KLASA V*a*. 1. Widok z kopca Kościuszki — (dom.). 2. Jak sobie Dante wyobrażał piekło? — (szk.). 3. Która postać z »Trylogii« podoba mi się najwięcej i dlaczego? — (dom.). 4. Postać Gerwazego i jego wpływ na rozwój akcyi w »Panu Tadeuszu« — (szk.). 5. Igrzyska Olimpijskie i znaczenie ich dla Greków — (dom.). 6. Życie i czyny Jacka Soplicy — (szk.). 7. Jaką powinna być nasza młodość? (Na podstawie »Echa kołyski« i powieści Kraszewskiego »Bez tytułu«) — (dom.). 8. Brutus. Charakterystyka na podstawie dramatu Szekspira »Juliusz Cezar«. 9. Zamek krakowski. Opis. 10. Tok myśli »Przedmowy« do »Pana Tadeusza« — (szk.).

KLASA V*b*. 1. Pomnik Jagiełły. Opis; lub: Początek roku szkolnego. Ustęp z Pamiętnika — (dom.). 2. Pierwsza księga »Pana Tadeusza« jako ekspozycya poematu — (szk.). 3. Zamek, dwór i zagroda w »Panu Tadeuszu« — (szk.) 4. Liryzm i humor w »Panu Tadeuszu« — (dom.). 5. Przyroda w Ojcu zadżumionych — (szk.). 6. Wykazać znamiona powieści poetycznej (»Grażyna« — »Maraton«) — (dom.). 7. Dziewosłęby rycerza a wieśniaka (»Mohort« — »Wiesław«) — (dom.). 8. Tęsknota za krajem jako element liryczny — (szk.). 9. Sztuka retoryczna Antoniusza w »Juliuszu Cezarze« Szekspira — (szk.).

KLASA VI*a*. 1. Miłość obowiązku — (dom.). 2. Zebranie towarzyskie na dworze biskupa humanisty. (Wstęp do »Dworzanina« Górnickiego) — (szk.). 3. Motywy satyryczno-dydaktyczne w »Odprawie posłów« — (dom.). 4. Wizerunek Urszuli Kochanowskiej w »Trenach« — (szk.). 5. Tendencyjność literatury złotego wieku — (dom.). 6. Żołnierz-obywatel. (Charakterystyka Skrzetuskiego) — (dom.). 7. Cechy stylu barokowego — (szk.). 8. Patryotyzm Oleńki a Kmicica — (dom.). 9. Główni pisarze polityczni Polski niepodległej — (szk.). 10. Człowiek z czasów saskich — (dom.).

KLASA VI*b*. 1. Krajobraz jesienny — (dom.) — albo: Wyjaśnić zdanie Słowackiego wypowiedziane o »Panu Tadeuszu«: »To czas się cofnął i odwrócił lica, by spojrzeć jeszcze raz na piękność w dali« — (dom). 2. Kompozycya »Trenów« — (szk.). 3. Twórczość Orzechowskiego wypłynęła ze świadomości wyrażonej w słowach: »Języka większa moc niźli mieczowa« — (szk.). 4. Polityczne stanowisko Kochanowskiego — (dom.). 5. Geneza »Odprawy posłów greckich« — (szk.). 6. Rozwój satyry w wieku XVI. — (dom.). 7. Starowolski a Skarga. Charakterystyka porównawcza — (szk.). 8. Romantyczna powieść polska w wieku XVII. — (szk.). 9. Dzieło Konarskiego — (dom.). 10. Polskie epos komiczne — (szk.).

KLASA VII*a*. 1. Sarmatyzm starosty Gadulskiego. (»Powrót posła«) — (dom.). 2. Mickiewicz jako organizator Filomatów. 3. Pokrewieństwo Wallenroda z bohaterami Byrona — (dom.). 4. Mickiewicz jako filomata — (szk.). 5. Gustaw, Wallenrod, Konrad i ks. Piotr w związku z przemianami duszy Mickiewicza w latach 1820—1831 — (szk.) 6. Jak pomysł sielanki o cichej wsi litewskiej urósł w epos p. t. »Pan Tadeusz« — (dom.). 7. Znaczenie dum i dumek Zaleskiego w okresie walki klassyków z romantykami — (szk.). 8. Porównać postać Farysa Mickiewicza z postacią Araba Słowackiego — (dom.). 9. Tragedya plemienna w »Lilli Wenedzie« — (szk.). 10. Krajobraz Sybiru podług »Anhellego« — (dom.).

KLASA VII*b*. 1. Uczniowie po 2—3 dostają osobne tematy z zakresu historyi literatury Polski niepodległej dla po-

wtórzenia materyału kl. VI. — (dom.). 2. Wady romantyzmu i klasycyzmu w oświetleniu »Listów« Morawskiego — (szk.). 3. Romantyzm w balladach — (dom.). 4. Aldony losy i śmierć — (szk.). 5. Gustaw-Konrad odbiciem przemiany w duszy poety i jego poezyi — (szk.). 6. Tadeusz Mickiewicza i Herman Goethego. Porównanie dwóch typów młodzieży — (dom.). 7. Wrażenia z lektury »Maryi« Malczewskiego. 8. Vituperare praeterita facilius est quam corrigere — (dom.). 9. Polski Molière (Cechy twórczości Fredry). 10. Autoportret Słowackiego w »Godzinie myśli« i w »Kordyanie«.

KLASA VII*c*. 1. *a)* »Prawdziwa wielkość pod nieszczęścia młotem kształt doskonały przybiera« (Asnyk). Rozwinąć w rozprawce, popierając przykładami z lektury i dziejów, albo przedstawić w rozprawce. *b)* Humanizm a pseudoklasycyzm. Podobieństwa i różnice. 2. Wykazać znamiona dramatu pseudoklasycznego na tragedyi Felińskiego: »Barbara Radziwiłłówna«. 3. Romantyczny program Mickiewicza — (szk.) 4. Obiit Gustavus, natus est Conradus — (dom.). 5. Improwizacya i widzenie ks. Piotra. Tok myśli i stosunek — (szk.). 6. Prometeiczne pierwiastki w poezyi Mickiewicza — (dom.). 7. Geneza »Maryi« Malczewskiego — (szk.). 8. Szkoła ukraińska — (szk.) 9. Stosunek marzenia do życia w »Kordyanie«. 10. Ironia dramatyczna w »Balladynie« i »Lilli Wenedzie«.

KLASA VIII*a*. 1. Wpływ towianizmu na pomysł »Księdza Marka« Słowackiego — (dom.). 2. Zemsta, jako motyw młodzieńczych utworów Krasińskiego — (szk.). 3. Melancholia z mocy jest skrzydłem ludzi wysokich. (Podług Lilli, Anhellego, Psalmu nadziei — (dom.). 4. Podanie o zbrodni rodzinnej za Bolesława Śmiałego w poezyi romantycznej — (szk.). 5. Pokrewieństwo pomysłu Krasińskiego »Syna cieniów« z anielstwem ludzi u Słowackiego — (szk.). 6. Porównać »Psalmy« Krasińskiego i »Skargi« Ujejskiego — (dom.). 7. Biblia Konopnickiej a Kasprowicza — (szk.). 8. Pogląd na społeczną rolę ludu w poromantycznej poezyi polskiej — (szk.).

KLASA VIII*b*. 1. Rozszczepienie duszy romantycznej — (dom.). 2. Dantejska wędrówka Anhellego — (szk.). 3. Osąd We-

nedów i Lechitów (»Lilla Weneda«) — (dom.). 4. Posłannictwo ks. Marka — (szk.). 5. Polityczne poglądy Krasińskiego w »Nieboskiej« — (dom.). 6. Rozbiór jednej z nowszych powieści według dyspozycyi profesora — (dom.). 7. Rozwinąć i uzasadnić:

»A jeśli komu otwarta droga do nieba,
Tym, co służą ojczyźnie«.... (*J. Kochanowski*).

(dom.). 8. Wdzięczność narodu dla wielkich ludzi, to probierz jego wartości.

B) W języku niemieckim.

KLASA V*a*. 1. Der Graf v. Habsburg. 2. Charakteristik des jüngeren Kyros — (dom.). 3. Wer dem Anderen eine Grube gräbt, fällt selber hinein — (szk.). 4. Die Theatervorstellung in dem Schillerschen Gedichte: »Die Kraniche des Ibykus« — (dom.). 5. Eine Übersetzung aus dem Polnischen — (szk.). 6. Das heldenhafte Mädchen nach Goethes Johanna — (dom.). 7. Athen und Rom — (szk.). 8. Die Macht der Freundschaft. 9. Die Erziehung bei Griechen. 10. Raffaels Madonna della Sedia. 11. Die Landesschule in Meissen. 12. Welchen Einfluss übten die geographischen Verhältnisse auf die Entwickelung des griechischen Volkes. 13. Die Beleuchtung der sprichwörtlichen Redensart »um des Kaisers Bart streiten« — (szk.). 14. Schauen und Sehen — (dom.).

KLASA V*b*. 1. Das klagende Lied — (szk.. 2. Der erste Schultag. (Eine Rückerinnerung) — (dom.). 3. Eine Übersetzung aus dem Polnischen — (szk.). 4. Gellert als Helfer in der Not. — (dom.). 5. Durch Irrtum zur Wahrheit — (szk.). 6. Der Glaube macht selig — (dom.). 7. Die Pyramiden sind der Totenkultus in Ägypten — (szk.). 8. Die Freuden des Winters — (dom.). 9. Die Reise und der Tod des Ibykus — (szk.). 10. Moderne Verkehrsmittel — (dom.). 11. Der Handschuh — (szk.). 12. Die Macht der Freundschaft — (szk.). 13. Ein Ausflug in die nächste Umgebung von Krakau — (dom.). 14. Todesritt. Inhaltsangabe — (szk.).

KLASA VI*a*. 1. Brauns diplomatische Sendung nach Malepartus. 2. Schillers »Räuber«. 3. Welchen Erfolg legt Uhland

dem Gesange Bertrands de Born bei? 4. Die Femgerichte. 5. Die deutsche Hansa. 6. Goethe in Leipzig. 7. Sigurds Jugend. 8. Leipzig zur Zeit Lessings und Goethes. 9. Der Gang der Handlung in der Romanze Schillers »Der Kampf mit dem Drachen« nach der Zeitfolge. 10. Die mythische Deutung des Märchens »Dornröschen«. 11. Die Geschichte des Nibelungenhortes. (Nach Wagners Oper »Das Rheingold«).

12. »Die wahre Tugend ist, daß jeder jede Frist
Das tüchtig tut, wozu es taugt und tüchtig ist«.

13. Eine Übersetzung aus dem Polnischen.

KLASA VI*b*. 1. Wie empfing Reinecke die königlichen Boten — (szk.). 2. Das Wesen und die Enstehung der Epopöe — (dom.). 3. Der Einfluss der Sauberkeit auf die physische und geistige Entwickelung des Menschen — (dom.). 4. Die Bedeutung Karls der Grossen für die deutsche Bildung — (szk.) 5. Lohengrin als Ideal des Helden im Mittelalter — (dom.). 6. Rolands Tod — (szk.). 7. Dornröschen. Nacherzählung — (szk.). 8. Das menschliche Leben und die vier Jahreszeiten — (dom.). 9. Rolands Schildträger. Nacherzählung — (szk.). 10. Der Ring in Lessings »Minna v. Barnhelm« — (dom.). 11. Der Kampf mit dem Drachen — (szk.). 12. Der Einfluß der Kreuzzüge auf den Handel — (dom.). 13. Eine Übersetzung aus dem Polnischen — (szk.).

KLASA VII*a*. 1. Der Traum Kriemhilds und seine Verwirklichung — (szk.). 2. Walters v. d. Vogelweide: »Elegie« — (szk.). 3. Die Anfänge der Oper — (dom). 4. Bürgers »Lenore« nach Idee und Gliederung — (dom.). 5. Die Belagerung von Wien (1683) — (szk.). 6. Inwieferne ist Lessings »Nathan der Weise« ein Tendenzstück. 7. Gedankengang des Gedichtes Schillers »Kassandra«. 8. Weltgeschichtliche Bedeutung Napoleons. 9. Der vatikanische Apollo. 10. Gegensätze und Bilder in der Romanze Goethes: »Der getreue Eckart«. 11. Die Früchte des Wirkens Napoleons I.

KLASA VII*b*. 1. Wie und was sollen wir lesen. 2. Enstehung des Nibelungenliedes. oder: Siegfrieds Tod. 3. Gedankengang der Elegie Walters v. d. Vogelweide. 4. Inhaltsangabe

der Goetheschen Ballade: Der Fischer. 5. Rafaels Madonnenideal. oder: Arbeit. oder: Napoleon. 6. Goethe in Italien. oder: Die Wissenschaften. 7. Natans Erzählung von den drei Ringen. 8. Bürgers Lenore. oder: Lessings XVII Literaturbrief. 9. Wielands Bedeutung — oder: Klopstocks Bedeutung. 10. Die Aufklärung im 18 Jahrh. 11. Das Gespräch zwischen Egmont und Oranien. oder: Das Schicksal im Goethe'schen Egmont. 12. Der erste und zweite Bräutigam Dorotheas.

KLASA VII*c*. 1. Siegfrieds Tod. 2. Winkelmanns Verdienste. 3. jak w VII*b*. 4. Welche Rolle spielt der Nibelungenhort in der Nibelungen Not. 5.—12. jak w VII*b*.

KLASA VIII*a*. 1. Hamlets Ansichten über die dramatische Kunst. 2. Shakespeare als Dichter. 3. Goethes wissenschaftliche Tätigkeit. 4. Fausts Vertrag mit Mephistopheles. 5. Was gewährt uns der Staat? 6. Die sogenannte ältere Romantik. 7. Die griechischen Tragiker. 8. Die Fantasie im geistigen Leben der Menschheit.

KLASA VIII*b*. 1. Was ist Bildung? oder: Unser Bildungsideal. 2. Goethes italienische Reise und ihr Gewinn. oder: Gedankengang des Goethesches Gedichtes: Zueignung (1787). 3. Goethes Stellung zu der französischen Revolution. oder: Sokrates Verdienste. 4. Do wyboru: *a)* Schillers Stellung zur französischen Revolution; *b)* Schillers Abhandlung über naive u. sentimentalische Dichtung; *c)* Schillers »Das Mädchen aus der Fremde«. 5. Die Ideale der Romantiker. 6. Die Fantasie im geistigen Leben der Menschheit. 7. Das Wesen der antiken und modernen Tragödie. 8. Grillparzer als Dramatiker.

C) Przy egzaminie dojrzałości.

W terminie letnim.

W oddziele A.

a) z języka łacińskiego: Przełożyć na język polski tekst wyjęty z Cic. De officiis II. 1. § 2—5 od słów: »Quamquam libri nostri...« do słów: »...erant cognitione dignissima«.

b) z języka greckiego: Przełożyć na język polski tekst wyjęty z Platona Gorg. c. 69 od słów: »Ὥσπηρ Ὅμηρος λέγει...« do słów: »... ἵνα δικαία ἡ κρίσις ᾖ«.

c) z języka polskiego: Do wyboru:

1. Uczucia religijne jako źródło poezyi XIX w.
2. Obowiązki obywatela-Polaka względem ludu polskiego.
3. Rozwinąć myśl Krasińskiego:

Niech was darmo nie przestrasza,
Że dziś podłość górą wszędzie,
Z wiary waszej — wola wasza,
Z woli waszej — czyn wasz będzie.

W oddziele B.

a) z języka łacińskiego: Przełożyć na język polski tekst wyjęty z Cicer. de prov. consul. c. 13—14 od słów: »Bellum Gallicum...« do słów: »...commendata est«.

b) z języka greckiego: Przełożyć na język polski tekst wyjęty z Plat. Ἀλκιβιάδης δεύτερος l. 12 od słów: »Βούλομαί σοι...« do słów: »ῥητέον ἐστὶ καὶ μή.

c) z języka polskiego: Do wyboru:

1. Znaczenie Mickiewicza w życiu i w literaturze.
2. Znaczenie Napoleona dla Polski.
3. Vituperare praeterita facilius est, quam corrigere.

IV.

Wykaz książek na rok szkolny 1911/1912.

Klasa I. **Religia.** Wielki katechizm religii katolickiej dla szkół średnich dyecezyi krakowskiej. Kraków 1903. Opr. 60 h. — **Język łaciński.** Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wydanie 6 Lwów 1907. Opr. 1 kor. — Steiner i Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla I. kl. Wydanie 5. Oprac. przez A. Frąckiewicza i F. Próchnickiego. Opr. 1·50 kor. — **Język polski.** Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wydanie 11. Opr. 2·40 kor. — Dr Maryan Reiter, Czytania polskie dla I. kl. (z illustracyami). Lwów 1910. Opr. 3 kor. — **Język niemiecki.** German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla I. kl. Wydanie 7 (illustrowane). Opr. 2·40 kor. — **Geografia.** Romer, Geografia. Lwów 1904. — **Matematyka.** Ignacy Kranz, Arytmetyka na klasę I. Opr. 1·50 kor. — Dr. Roman Jamrógiewicz, Poglądowa nauka o przestrzeni. Lwów 1911. — **Historya naturalna.** Nussbaum-Wiśniowski, Wiadomości z zoologii dla niższych klas szkół średnich. Wydanie 3 Lwów 1910. Opr. 3·30 kor. — Rostafiński, Botanika szkolna na klasy niższe. Wydanie 6. Kraków 1907. Opr. 2·60 kor.

Klasa II. **Religia.** Wielki katechizm religii katolickiej dla szkół średnich dyecezyi krakowskiej. Opr. 60 h. — **Język łaciński.** Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wydanie 6. Lwów 1907. Opr. 1 kor. — Steiner i Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla II. klasy. Oprac. przez A. Frąckiewicza i F. Próchnickiego. Wydanie 5. Lwów 1908. Opr.

2·40 kor. — **Język polski**. Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wydanie 9. i 10. Opr. 2·40 kor. — Próchnicki i Wójcik, Wypisy polskie dla II. klasy. Wydanie 1—3. Opr. 1·80 kor. — **Język niemiecki**. German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. II. Wyd. 5. Opr. 2·20 kor. — **Geografia i historya powszechna**. Siwak, Geografia powszechna dla kl. II. i III. — Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część I. Wydanie 3. — **Matematyka**. Ignacy Kranz, Arytmetyka i algebra. Cz. I. na kl. I. i II. Kraków 1904. — Dr. Roman Jamrógiewicz, Poglądowa nauka o przestrzeni. Lwów 1911. — **Historya naturalna**. Nusbaum-Wiśniowski, Wiadomości z zoologii dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 3. 3·60 kor. — Rostafiński, Botanika szkolna na klasy niższe. Wyd. 6. Opr. 2·60 kor.

Klasa III. **Religia**. Ks. Jougan, Liturgika. Wyd. 1—3. Opr. 1·40 kor. — Ks. Dąbrowski, Historya biblijna zakonu starego. Wydanie 4. Opr. 1·70 kor. — **Język łaciński**. Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 9. Opr. 2·40 kor. — Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy III. Wydanie 2—4. Opr. 1·60 kor. — Cornelius Nepos. Wydanie Patočka-Zawiliński. – **Język grecki**. Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Opr. 3.40 kor. — Taborski-Winkowski-Passowicz, Ćwiczenia greckie. Wyd. 3. (nowe, zastosowane do nowych planów). Opr. 3 kor. — **Język polski**. Małecki, Gramatyka języka polskiego. Wyd. 9. i 10. Opr. 2·40 kor. — Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla kl. III. Wyd. 2. Opr. 2 kor. — **Język niemiecki**. German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl III. Wydanie 5. — Jahner, Deutsche Grammatik. Wyd. 3. Opr. 2·20 kor. — **Geografia i historya powszechna**. Siwak, Geografia powszechna dla kl. II. i III. — Dr Kaz. Krotoski, Opowiadania z dziejów monarchii austro węgierskiej w związku z historyą powszechną. Opr. 2·50 kor. — **Matematyka**. Ignacy Kranz, Arytmetyka i Algebra. Cz. II. — Dr. Roman Jamrógiewicz, Poglądowa nauka o przestrzeni. Lwów 1911. — **Fizyka**. Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas szkół średnich. Wydanie 6.

Klasa IV. **Religia**. Ks. Dąbrowski, Historya biblijna zakonu nowego. Wyd. 4. — **Język łaciński**. Samolewicz-Sołtysik, Grama

tyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 9. Opr. 2·40 kor. — Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla kl. IV. Wyd. 4. Opr. 2 kor. — Caesar, Commentarii de bello Gallico. Wydał Terlikowski. — Ovidius. Wydanie Skupniewicza. — **Język grecki**. Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Opr. 3·40 kor. — Taborski-Winkowski, Ćwiczenia greckie. Wyd. 2. — **Język polski**. Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 9. i 10. Opr. 2·40 kor. — Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla kl. IV. Opr. 2·40 kor. — **Język niemiecki**, German-Petelenz Gayczak, Ćwiczenia niemieckie dla kl. IV. Wydanie 4. Opr. 3 kor. — Jahner, Deutsche Grammatik. Wyd. 3. Opr. 2·20 kor. — **Geografia i historya powszechna**. Zakrzewski, Historya powszechna. Część I. Wydanie 4. Opr. 2·40 kor. — Benoni-Majerski, Geografia austr.-węgierskiej monarchii. Wyd. 5. zmienione i przerobione przez Bolesława Baranowskiego. Opr. 2·40 kor. — Rawer, Dzieje ojczyste. Wydanie 4. Opr. 2 kor. — **Matematyka**. Ignacy Kranz, Arytmetyka i algebra. Cz. II. Kraków 1904. — Močnik-Maryniak, Geometrya. Wyd. 6. — **Fizyka**. Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas szkół średnich. Wydanie 6. Opr. 2·20 kor. — **Mineralogia z chemią**. Duchowicz-Wiśniowski, Wiadomości z chemii i mineralogii dla klas niższych.

Klasa V. **Religia**. Ks. Jeż, Nauka wiary. Część I. Kraków 1899. Opr. 2 kor. — **Język łaciński**. Livius, wydał Zingerle-Majchrowicz. Ovidius, wydanie Skupniewicza. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wydanie 5—7. Opr. 2·40 kor. — **Język grecki**. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wydanie 4. Opr. 2·40 kor. — Homera Iliada. Część I. Wyd. Scheindler-Sołtysik. — Cwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Opr. 3·40 kor. — **Język polski**. Próchnicki i Wojciechowski, Wypisy polskie dla kl. V. Opr. 3·80 kor. — Zemsta Fredry w wyd. Zukerkandla i Pan Tadeusz w wyd. Macierzy. — **Język niemiecki**. Dr. Julius Ippoldt und Adolf Stylo, Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. I. Teil. V. Kl. Wyd. 2. Opr. 4 kor. — Deutsche Heldensage. Wyd. Gräser. — **Geografia i historya powszechna**. Zakrzewski, Historya powszechna. Część I. Wyd. 4. i Część II. Wyd. 4.

Opr. po 2·40 kor. — **Matematyka**. Dziwiński, Podręcznik arytmetyki i algebry dla wyższych klas. Wydanie 4. Opr. 4·50 kor. — Močnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wydanie 5. i 6. Opr. 4·20 kor. — **Historya naturalna**. Wiśniowki, Zasady mineralogii i geologii. Wydanie 3. — Rostafiński, Botanika szkolna dla klas wyższych. Wyd. II. przerobione. Wyd. 2. Opr. 1·80 kor.

Klasa VI. **Religia**. Ks. Jougan, Nauka prawd wiary szczegółowa. Wyd. 2. Opr. 1·80. — **Język łaciński**. Sallustius, Bellum Jugurth., Wyd. Klimscha Sołtysik. —Vergilius, wyd. Eichler-Rzepiński. — Cicero, In Catilinam or. I., wyd. Kornitzer-Sołtysik. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5—7. Opr. 2·40 kor. — **Język grecki**. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wyd. 1—4. Opr. 2·40 kor. — Homera Iliada. Część I. i II. Wyd. Scheindler-Sołtysik. — Herodot. Wyd. Terlikowski. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Opr. 3·40 kor. — **Język polski**. Wypisy polskie St. Tarnowskiego i J. Wójcika. Część I. Wydanie 4. Opr. 3·30 kor. — Kochanowskiego Treny i Odprawa posłów greckich w wyd. Zuckerkandla i Niemcewicza Powrót posła w wyd. Westa. — **Język niemiecki**. Dr. I. Ippoldt und A. Stylo: Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. II. Teil. VI. Klasse. Wyd. 2. Opr. 3·60 kor. — **Geografia i historya powszechna**. Zakrzewski, Historya powszechna. Cz. II. Wyd. 4. Opr. 2·40 kor. — Zakrzewski, Historya powszechna. Część III. Wydanie 2. Opr. 2·80 kor. — **Matematyka**. Kostecki, Algebra dla wyższych klas. Opr. 4·50 kor. — Močnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wyd. 6. Opr. 4·20 kor. — Kranz, Tablice pięciocyfrowe logarytmów. Opr. 1·20 kor. — **Historya naturalna**. Petelenz, Zoologia dla klas wyższych szkół średnich. Wydanie 3. Opr. 3 kor.

Klasa VII. **Religia**. Ks. Szczeklik, Etyka katolicka. Wyd. 4. Opr. 2 kor. — **Język łaciński**. Cicero, IV. Cat., De imperio Cn. Pomp. or. i Cato maior. Wyd. Kornitzer-Sołtysik. — Vergilius, ks. II. i VI., wyd. Eichler-Rzepiński. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5-7. — **Język grecki**. Homera Odyssea, wyd. Christ-Jezienicki. — Demostenes, wyd. Wotke-Schmidt. — Ćwikliński,

Gramatyka języka greckiego. Wydanie 3. Opr. 3·40 kor. — **Język polski.** Wypisy polskie Tarnowskiego i Wójcika. Część I. Wyd. 3. Opr. 3·30 kor. — Wypisy polskie Tarnowskiego i Próchnickiego. Część II. Wyd. 3. Opr. 3·60 kor. — 1. Mickiewicza Ballady, Konrad Wallenrod i Dziady. 2. Słowackiego Godzina myśli, Kordyan, Anhelli, Balladyna i Lilla Weneda. 3. Fredry Śluby Panieńskie. 4. Malczewskiego Marya. Wydanie Westa. — **Język niemiecki.** Ippoldt und Stylo. Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. Cz. III. dla kl. VII. **Geografia i historya powszechna.** Zakrzewski, Historya powszechna. Część III. Wyd. 2. Opr. 2·80 kor. — Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wydanie 3. Opr. 2 kor. — **Matematyka.** Kostecki, Algebra dla wyższych kas. Opr. 4·50 kor. Močnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wyd. 5. Opr. 4·20 kor. — Kranz, Zbiór zadań matematycznych dla klas wyższych. Wyd. 1. i 2. Opr. 3·50 kor. - Logarytmy Kranza. Opr. 1·20 kor. — **Fizyka.** Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas szkół średnich. Wyd. 4. Opr. 3·40 kor. — Tomaszewski, Chemia. Wyd. 4. Brosz. 70 h. — **Propedeutyka filozofii.** Nuckowski, Początki logiki ogólnej. Opr. 2 kor.

Klasa VIII. **Religia.** Ks. Gadowski, Zarys historyi kościoła katolickiego. Wyd. 3. Opr. 3 kor. — **Język łaciński.** Horatius, wyd. Dolnicki i Librewski. — Tacitus, wyd. Weidner-Staromiejski. — Samolewicz - Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 8. Opr. 2·40 kor. — **Język grecki.** Platona Apologia, Sokratesa i Kryton, wyd. Christ-Lewicki. — Sofoklesa Król Edyp, wyd. Schubert-Majchrowicz. — Homera Odyssea, wydał Christ-Jezienicki. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wydanie 3. Opr. 3·40 kor. — **Język polski.** Wypisy polskie Tarnowskiego i Próchnickiego. Część II. Wyd. 3. Opr. 3·60 kor. — Krasińskiego Irydion, Nieboska i Przedświt. (Wydanie Westa). Korzeniowskiego Mnich, Wyspiańskiego Warszawianka. — **Język niemiecki.** Ippoldt und A. Stylo, Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. IV. Teil, VIII. Klasse. Opr. 4 kor. — **Geografia i historya powszechna.** Głąbiński-Finkel, Historya austr.-węgier. monarchii i wiadomości

polityczne i społeczne. Wyd. 3. Opr. 2 kor. — Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wydanie 3. Opr. 2 kor. — **Matematyka.** Kostecki, Algebra dla wyższych klas Opr. 4 kor. — Močnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wydanie 3—5. Opr. 4 kor. — Kranz, Zbiór zadań matematycznych dla klas wyższych. Wyd. 1. i 2. Opr. 3·50 kor. — Logarytmy Kranza. Opr. 1·20 kor. — **Fizyka.** Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas szkół średnich. Wyd. 3 i 4. Opr. 3·40 kor. — **Propedeutyka filozofii.** Lindner-Kulczyński. Wykład psychologii. Opr. 2·20 kor.

V.

Stan zbiorów naukowych.

---

a) Biblioteka.

1. Biblioteka dla nauczycieli.

W roku ubiegłym wzrosła biblioteka o 59 dzieł w 75 tomach. Ważniejsze z dzieł zakupionych są:

Dr. Alois Walde: Lateinisches Etymologisches Wörterbuch. — Herman Türck: Eine neue Fausterklärung. — Herman Türck: Hamlet ein Genie. — Ascherson: Synopsis der mitteleuropäischen Flora. Tom III. i VI. — Lennis: Synopsis der Tierkunde. — Maurycy Mochnacki: Pisma. — Henryk Opieński: Chopin. — Die Kultur der Gegenwart: Die romanischen Literaturen und Sprachen (Teil I. Abt. XI. 1); Die osteuropäischen Literaturen und die slavischen Sprachen (Teil I. Abt. IX). — Die orientalischen Literaturen (Teil I. Abt. VII). — Philippson Alfred: Europa. — Philippson Alfred: Das Mittelmeergebiet. — Friedrich: Allgemeine und specielle Wirtschaftsgeographie. — Kamillo: Die Grundgesetze der Descendenztheorie. — Dawid: Inteligencya, wola i zdolność do pracy. — Arnold Robert F.: Die deutsche Polenliteratur. — Arnold Robert F.: Allgemeine Bücherkunde zur neuen deutschen Literaturgeschichte.

Prócz tego otrzymywała biblioteka w darze wydawnictwa Akademii Umiejętności w Krakowie, Sprawozdania ze stanu szkół od c. k. Rady szkolnej krajowej. Dr. Leon Chwistek darował Lexykon Meyera w 16 tomach.

2. Biblioteka dla młodzieży.

Biblioteka dla młodzieży liczy:

dzieł polskich i dzieł niemieckich:

Razem 1.923 w 2.744 tomach.

W roku szkolnym 1910/11 zakupiono główniejsze dzieła: Szpotański: Maurycy Mochnacki. Listy Zygmunta Krasińskiego, Pisma Zygmunta Krasińskiego (wyd. Piniego). Dzieła Słowackiego (wyd. Gubrynowicza w 10 tomach). Bohdan Zaleski Józefa Tretiaka. Bilińskiego: Szubrawcy. Mościckiego: Dzieje porozbiorowe Litwy. Adama Mickiewicza: Pisma (wyd. Tow. im. A. M.). Żmichowskiej: Wybór pism. Kubali: Szkice historyczne s. 3. Górskiego: Montsalwat, Księga pamiątkowa Słowackiego.

b) Gabinet fizykalny.

W roku bieżącym zakupiono: Wywiewę rtęciową, dwie stacye telegrafu Morsego (każda zmontowana na jednej podstawie), stacyę telegrafu bez drutu.

c) Gabinet historyi naturalnej.

W roku szkolnym 1910/11 zakupiono: 1. Mikrofon Altmanowski. 2. Przyrząd regulujący do mikrofonu. 3. Dwa noże w pudełku. 4. Przyrząd do ostrzenia noży.

W darze otrzymano od byłego ucznia tutejszego gimnazyum p. Romana Jordana zająca bielaka, zabitego w gubernii mińskiej.

d) Gabinet geograficzno-historyczny.

W bieżącym roku szkolnym zakupiono: Bamberga — Planigloby; Hardta-Gustawicza — Monarchię austro-węgierską; Majerskiego — Galicyę (2 egz.); Schwabego — Świat grecki (2 egz.); Schwabego — Państwo rzymskie; Kieperta — Gallię starożytną (2 egz.); Kieperta — Świat starożytny (2 egz.); Umlaufta — Mapę do nauki historyi monarchi austro węgierskiej; Cikaleta-Rothanga — Mapę komunikacyjną i kolonialną ziemi.

e) Gabinet archeologiczny.

1. Jahreshefte des öst. archeol. Institutes, Wien 1910. — 2. Dörpfeld, Troja und Ilion, Athen 1902, 2 Bde. — 3. Furtwängler-Ulrichs, Denkmäler griech. u. röm. Skulptur, München 1904. — 4. E. Petersen, Athen, Leipzig. — 5. E. Kroker, Katechismus der Archeologie, Leipzig 1900. — 6. L. Rydel, Z greckiego świata. — 7. L. Rydel, Ferenike i Peisidoros, Kraków 1909. — 8. Zubrzycki, Zwięzła historya sztuki, Kraków 1904. — 9. Rajmund Oehler, Klassisches Bilderbuch. — 10. Mužik-Perschinka, Kunst und Leben im Altertum.

f) Gabinet rysunkowy.

W roku szk. 1910/11 zakupiono ze zbiorów p. M. Sroczyńskiego w Podgórzu do gabinetu dla nauki rysunków 309 przedmiotów i modeli za sumę 100 K.

VI.

Fizyczny rozwój młodzieży.

Jak dawniej, tak i w tym roku szkolnym 1910/11 uczniowie, szczególnie klas niższych, uczęszczali na zabawy ruchowe do parku miejsk. Dra Jordana. Ponieważ jednak w tych zabawach młodzież klas wyższych brała słaby udział, oddając się modnym obecnie gałęziom sportu, jak grze w piłkę nożną i tennisowi, przeto pragnąc i tej części młodzieży zapewnić należytą opiekę i racyonalne kierownictwo sportowe, zawiązano stosunki z towarzystwem sportowem »Cracovia«, które oddało chętnie na usługi młodzieży swoje doświadczenie sportowe i pozwoliło jej korzystać z różnych udogodnień i placów sportowych. Wydzieliło więc np. jeden kort tennisowy tylko dla uczniów tut. gimnazyum, opiekę zaś nad młodzieżą zostawiło w rękach dwóch członków grona nauczycielskiego dra Stanisława Turowskiego i Jana Stacha, których na Walnem Zgromadzeniu obrało członkami Wydziału. O korzyściach wynikających z tego stosunku do Towarzystwa można wnioskować np. z faktu, że do wakacyi zapewniono w ten sposób młodzieży od kl. IV-tej począwszy około 300 godzin bezpłatnej gry w tennis, a zbytnie roznamiętnienie młodzieży do gry w piłkę nożną ujęto w odpowiednie karby. Na korcie tennisowym będzie mogła nadto grać młodzież, pozostająca w mieście podczas wakacyi.

Prócz tego czuwali nad rozwojem fizycznym młodzieży tujejszego zakładu inni członkowie grona nauczycielskiego, bądź to jako kuratorzy odpowiednich kółek wśród młoezieży zawiązanych (zob. poniżej p. X), bądź też urządzając szereg wycieczek klasowych w bliższe lub dalsze okolice Krakowa. Z pośród tych wycieczek wymienić należy:

Klasa I. odbyła wycieczkę 22/IV. na Kopiec Kościuszki. Wycieczka ta była w związku z nauką o pamiątkach Krakowa.
dn. 12. maja na »Skały Panieńskie«,
dn. 27. maja do Bronowic,

dn. 28. maja do Rzęski,
dn. 18. czerwca do Czerny.
Klasa II. dn. 26. kwietnia na »Skały Panieńskie«,
dn. 3. czerwca w okolice Krzeszowic,
dn. 10. czerwca do »Skały Kmity«,
dn. 17. czerwca do Niepołomic.
Klasa III. dn. 14. maja do Węgrzec, Babic i Michałowic,
dn. 28. maja do Pasternika,
dn. 10. czerwca do »Skały Kmity«,
dn. 17. czerwca do Niepołomic,
dn. 18. czerwca do Dubia.
Klasa IV. dn. 14 i 15. maja na »Babią górę«,
dn. 17. czerwca do Niepołomic.
Klasa V. dn. 27. maja do Tenczynka,
dn. 3. czerwca do Czerny,
dn. 17. czerwca do Niepołomic.
Klasa VII. dn. 27. maja do Tyńca.

Do tego dołączyć należy szereg wycieczek urządzanych przez Kółko turystyczne uczniów (por. poniżej p. X). Za inicyatywą i pod kierownictwem prof. dra Jamrógiewicza organizuje się wycieczka wakacyjna części uczniów klasy VII., którzy w ciągu feryi głównych zamierzają przejść pieszo całe Karpaty aż do Worochty. Wreszcie uczniowie (wprawdzie nieliczni) tutejszego zakładu biorą udział w wycieczce naukowej do francuskiej Szwajcaryi, tworząc łącznie z szeregiem uczniów z różnych szkół średnich Galicyi grupę galicyjską pod kierownictwem prof. dra Jamrógiewicza. Grupa ta będzie jednym oddziałem ogólnej wycieczki młodzieży uczęszczającej do szkół średnich Monarchii austro-węgierskiej i Cesarstwa Niemieckiego. Wycieczka ta ma na celu prócz fizycznego rozwoju zapewnić uczestnikom szereg moralnych i materyalnych korzyści, jak poznanie nowego kraju, jego urządzeń kulturalnych, przemysłowych i handlowych, zabytków historycznych, historyi, języka itp. Spodziewać się należy, że te ostatnie dwie wycieczki staną się impulsem i początkiem całego szeregu innych i że przemienią bezmyślną wegetacyę i »obijanie się« w celowy i intenzywny ruch w dalsze strony tak w dawne ziemie polskie, jak i w kraje obce.

VII.

STATYSTYKA ZAKŁADU.

I. Liczba uczniów.	KLASA I a	I b	II a	II b	III a	III b	IV a	IV b	V a	V b	VI a	VI b	VII a	VII b	VII c	VIII a	VIII b	Razem
Z końcem r. szk. 1909/10 było Na początku roku szkol. 1910/11 przyjęto . . .	49^5	49^2	50^3	50^2	51^{10}	50^4	54^6	53^4	55^5	55^3	54^5	53^1	45^1	45^1	30	51^1	48^1	842^{51}
W ciągu roku wstąpiło . .	0^2	2^3	—	—	1	1	1^1	3	—	4	—	—	1	1^1	1	0^2	—	15^9
Wogóle zatem przyjęto w r. 1910/1911	49^7	51^5	50^3	50^2	52^{10}	51^4	55^7	56^4	55^5	59^3	54^5	53^1	46^1	46^2	31	51^3	48	857^{63}
A mianowicie:																		
1) Z innych zakładów:																		
a) z promocyą	49^7	46^5	8	2	7^1	9^2	5	5	6	9	2	5	3	6^1	3	6^2	0^1	171^{19}
b) bez promocyi	—	4	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	7
2) Z tutejszego zakładu:																		
a) z promocyą	—	—	42^3	47^2	43	42^2	49^6	46^4	46^5	46^3	50^5	48^1	43^1	40^1	28	45	45	660^{33}
b) bez promocyi	—	1	—	—	2^9	—	1^1	4	2	4	2	—	—	—	—	0^1	3	19^{11}
Razem	49^7	51^5	50^3	50^2	52^{10}	51^4	55^7	56^4	55^5	59^3	54^5	53^1	46^1	46^2	31	51^3	48^1	857^{63}
W ciągu roku wystąpiło .	4	3	—	3	3^2	2	2^1	3	0^1	5	6	7	—	—	2	1	1	42
Z końcem r. szk. 1910/1911 było więc:																		
a) uczniów publicznych . .	45	48	50	47	49	49	53	53	55	54	48	46	46	46	29	50	47	815
b) uczniów prywatnych . .	7	5	3	2	8	2	6	4	4	3	5	1	1	2	—	3	1	38

	I a	I b	II a	II b	III a	III b	IV a	IV b	V a	V b	VI a	VI b	VII a	VII b	VII c	VIII a	VIII b	Razem
2. Według miejsca ur. było:																		
Z Krakowa	24	26	22	21	18	22	23	23	17	21	17	17	24	15	11	19	12	332
Z W. Ks. Krak.	3	3	2	4	1	—	3	9	1	7	1	8	—	3	2	1	5	53
Z Galicyi	15	15	19	17	24	22	21	15	28	21	18	16	21	21	16	27	26	342
Z Król. Polskiego	1	1	3	4	1	4	4	3	6	4	5	2	—	3	—	1	2	44
Z W. Ks. Poznańskiego .	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—	1	—	—	—	—	1	—	7
Z Litwy	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	4
Z Wołynia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Z Prus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Ze Śląska austr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2
Ze Śląska prusk	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Z Bukowiny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	1	4
Z Czech	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Z Moraw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Z Włoch	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Z Austryi dolnej	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	6
Z Karyntyi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Ze Styryi	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Z Bośnii i Hercogowiny .	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	4
Z Bawaryi	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Z Rosyi	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4
Z Anglii	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Z Francyi	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Z Siedmiogrodu	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Ze Szwajcaryi	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Razem . .	45	48	50	47	49	49	53	53	55	54	48	46	46	46	29	50	47	815
3. Według jęz. ojczyst. było:																		
Polaków	45	47	50	46	49	48	52	51	53	54	48	45	46	43	28	50	47	802
Rusinów	—	1	—	1	—	1	1	2	2	—	—	1	—	3	1	—	—	13
Razem . .	45	48	50	47	49	49	53	53	55	54	48	46	46	46	29	50	47	815
4. Według wyz. religii było:																		
Religii rzym.-katol. . . .	42	40	44	39	44	44	50	41	51	46	46	37	45	39	21	50	35	714
» grecko-katol. . . .	—	1	—	1	—	2	1	3	2	—	1	1	—	3	1	—	—	16
» ewang.	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
» kalwiń.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
» mojżeszowej . . .	3	7	6	6	4	3	2	8	2	8	1	8	1	4	7	—	12	82
Razem . .	45	48	50	47	49	49	53	55	55	54	48	46	46	46	29	50	47	815

	KLASA																	Razem
	I		II		III		IV		V		VI		VII			VIII		
5. Wiek uczniów.	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*	*c*	*a*	*b*	
Lat 11 miało	34	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58
» 12 »	9	18	32	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85
» 13 »	2	5	16	15	27	25	-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90
» 14 »	—	1	2	6	19	16	32	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98
» 15 »	—	—	—	—	2	6	20	16	31	12	—	—	—	—	—	—	—	87
» 16 »	—	—	—	—	1	2	1	10	12	32	25	18	—	—	—	—	—	101
» 17 »	—	—	—	—	—	—	—	2	8	6	16	10	27	11	15	—	—	95
» 18 »	—	—	—	—	—	—	—	3	2	4	4	9	10	22	4	23	14	95
» 19 »	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	3	4	7	6	6	19	11	58
» 20 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	5	3	5	8	27
» 21 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	10	11
» 22 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	4	8
» 23 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2
Razem . .	45	48	50	47	49	49	53	53	55	54	48	46	46	46	29	50	47	815
6. Według miejsca pobytu rodziców było:																		
Miejscowych	36	39	46	45	39	36	38	38	41	36	31	36	35	36	16	34	28	608
Zamiejscowych	9	9	4	2	10	13	15	15	14	18	17	10	11	10	13	16	19	207
Razem . .	45	48	50	47	49	49	53	53	55	54	48	46	46	46	29	50	47	815
7. Klasyfikacya uczniów.																		
a) Z końcem r. szk. 1910/11 uznano:																		
Za chlubnie uzdol. . . .	16^5	3^1	21	11^1	12^5	12	11^2	9	12^2	2	7^3	7	18	7	9	19	8	185^{19}
„ uzdolnionych	29^2	36^5	27^1	28	30^3	33^1	35^2	35	38	32	38^6	26^1	25	33	16	28	35	524^{24}
na ogół uzdolnionych .	—	1	1	2^1	—	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11^1
za nieuzdolnionych . .	0^1	8	—	6	1	1	3^2	6	2	13	—	5	1	4	2	1	3	56^3
Do egz. popraw. przezn.	—	—	—	—	—	0^1	—	—	3	6	1	7	1	1^2	2	2	1	24^4
„ „ uzup. „ .	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2
Nie klasyfikowano . . .	—	—	1	—	6	—	1	1	—	—	1	—	1	1	—	—	—	12
Razem . .	45^8	48^6	50	47^2	49^8	49^5	53^6	53	55	54	47^9	45^1	46	46^2	29	50	47	815^{50}

b) Uzupełnienie klasyfikacyi za r. szk. 1909/10.																		
Do egz. popr. przeznacz.	—	1	1	1	—	2	3	—	7	3	—	3	4	—	4	3	1	
Egz. popraw. złożyło .	—	1	1	1	—	2	2	—	7	3	—	3	4	—	3	2	—	
Egz. popraw. nie złożyło	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	
c) Ostateczny wynik klasyfikacyi za r szk. 1909/10.																		
Chlubnie uzdoln.	17	12	16	10	17	10	16	5	12	8	20	8	11	20	8	6	6	202
Uzdolnionych	21	34	24	29	28	35	34	34	45	30	25	30	18	21	37	37	38	513
Na ogół uzdoln.	1	3	2	2	3	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
Nieuzdolnionych . . .	8	3	—	6	1	1	6	5	4	12	—	4	1	—	2	1	1	55
Razem . .	47	52	42	47	49	46	56	49	61	50	45	42	30	44	47	44	45	786
8. Opłaty szkolne.																		
Opłatę złożyło*):																		
w I. półroczu	12	16	9	8	15	6	14	8	16	19	15	7	12	5	4	9	10	194
w II. półroczu	11	5	13	11	13	11	17	15	12	24	21	15	13	15	9	4	6	215
Uwolnionych od opł. było:																		
w I. półroczu	37	33	41	42	36	43	39	45	38	33	39	46	34	41	26	41	38	653
w II. półroczu	36	43	37	39	35	38	37	38	43	37	29	31	33	32	20	46	41	615
Taksę wstępną (4·20) złożyło:	56	54	3	1	7	7	4	6	7	10	1	3	4	7	2	6	4	182
Datki na zbiory nauk. (2 K.) złożyło:	56	56	53	52	62	55	61	60	60	62	59	54	47	48	31	53	49	918
9. Uczęszczanie na naukę przedmiotów nadobowiązk.																		
Dzieje ojczyste	—	—	—	—	49	49	53	53	—	—	48	46	46	46	29	50	47	516
Język ruski	—	—	—	—	—	—	1	2	3	5	1	9	5	5	3	—	2	36
Język francuski	—	—	—	—	3	11	7	17	7	4	8	4	2	8	—	—	1	72
Rysunki	o b	o w i	ą z k	o w e	—	—	7	6	8	2	1	1	—	2	1	2	3	33
Śpiew	15	14	3	7	7	1	2	11	1	8	1	2	2	—	—	4	1	79
Stenografia	—	—	—	—	—	—	7	6	—	11	2	6	—	8	2	—	2	44
Muzyka	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	3	1	3	5	2	2	3	39

*) Opłata szkolna wynosiła:

w I. półroczu	8.320 K.
w II. półroczu	10.800 K.
Razem . . .	19.120 K.
Taksy wstępne	764 K. 20 h.
Datki na zbiory nauk. .	1.836 K.
Taksy za dupl. świad. .	36 K.

VIII.

Pomoc koleżeńska.

Dochód.

1. Uczniowie wyższego gimnazyum przy wpisach 362·10 K., w ciągu roku 762·04 K., razem . . . 1124·14 K.
2. Uczniowie niższego gimnazyum przy wpisach 359·70 K, w ciągu roku 245·90 K., razem . . . 605·60 »
3. J. O. Ks. Władysławowa Lubomirska . . . . . 200·— »
4. Związek katol. Krawców . . . . 150·— »
5. WP. Koziański (nieprzyjęte od VIa) . . . . . . 83·— »
6. WP. Lubańska . . . . 10·— »
7. WP. Chwalibogowska . . . . 10·— »
8. WP. Jentysowa . . . . 10·— »
9. WP. Udrycka . . . . 20·— »
10. WP. Szarłowska . . . . 20·— »
11. W. ks. Siuda . . . . 25.— »
12. WP. Balicki . . . . 10.— »
13. WP. Łychowski . . . . 10·— »
14. WP. Stachowicz . . . . 20·— »
15. WP. Mańkowski . . . . 40·— »
16. WP. Duninowa . . . . 12·— »
17. WP. Korczyńska . . . . 18·— »
18. WP. Kollat . . . . 40·— »
19. WP. Kaczkowska . . . . 20·— »
20. WP. Wiśniewski . . . . 10·— »
21. WP. Gaszyński . . . . 34·— »
22. WP. Russanowski . . . . 20·— »
23. WP. Bujasowa . . . . 100·— »

Razem . . . 2591·74 K.

Rozchód.

1. Krawcy	676·20 K.
2. Szewc	48.— »
3. S. Samuela	50·— »
4. Książki	225·— »
5. Zapomogi, opłaty, lekarstwa	1202·74 »
6. Pozostaje na rok przyszły	389·80 »
Razem . . .	2591·74 K.

Szlachetnym Ofiarodawcom składa Dyrekcya imieniem młodzieży najszczersze podziękowanie.

2. **Fundusz stypendyjny im. ś. p. Antosia Sterpińskiego** złożony w Kasie Oszczędności miasta Krakowa na książeczkę Nr. 237·501 wynosił dnia 1 stycznia b. r. 5362·55 K. Z fundacyi tej otrzymał w ubiegłym roku szkolnym zapomogę w kwocie 140 K. uczeń kl. VII *c* Antoni Nykiel.

3. **Fundacya zapomogowa im. prof. Czesława Rozmuskiego,** składająca się z dwóch Listów zostawnych Galicyjskiego Banku krajowego (ser. III. Nr. 3063 i ser. IV. Nr. 8025) i książeczki Kasy Oszczędności miasta Krakowa Nr. 254.850, wynosiła 1 stycznia b. r. 3372·40 K. Z fundacyi tej otrzymal w ubiegłym roku szkolnym zapomogę w 140 K. uczeń kl. V *a*, Stanisław Kozłowski.

IX.

KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny rozpoczął się dnia 3-go września 1910 r. uroczystem nabożeństwem.

Wpisy do klasy pierwszej odbywały się dnia 26. czerwca, do wszystkich klas w trzech ostatnich dniach sierpnia.

Na początku roku zapisało się 860 uczniów publicznych. Wskutek tego podzielono każdą klasę na dwa oddziały, a klasę 7-mą na 3 oddziały; zakład liczył przeto 8 klas głównych i 9 równorzędnych.

Dnia 9. września i 19. listopada odprawiono w kaplicy gimnazyalnej żałobne nabożeństwo za spokój duszy ś. p. Cesarzowej Elżbiety.

Dnia 4. października obchodził zakład uroczystem nabożeństwem Imieniny Najjaśniejszego Pana. Po nabożeństwie zgromadziła się młodzież całego zakładu w auli wraz z gronem nauczycielskiem, by uroczystym obchodem uczcić 80-cioletnią rocznicę urodzin Monarchy. Orkiestra gimnazyalna odegrała hymn ludów, poczem nastąpił szereg deklamacyi okolicznościowych, przeplatanych utworami orkiestralnymi i produkcyami solowemi, poczem nastąpił wykład prof. Szpunara, który w podniosłych słowach określił znaczenie Cesarza dla monarchii wogóle, a Polaków w szczególności.

Młodzież tutejszego zakładu przystępowała trzy razy w ciągu roku do Św. Sakramentów Pokuty i Ołtarza. Spowiedź Wielkanocną odbyła po trzechdniowych rekollekcyach, które dla uczniów klas wyższych odprawił ks. Michalski ze Zgroma-

dzenia OO. Missyonarzy, dla uczniów klas niższych ks. Maj ze Zgromadzenia OO. Reformatów. Za ten trud składa im dyrekcya najszczersze podziękowanie.

 Dnia 29. października odbył się poranek ku czci ś. p. Konopnickiej.

Dnia 22. listopada odbył się w sali Starego teatru wieczorek ku czci Trzech Wieszczów, urządzony przez młodzież tutejszego zakładu.

Egzamin dojrzałości dla abituryentów szkół realnych odbywał się pod przewodnictwem dyrektora zakładu dnia 6. i 7. października i w dniach 10.—11. marca. Z ramienia Uniwersytetu przysłuchiwał się egzaminowi JWP. Jan Łoś, prof. Uniw. Jag.

Egzamin dojrzałości odbywał się: *a)* w terminie jesiennym dnia 22.—24. września pod przewodnictwem dyrektora zakładu; *b)* w terminie lutowym dnia 6., 7. i 27. lutego pod przewodnictwem dyrektora zakładu; *c)* w terminie letnim w dniach 1.—9. czerwca pod przewodnictwem c. k. radcy rządu JWP. Stanisława Bednarskiego, dyrektora gimn. św. Jacka, a w dniach 9.—16. czerwca pod przewodnictwem JWP. Dra Leona Sternbacha, członka Rady szkolnej krajowej i prof. Uniw. Jag. Uroczyste rozdanie świadectw abituryentom odbyło się dnia 17. czerwca. W imieniu Zakładu pożegnał odchodzących prof. dr. Stanisław Turowski.

Dnia 22. czerwca przysłuchiwał się nauce religii w kl. III*a* i VII*a* delegat konsystorza, przewiel. ks. kan. prof. dr. Stanisław Spis.

Dnia 28. czerwca odprawiono żałobne nabożeństwo za spokój duszy ś. p. Cesarza Ferdynanda.

Rok szkolny 1910/11 zakończono dnia 30. czerwca uroczystem nabożeństwem i rozdaniem świadectw.

KRONIKA ŻAŁOBNA.

Dnia 24. kwietnia wzięła młodzież wraz z gronem nauczycieli udział w pogrzebie b. ucznia tutejszego zakładu ś. p. Tadeusza Bidzińskiego. Zmarły był przez lat 8 jednym z najwzorowszych uczniów i chlubą zakładu; przed dwoma laty

złożył egzamin dojrzałości z odznaczeniem. Niestety śmierć przedwczesna zniszczyła nadzieje, jakie rokował ś. p. Tadeusz.

Dnia 13. maja uczestniczyła młodzież w oddaniu ostatniej posługi ś. p. Jerzemu Męcińskiemu, uczniowi kl. IV*a*.

Dnia 2. czerwca odprowadziliśmy na miejsce wiecznego spoczynku ś. p Alojzego Szarłowskiego.

†

Ś. p. Alojzy Szarłowski.

Zaledwie parę lat zbiegło od śmierci zasłużonego członka grona naszego ś. p. ks. radcy i kanonika Puszeta, a oto znów otwarta mogiła zabrała nam jednego z tych, którzy długie lata, niby jasne pochodnie, przyświecali, w pierwszym krocząc szeregu wielkiej gromady wychowawców.

Ś. p. Alojzy Szarłowski, jako ośmnastoletni młodzieniec walczył w styczniowem powstaniu w oddziałach Bolesława Kołyszki na Żmujdzi i Feliksa Wisłoucha w Trockiem. Ranny w potyczce pod Olkieniecami, więziony, lecz dzięki wpływom uwolniony, trzymany do 1869 pod dozorem policyjnym w Moskwie, dopiero w tym roku wyrwał się do Krakowa i wstąpił w szeregi uczniów Józefa Szujskiego i Stanisława Tarnowskiego. Od roku 1874 do 1906 zajmował w różnych szkołach średnich posady nauczyciela historyi, niejednokrotnie odznaczany przez władzę dowodami uznania za znakomitą służbę.

Niedość mu jednak było pracy w szkole średniej. Jako członek komisyi historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie, jako ekspert zawodowy w pracy komisyi naukowej Rady szkolnej krajowej, jako docent Wyższych kursów dla kobiet im. Baranieckiego, nareszcie jako stały od wielu lat współpracownik *Czasu*, niesyty trudu, wszędzie dzielny i wielce pożyteczny, niósł przez lat dziesiątki trudne brzemię wielostronnych obowiązków nietylko swobodnie i bez skargi na obarczenie, lecz znajdując nieraz dość myśli i czasu, iżby w roli współpracownika czy to *Przeglądu powszechnego*, czy *Kwartalnika histo-*

rycznego, czy *Przeglądu polskiego* nie zaniedbać naukowej sprawności i razwraz jakąś kwestyę historyczno-polityczną albo etnograficzno-geograficzną w nowem ukazać oświetleniu. Tak powstały dzieła: *Stanisławów i powiat Stanisławowski pod względem historycznym i geograficzno-statystycznym* (1887); *Polityka Polaków a skargi Rusinów* (1880); *Rok 1863 ze wspomnień Rosyanina* (1884); *Krótki rys dziejów powszechnych* (1868); *Z dziejów etnografii rosyjskiej* (1893); *Z dziejów państwa kościelnego* (1903); *Od absolutyzmu do konstytucyi w Rosyi* (1906). Sam najwyżej cenił pierwszą; jednakże bezstronny czytelnik musi przyznać, że w ostatnich dziełach znalazły harmonijny wyraz głęboka i rozległa wiedza historyczna, doskonała i jasna metoda ujęcia kwestyi, górujące ponad wszystkiem poczucie sprawiedliwości i zapał w dociekaniu prawdy, oraz łatwy, jędrny, męski styl wykładu, równocześnie ożywiony i ozdobiony, jakby promieniami słońca, zachowanemi w doskonałej pamięci szczegółami natury towarzysko-literackiej.

Wogóle była to niezwykła indywidualność. Z iście litewskim uporem i wytrwałością łączyło się w tej umysłowości poczucie obowiązku dziwnie skrupulatne i czułe. Od uczniów swoich wymagał wiele, sam im wiele dając. Nigdy nie poprzestał na zdawkowej monecie frazesu. Wyraz ściśle, jako profesorska cecha ś. p. Szarłowskiego, przeszedł po nim na pokolenia jego uczniów, którzy jednak zarazem wynieśli doskonałą znajomość i głębsze zrozumienie dziejów. Tym wymaganiom atoli towarzyszyła zawsze poprawność i delikatność w obejściu, ugrzecznienie wysoce kulturalnej jednostki, ale też i gotowość do koleżeńskich usług oraz subtelna koleżeńska uprzejmość. Szczery, rzetelny szacunek kolegów i towarzyszy pracy, cześć uczniów, żal wszystkich, poczucie bolesne, że oto przedwcześnie zabrakło człowieka, po którym lukę nie łatwo wypełnić, — przenikały rzesze, które szczątki śmiertelne dzielnego Litwina odprowadzały do wrót grobu. *Sit ei terra levis.*

M.

X.

Sprawozdanie z ruchu między młodzieżą.

Sprawozdanie »Czytelni uczniów«.

Staraniem nowego Zarządu, wybranego na Walnem Zgromadzeniu w październiku, było ożywienie ruchu koleżeńskiego. Zebrań odbył Zarząd 10, na których omawiano sprawy bieżące. Poza tem rozwijały działalność sekcye: »naukowa«, »Bratniej Pomocy« i »wymiany książek«. Sekcya napotkała na wielkie trudności w zobojętnieniu ogółu do pracy samokształcenia, oraz wskutek nadzwyczajnego rozwoju sportów letnich i zimowych. Przy sekcyi istniały cztery koła: literackie, historyczne, dramatyczne i fotograficzne. W historycznem i literackiem wygłoszono po kilka odczytów jakoto: na literackiem »Pokrewieństwo Konrada Wallenroda z bohaterami Byrona«, »Mickiewicz w czasie od r. 1815—19« (2 ref.), »Związki tajne na Litwie«, »Dzieje Wacława Garczyńskiego«, »Stosunki na emigracyi polskiej«. Prezesem koła był Mazanek, sekretarzem Bronikowski. W kole historycznem wyróżniały się referaty: »Znaczenie dziejowe Unii Litwy z Polską«, »Charakterystyka zmagania się Słowian z Germanami«, (2 części) »Ludzie Odrodzenia«, »Stosunek Napoleona i Aleksandra do Polaków«, »Aleksander I. a sprawa polska po kongresie wiedeńskim«. Prezesem koła był Jentys, sekretarzem Mazurkiewicz (obaj z VII *a*).

Obok ogólnoklasowych rozwijały pomyślną działalność koła autonomiczne klasowe, z których wyróżniały się koła klas VI *a* i V *a*.

Dramatyczne kółko urządziło dwa wieczorki: 23/VI wystawiono »Consilium facultatis« J. hr. Fredry; sztuczkę poprze-

dziły produkcye muzyczne i wokalne. 8/VI odegrano »Pana Beneta« Al. hr. Fredry i »Pomyłkę pana Lambineta« Meilhac'a i Falevi'ego. W międzyakcie wygłoszono kilka udatnych monologów. Dochód z przedstawień pochłonęła w zupełności spłata długów, oraz zakupno nowych dekoracyi, Zarząd koła tworzyli Lubański i Zaleski VI *a*, kuratorem był p. prof. Turowski.

Kółko fotograficzne »Fos», rozwijało się w roku bieżącym bardzo pomyślnie. Z początkiem stycznia urządziło kółko wystawę fotograficzną i kurs nauki fotografowania. W ciągu roku postarał się zarząd o odnowienie lokalu i instalacyę gazu. Liczba członków była znacznie większa niż w roku poprzednim. Wkładkę zmniejszono na 30 hal. miesięcznie, aby jak najliczniejszej ilości kolegów uprzystępnić należenie do koła. Zarząd składał się z prezesa (Bardel), gospodarza (Butrymowicz) i sekretarza (Bujak). Kuratorem był prof. Jan Stach.

Sekcya zabawowa urządziła w lutym wieczorek w sali gimnastycznej, złożony z dwóch komedyi: »Nikt mnie nie zna« Fredry, oraz »Pobłażliwy komisarz« Lambinet'a i Courtelin'a.

W kwietniu za staraniem sekcyi rozegrano I. turniej szachowy o mistrzowstwo gimnazyalne. Jury, pod kierownictwem prof. Turowskiego, przyznało tytuł mistrza i I. nagrodę kol. Kołomyjskiemu VII *a*, II. nagrodę kol. Dąbrowieckiemu VIII *a*.

Sala czytelni była otwartą dla użytku członków w dnie powszednie między godziną 3 a 7-mą, w niedzielę i święta między 9 a 11-tą.

Prenumerano czasopisma: *a)* tygodniowe: »Tygodnik illustrowany«, »Świat«, »Wszechświat«, »Ziemię«, «Nowości illustrowane«, »Muchę«, »Sportblatt«; *b)* dwutygodniowe: »Dyabła», »Przewodnik oświatowy«, »Ruch«; *c)* miesięczne: »Bojkot«, »Gryf«, »Przegląd polski«, »Poradnik językowy«, »Straż polską«, »Sfinksa«, »Świat słowiański«, »Wawel«, »Wieś illustrowaną«; *d)* kwartalnik: »Lamus«; *e)* pisma dla młodzieży: »Łan Młodzieży«, »Mentora«, »Pobudkę«, »Studetską hlidkę«, »Świt«, »Zarzewie«, »Zorę«, »Z Chyrowa«.

Bilard i szachy jednały sobie licznych zwolenników. W czasie świąt Bożego Narodzenia odnowiono i przyozdobiono pięknym fryzem salę czytelni, odczyszczono inwentarz, powiększony przez zakupno 8 krzeseł.

Rok ubiegły był dla biblioteki bardzo pomyślny. Biblioteka

Czytelni liczy 748 dzieł w 997 tomach, wzrosła więc w ubiegłym roku o 182 dzieł w 234 tomach.

Przybyło: *a)* z darów Fächera VII*c*: Orkan »W Roztokach« 2 t. Jentysa VII*a*: Czermak »Marya Kazimiera Sobieska«, Sienkiewicz »Pisma ulotne«, Śleczkowska »Września«, Tarnowski »Nasze dzieje w ostatnich stu latach«, Ujejski »Kordyan«, »Pierwiosnki«; — Łukasika VII*a*: Gerard »Nieprawdopodobna idylla«, Skarbek »Olim«; — Macudzińskiego VII*a*: Sienkiewicz »Ulotne pisma«; — Muczkowskiego VII*a*: Goethe »Lis Mykita«, Muczkowski »Dawny ratusz krakowski«, »Dawne warownie krakowskie«, »Kościół św. Franciszka«, Pepłowski »Jeszcze Polska nie zginęła«, »Powstanie kościuszkowskie«, »Z przeszłości Galicyi«, Szajnocha »Jerzy Lubomirski«, Szujski »Jerzy Lubomirski«, Zieliński »Pogląd krytyczny na stosunki w Galicyi«, — »Spis osób, które uczestniczyły w działaniach kościuszkowskich«, — »Wypadki nocy listopadowej«; — N. N.: Amicis »Serce«, Bernatowicz »Pojata« 3 t., Bukowiecka »Żołnierz Dewetta«, Gaszyński »Kontuszowe pogadanki«, Kraszewski »Kościół św. Michelski w Wilnie«, Łepkowski »O zabytkach Kruszwicy, Gniezna i Krakowa«, Schiller »Pieśń o dzwonie«, Szujski »Dzieje Polski« (2 t. w 1), Szujski »Czy Jezuici zgubili Polskę«.

b) Z zakupna: Ajschylos »Oresteja«, A J. »Opowiadania historyczne«, Alkar »Kartki z pamiętnika«, Askenazy »Łukasiński« 2 t., »Przymierze polsko-pruskie«, Berent »Ozimina«, Bieliński »Szubrawcy«, Bujak »Galicya« 2 t. Brückner »Dzieje języka polskiego«, Chmielowski »Dramat polski doby najnowszej«, »Liberalizm i obskurantyzm«, Czermak »Grunwald«, Dygasiński »Gorzałka« 4 t., »Na złamanie karku«, F. P. »Krótka historya wielkiej rewolucyi francuskiej«, Fredro »Komedye« 3 t., Gąsiorowski »Emilia Plater«, »Huragan« 3 t., Kajetan Stuart »Swoleżerowie gwardyi« 2 t., Gliński »Kniahini Anna«, Grabiec: »Dzieje narodu polskiego«, Jabłonowski »Pisma« t. I., II., III., Jarosz »Śląsk Cieszyński«, Jokay »Czarne dyamenty« 4 t., Jordan »Z teki Marymontczyka«, Kaczkowski »Olbrachtowi rycerze«, Kalenbach »Zygmunt Krasiński 1812—1838«, »Kantor«, »Tatry w poezyi polskiej«, Katerla »Róża«, Konopnicka »Italia«, »Moi znajomi«, »Pan Balcer w Brazylii«, »Wybór poezyi«, Korzeniowski »Wyprawa po żonę«, Korzon »Kościuszko«, »Wewnętrzne dzieje polski za Stanisława Augusta« 6 t., Kra-

siński »Pisma« 6 t., Kraszewski »Bracia Zmartwychwstańcy« 2 t., Kraushar »Sprawa studenta B. Kalinowskiego«, »Życie potoczne Warszawy w czasach listopadowych«, Krechowiecki »My«, Krzyżanowski »Pasierby«, Limanowski »Historya powstania 1863/4 r.«, Lubicz »Oko proroka«, »Sprawa włościańska«, Lutosławski »Rozwój potęgi woli«, Łoziński »Madonna Busowiska«, Łumiński »Berek Joselowicz«, »Napoleon«, »Legiony« i »W. Ks. Warszawskie« 2 zeszyty, Maeterlink »Niebieski ptak«, »Piękno wewnętrzne«, Majewski »Nauka cywilizacyi« 2 t., Mickiewicz »Nieznane pisma«, Norwid »Wybór poezyi«, Nussbaum »Idea ewolucyi w biologi«, Opieński »Chopin«, Orsza »Z dziejów narodu«, Orzeszkowa »Gloria victis«, Ostrowski »Z gwiazdą mocarza«, Pawlikowski »Mistyka Słowackiego«, Piątkowski »Mistrz Kłąbek«, Poliński »Dzieje muzyki polskiej«, Popławski »Pisma polityczne« 2 t., Prus »Faraon« 3 t., »Pierwsze opowiadania«, Rapacki »Kostka Napierski« 2 t., Reymont »Na krawędzi«, Rodziewiczówna »Na wyżynach«, Rydel »Ferenike i Pejsidoros«, Sclavus »Anarchiści«, »Królobójcy«, Sewer »Bajecznie kolorowa«, Siedlecki »Wyspiański«, Siemiradzki »Dzieje porozbiorowe polski«, Sienkiewicz »Bez dogmatu«, »Dwie łąki«, »Krzyżacy«, »Na polu chwały«, »Rodzina Połanieckich«, »Wiry«, Sieroszewski »Ucieczka«, »Ze świata«, Słowacki »Dzieła« 10 t., Smolarski »Poezya powstania listopadowego«, Staff »Gałąź kwitnąca«, »Godiva«, »Irzysko«, »Sny o potędze«, »Uśmiechy godzin«, Studnicki »Sprawa polska«, Sygietyński »Max. Gierymski«, Szpotański »Mochnacki«, Szymański »Dwie modlitwy«, »Aksinja«, Śliwiński »Mochnacki«, »Tarnowski«, »Historya literatury polskiej« 5 t., »Wspomnienie o Janie III.«, Tetmajer »Na skalnem Podhalu« III i IV t., Tokarzewski »Na tułactwie«, Tretiak »Zaleski«, Weyssenhof »Hetmani«, Wilczyński »Kłopoty starego komendanta« 2 t., Witkiewicz »Matejko«, »Na przełęczy«, »Z Tatr«, Wróblewski »Zasady piękna w sztuce«, Wyspiański »Achilleis«, »Daniel«, »Hamlet«, »Lelewel«, »Meleager«, »Noc listopadowa«, »Protesilaos i Laodamia«, »Sędziowie«, »Skałka«. »Śpiewałem wielkość ojczystego kraju«, »Wiersze i fragmenty różne«, »Wyzwolenie«, Żeromski »Duma o hetmanie«, »Sułkowski«, »Utwory powieściowe«, Żmijewska »Dola«, Żuławski »Dyktator«, »Na srebrnym globie«, »Pieśni z ksiąg żydowskich«, »Zwycięzca«, »Darwinizm a wiedza współczesna«, »Dzieje myśli« t. I. zesz. 2,

»List do króla«, »Wiek XIX, sto lat myśli polskiej« t. V, »Zygmunt Krasiński i Ary Scheffer«.

Oprócz tego otrzymała biblioteka dodatki książkowe »Tygodnika Illustrowanego«: Zieliński »Manuela«, J. Dzierzkowski »Król dziadów« 2 t., Skiba »Grześ« 2 t., Dandet »Straszny rok«, Nagiel »Tajemnice nalewek« 2 t., oraz wydawnictwa Tow. miłośników pamiątek i zabytków m. Krakowa: Bąkowski »Kronika krakowska« t. III, Mączeński »Dziennik zdarzeń w mieście Krakowie w czasie konfederacyi barskiej«, »Rocznik krakowski« t. XIV, na resztę składają się oprawne roczniki czasopism.

Kółko turystyczne założone w ciągu bieżącego roku objęło w swój zakres działania: sporty zimowe (narty, sanki) oraz turystykę letnią. Działalność kółka nie wielka, bo to dopiero początki, a sprawa sama wymaga zawsze dość znacznych wkładów. Mimo to kółko może się pochlubić szeregiem wycieczek (zob. poniżej), a spodziewano się, że w roku przyszłym będzie wynik jego działalności większym, dzięki zarządzeniom i przygotowaniom, jakie w tym roku poczynił zarząd kółka. Kuratorem był prof. Król.

Spis wycieczek »Studenckiego kółka turystycznego«

odbytych w roku szkolnym 1910/11 pod przewodnictwem prof. I. Króla,

L. p.	Data	Zwiedzone miejscowości	L. uczestników	Uwagi
I.	1/I.	Zakopane, Żywczańskie	3	Kurs narciarski
	2/I.	Kalatówki	5	
	3/I.	Żywczańskie, Gubałówka	3	
	4/I.	Hala Goryczkowa i górny kocioł Goryczkowej	3	
	5/I.	Kalatówki, Hala Kondratowa	4	
	6/I.	Żywczańskie	3	
II.	22/1.	Panieńskie skały	6	K. narciarski
III.	2/II.	Zakopane, Kalatówki	10	3-ci kurs narciarski
	3/II.	Suchy Zleb, Przełęcz na Patykach, Kalatówki	9	
	4/II.	Kalatówki, Hala Kondratowa, bula nad Piekłem	10	
	5/II.	Kalatówki, Przełęcz na Patykach, Suchy Zleb	10	

L. p.	Data	Zwiedzone miejscowości	L. uczestników	Uwagi
IV.	9/II.	Panieńskie skały	4	Wycieczki narciarskie
V.	19/II.	Słotwina, Okocim	10	
VI.	12/III.	Pilsko, Buczynka	8	
VII.	25/III.	Tatry: Kalatówki, Hala Kondratowa, przełęcz pod Kopą Kondracką, Kopa Kondracka, Giewont	5	
	26/III.	Czarny Staw Gąsienicowy pod Kościelcem	3	
VIII.	9/IV.	Tatry: Hala Gąsienicowa.	8	
IX.	22/IV.	Krzemionki	23	
X.	29/IV.	Krzemionki	42	
XI.	30/IV.	Rudawa, Nielepice, Mników	2	
XII.	9/V.	Krzemionki	3	
XIII.	10/V.	Mydlniki, Skała Kmity	3	
XIV.	13/V.	Sucha, Magórka, Zawoja	41	
	14/V.	Zawoja, Schronisko Tow. Tatrz. pod Babią Górą		
	15/V.	Babia Góra, Sokolica, Zawoja, Maków		
XV.	27/V.	Tenczynek	3	
XVI.	29/V.	Krzemionki	3	
XVII.	4/VI.	Chełm, Olszanica, Cholerzyn, Mników, Krosno, Niepielice, Rudawa	6	

»Organizacya ćwiczebna młodzieży «fungowała w tym roku bardzo słabo. Złożyły się na to rozliczne powody. Jednym z najważniejszych — powstanie nowych kierunków, które absorbowały młodzież, t. j. przeróżnych gier, sportów i t. p. Płynącej stąd obojętności dla spraw organizacyi nie mógł zarząd skutecznie przeciwdziałać dlatego, że w myśl dotychczas obowiązujących norm zmieniał się cały zarząd w ciągu roku i nie mógł nic przedsiębrać na własną rękę wśród młodzieży gimnazyum III. Chcąc temu zapobiedz i wprowadzić rzecz na nowe, lepsze tory postanowił zarząd »zestrzelić myśli w jedno ognisko« i zmieniając zasady organizacyi, ująć w swe ręce kierownictwo ca-

łego ruchu sportowego młodzieży, tworząc odrębną sekcyę w autonomicznej gminie szkolnej.

Z minionej działalności organizacyi zaznaczamy: uczestnictwo w pochodach grunwaldzkim i 3-go maja, oraz kilka wycieczek w okolice Krakowa. Kuratorem był prof. dr. Jamrógiewicz.

Orkiestra gimnazyalna.

Orkiestra dęta rozwijała się w r. b. pomyślnie Nauki udzielał w sześciu godzinach tygodniowo i próbami kierował w dalszym ciągu p. Józef Tesařik, zastępca kapelmistrza 13 pułku piechoty.

Członkami orkiestry dętej byli następujący uczniowie: Pałosz, Łoś i Gutkowski z klasy VIII *a*, Birnbaum z klasy VIII *b*, Górka, Łukasik, Mroczek z VII *a*, Leruch, Waligórski, Dziukiewicz, Izdebski, Wróbel z VII *b*, Nikiel, Spyt z VII *c*, Jaklicz z VI *a*, Nędza, Felix, Więckowski, Dunaj z VI *b*, Dziurzyński, Niezabitowski, Niedzielski, Stokłosiński z V *a*, Górka, Dyba, Jamrozik, Karliński, Weiss z V *b*, Baran, Michalik, Wejda z IV *b*, Kastura, Godawski z III *b*.

Obowiązki kapelmistrza i zawiadowcy biblioteki i instrumentarni pełnił Adam Pałosz, uczeń kl. VIII *a* Od zakładu należą mu się wyrazy szczerej podzięki za nader sumienne, gorliwe i energiczne spełnianie urzędu. Jego ustąpienie spowoduje trudną do zastąpienia lukę. Kapelmistrzowi pomocnym był uczeń Stokłosiński Stanisław z kl. V *a*.

Zbiór muzykaliów powiększył się o kilkanaście utworów na orkiestrę dętą.

Instrumentów posiada orkiestra 38, których jakość niestety wiele pozostawia do życzenia. Trudnym do ziszczenia desyderatem pozostanie i nadal zakupno nowego kompletu instrumentów dla uczniów lepiej grających.

Na opędzenie dość znacznych kosztów, połączonych z utrzymaniem orkiestry, zebrano w b. r. kwotę 538 K. 37 h. Na sumę tę złożyły się: subwencya c. k. Dyrekcyi gimnazyum III. w kwocie 150 K., tudzież składki uczniów, przedewszystkiem zebrane w klasach VIII *a* 50 K. 20 h., VII *a* 108 K. 80 h., V *a* 57 K. 80 h., III *b* 63 K. 88 h., II *a* 29 K. 30 h., I *a* 33 K. 80 h., do

których przyczynili się także uczniowe kilku innych klas. Z uczniów złożył nadto A. Mikucki z VIII *a* 10 K.

Z zebranej sumy wydano ogółem na przerobienie i naprawę instrumentów, zakupno i rozpisanie nut muzycznych i opłacanie nauczyciela 533 K. 60 h.

Obok orkiestry dętej rozwijała się również orkiestra smyczkowa pod batutą ucznia klasy VII *a* Kołomyjskiego. Członkami orkiestry smyczkowej prócz wyżej wymienionych byli: Czaplicki, Podrazik. Gerżabek, Schoengut, Cieszyński z VIII *a*, Klakurka, Kurzawa, Gaweł z VII *a*, Berger z VII *b*, Homolacs z VII *c*, Nowosielski, Eilbaum z V *a*.

Orkiestry dęta i smyczkowa brały udział w obchodach uroczystych, urządzanych przez młodzież bądź w obrębie murów gimnazyalnych, bądź poza ich obrębem, a występy ich przyczyniały się znacznie do podniesienia i uprzyjemnienia życia koleżeńskiego.

Sprawozdanie z działalności kasy Czytelni uczniów.

Fundusz obrotowy Czytelni.

Przychód.

Dochód z wieczorku klasy VII.	536·93 K.
Wkładki miesięczne	538·41 »
Pożyczka z funduszu sekcyi »Wymiany książek« .	150·— »
Razem . . .	1225·34 K.

Rozchód.

Prenumerata czasopism	174·77 K.
Zakupno i oprawa książek do biblioteki	532·61 »
Zwrot pożyczek, inwestycye i administracya . . .	492·34 »
Saldo	25·62 »
Razem . . .	1225·34 K.

„Bratnia pomoc“ Czytelni.

Przychód.

Z roku zeszłego zostało (na książ. Pow. K. O. Nr. 61.490)	961·53 K.
Zwrot długów	422·22 »
Składki	87·04 »
Procent od książ. P. K. O. 61.490	44·19 »
Razem . . .	1514·98 K.

Rozchód.

Udzielono pożyczek . . . . 426·96 K.

Przychód . . . . 1514·98 K.
Rozchód . . . . 426·96 »
Saldo . . . . 1088·02 K.

Fundusz stypendyjny im. ks. kan. Stan. de Puget Puszeta.

W listach zastawnych Banku Krajowego . . . . . 3300·— K.
Na książ. Pow. K. O. . . . . 263·61 »
Razem . . . 3563·61 K.

W roku obecnym wzrósł fundusz o kwotę 280 kor., z czego 15 K. wynoszą wkładki uczniów, resztę wkładki członków grona nauczycielskiego.

Sekcya wymiany książek.

Obrót kasowy przedstawia w dochodach 449·77 K., w rozchodach 289·35 K., saldo 160·42 K.

Majątek sekcyi.

Na książeczce Pow. K. O. . . . . 100·— K.
Dług funduszu obrotowego . . . . 150·— »
Wartość książek . . . . 164·24 »
Wartość rodowodów . . . . 31·— »
Gotówka . . . . 60·42 »
Razem . . . 505·66 K.

Fundusz żelazny Czytelni.

Na książeczce Pow. K. O. . . . . 77·36 K.

XI.

KLASYFIKACYA UCZNIÓW

za II. półrocze roku szkolnego 1910/11.

Klasa I. A.

Chlubnie uzdolnieni:

Benis Ludwik
Biborski Adam Wiktor
Broniewski Stanisław
Dattner Julian
Dawidowski Stanisław
Dąbrowski Jan
Eminowicz Roman
Fierich Jérzy
Flatau Franciszek
Keller Antoni
Kowalski Witold
Lisowski Jan
Ks. Lubomirski Stefan (pryw.)
Safir Wiliam
Sembrat Stanisław
Socha Tadeusz
Stojda Tadeusz
Szatkowski Henryk (pryw.)
Szczepanowski Felicyan Stanisław
Hr. Tarnowski Jan (pryw.)
Tombiński Józef

Uzdolnieni:

Baran Tadeusz
Bednarski Józef
Bogdański Zygmunt
Bojarski Stefan Adam
Chrzan Józef
Hoffman Tadeusz
Janicki Roman (pryw.)
Jaworski Tadeusz
Kański Władysław
Kiełpiński Jan
Krajewski Mieczysław
Łowczowski Wiktor
Łuszczkiewicz Antoni
Matter Henryk
Mazaraki Zygmunt
Michalski Maryan
Mitasiński Kazimierz
Nartowski Mieczysław
Niedzielski Lucyan
Pąrczyński Julian
Pauli Karol Antoni
Peltz Adam Ignacy
Punicki Stanisław
Rohoziński Henryk
Siermontowski Kaz. Stan.
Służewski Stanisław
Szaszkiewicz Włodz. (pr.)
Szymański Otto Adam
Śmiechowski Stefan
Świadkowski Antoni
Żarnecki Władysław

Nieuzdolniony 1 uczeń prywatny.

Klasa I. B.

Chlubnie uzdolnieni:

Cyharowski Stefan (pryw.)
Karmowski Tadeusz
Krasnowiecki Władysław
Wachal Adam

Uzdolnieni:

Budek Mieczysław
Burnatowicz Tadeusz
Bytomski Bolesław
Chlipalski Antoni
Dobrowolski Anatol
Dzierzbicki Zyg. (pryw.)
Fiala Roman
Förster Aleksander
Galziński Adam
Gawlas Eugeniusz
Gruczyński Mieczysław
Harasymowicz Włodz.
Kaiser Adam
Kąkolewski Maryan
Kopf Aleksander
Kramarczyk Władysław
Kruszyński Adam
Kułakowski Wojciech
Launer Jan
Lewiński Jan
Lödl Maryan
Ludmirski Edward
Łukaszewicz Stanisław
Mintzeles Edward
Monderer Samuel
Mrowec Franc. (pryw.)

Mrowec Wacław (pryw.)
Münz Mieczysław
Porębski Jan
Rysz Józef
Schinagel Emil
Schmal Bronisław
Siwek Kazimierz
Smochowski Aleksander
Stankiewicz Antoni
Szymborski Wacław
Ślusarczyk Franciszek
Tomczyk Jan
Węgrzyn Stanisław
Zając Stanisław
Zakrzewski Jan

Na ogół uzdolniony:

Nowak Stanisław

Stopień drugi otrzymało 8 uczniów.

Klasa II. A.

Chlubnie uzdolnieni:

Baschkopf Rudolf
Czerny-Szwarcenberg Wł.
Dawidowski Henryk
Essmanowski Stefan
Gwiazdomorski Jan
Jedlicki Maryan
Kozłowski Adam
Kudliński Tadensz
Kulikowski Czesław
Kułakowski Tadeusz
Mirecki Stefan
Okulczyk Władysław
Rudawski Stanisław
Schaitter Jan
Silberfeld Aleksander
Stasicki Bronisław
Sternbach Kazimierz
Więckowski Tadeusz
Zacharski Józef
Zawada Jan
Zoll Fryderyk

Uzdolnieni:

Becher Karol
Chlebowski Bronisław
Ciechanowicz Jan
Czajkowski Jerzy
Gulkowski Tadeusz
Horvath Józef
Kochmański Stanisław
Komierowski Piotr (pr.)
Kwintowski Maryan
Langrod Witold
Mikulski Franciszek
Nadel Norbert
Novák Stanisław
Nowosielski Stanisław
Nussbaum Witołd
Puchała Maryan
Roth Bolesław
Schneider Tadeusz
Skórkowski Edward
Skrzyński Aleksander
Stolzman Stefan
Surzycki Jan
Szameit Tadeusz
Szymanowski Michał
Śmiechowski Wincenty
Tokarzewski Mieczysław
Żeglikowski Stanisław

Na ogół uzdolniony:

Woźniak Zygmunt

Jeden uczeń nieklasyfikowany:

Klasa II. B.

Chlubnie uzdolnieni:

Brahmer Mieczysław
Czechowicz Tadeusz
Dorawski Jan
Dubas Józef
Gołąb Feliks
Hirschberg Józef
Kuczyński Stefan
Madeyski Wilhelm
Reguła Jan
Reich Leopold
Wołkowski Tadeusz

Uzdolnieni:

Abdermann Mieczysław
Bański Władysław
Blahaczek Edward
Bukowski Jerzy
Chmura Jan
Chodorowski Jan
Cikowski Stanisław
Dąbrowiecki Tadeusz
Gduła Adam
Gottlieb Marceli
Gruszczyński Mieczysław
Hamuliński Stanisław
Krajewski-Kukiel Jerzy
Mildner Tadeusz
Misztal Stefan
Mroczkowski Bronisław
Perlberger Bruno
Pietsch Aleksander
Pipczyński Adam
Rakowski Jan
Satkowski Stefan
Stieber Maryan
Stratilato Władysław
Szakowski Roman
Teufel Józef
Weigel Zdzisław
Węgrzyn Stanisław
Żak Rudolf

Na ogół uzdolnieni:

Kruczała Karol
Neczypor Bohdan

Nieuzdolnionych 6.

Klasa III. A.

Chlubnie uzdolnieni:

Baschkopf Eugeniusz
Chmura Tadeusz
Gawroński Jerzy
Jentys Władysław
Kowalski Izasław
Krókowski Jerzy
Pacuła Zygmunt
Piątkowski Eugeniusz
Pintowski Felicyan
Schmidt Henryk
Schoengut Jan

Zieliński Józef
Skarbek-Borowska Marya (pryw.)
Skarbek-Borowski Włodzimierz (pryw.)
Gaszyński Feliks (pryw.)
Górski Franciszek (pryw.)
ks. Lubomirski Władysław (pryw.)

Uzdolnieni:

Bałuk Jerzy
de Beaupré Feliks
Berwaldt Ludwik
Bojarski Wiktor
Bund Otton
Chlipalski Mieczysław
Chmura Józef
Daszyński Feliks
Eibenschütz Stanisław
Gerżabek Adam
Gross Maksymilian
Gwizdalski Gustaw
Koniński Kazimierz
Kowalski Maryan
Leciejewicz Tadeusz
Majewski Jan
Medveczky Stanisław
Nartowski Trzaska Jan
Novák Jan
Obtułowicz Stanisław
Popiel Stanisław
Schäffer Stanisław
Stachiewicz Piotr
Stachowicz Franciszek
Stępiński Włodzimierz
Sulimirski Władysław
Szancer Edward
Tokarz Aleksander
Tomaszewski Stanisław
Uhma Czesław
Wojnarowicz Rudolf
hr. Łoś Leszek (pryw.)
Mańkowski Emeryk (pr.)
Zawistowski Jerzy (pr.)

1 uczeń nieuzdolniony, 2 nie klasyfikowano.

Klasa III. B.

Chlubnie uzdolnieni:

Ballenstedt Adolf
Brodkiewicz Tadeusz
Broż Stanisław
Bukowski Stefan
Dutkiewicz Władysław
Falter Roman
Kowalczyk Teofil
Kozak Włodzimierz
Kusak Stanisław
Mintzeles Edward
Nussbaum Wiktor
Żuliński Roman

Uzdolnieni:

Bereżyński Tadeusz
Blatt Alfred
Błachowski Kazimierz
Bobilewicz Władysław
Dąmbski Czesław Maryan
Godawski Józef
Grabowicz Franciszek (pryw.)
Hauser Mieczysław
Henner Feliks Zbigniew
Hessel Mieczysław
Holly Karol
Jasiński Jan Włodzim
Jaśkiewicz Adam
Kisielewski Tadeusz
Kirchmayer Adam (pr.)
Kolasa Władysław
Łepkowski Antoni
Łepkowski Jerzy
Mayer Stanisław
hr. Michałowski Józef (pryw.)
Miśkiewicz Stanisław
Mrowec Stanisław
Nykołajczuk Karol
Olas Konrad
Pociecha Michał
Reymann Henryk
Russanowski Kazimierz (pryw.)
Serafin Władysław
Sękowski Jędrzej Józef
Słowiński Tadeusz
Struszyński Alfred
Szokało Józef
Tellier Kazimierz
Tylko Józef
Walter Mieczysław
Węgrzyn Walenty
Żychowicz Adam

Nieuzdolniony 1; na ogół uzdolnionych 3; do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 (pryw.); do egzaminu uzupełniającego przeznaczono 1.

Klasa IV. A.

Chlubnie uzdolnieni:

Antoniewicz Michał
Brodkiewicz Wiktor
Buczkowski Kazimierz
Chyliński Wojciech
Franić Feliks
Jasiewicz Zygmunt
Krzetuski Artur
hr. Łoś Alfred (pryw.)
Matyja Mieczysław
Mirecki Zygmunt
Morawski Adam (pryw.)
Nowosielski Zbigniew
Sternbach Stanisław

Uzdolnieni:

Bardel Zbigniew
Chalecki Stanisław
Chodorowski Stanisław
Chodzicki Edward
Cielecki Piotr
Dydejczyk Stanisław
Geppert Stanisław
Gostwicki Adam
Gromnicki Julian
Kaczmarski Stanisław
Kaiser Stanisław
Keller Stanisław
Kiełpiński Onufry
Kobylański Waleryan
Koszyk Stanisław
br. Lewartowski Józef
Łowczowski Gustaw
Mazanowski Jan
Moszyński Stefan
Mussil Paweł (bryw.)
Nowak Witold
Nowicki Florenty
Papée Stefan
Rastawiecki Modest
Rytel Kazimierz
Sawczyński Wojciech
Seifert Mieczysław

Siedlecki Stanisław
Stafiej Kazimierz
Stein Juliusz
Stolzman Adam
Sulikowski Aleksander

Szancer Stanisław
Urban Edward
Urbański Włodz. (pr.)
Zdziechowski Edward
Żmuda Alfred

Na ogół uzdolnieni:
Tokarzewski Jan
Weber Alfred
Wiewiórowski Tadeusz

Nieuzdolnionych 5 (publicznych 3, pryw. 2).

Klasa IV. B.

Chlubnie uzdolnieni:
Bernacki Mieczysław
Błachowski Roman
Frischer Izak
Kurnik Edward
Malec Józef
Nowosielski August
Ostrowski Karol
Woźniak Maryan
Wrona Franciszek

Uzdolnieni:
Atteslander Henryk
Baran Franciszek
Baziak Adam
Budzynowski Aleksander
Bujas Stanisław
Czerny Stanisław

Dunaj Izak
Federgrün Jakób
Flasiński Maryan
Gędłek Piotr
Godlewski Robert
Gostomski Ludwik
Hochbaum Ignacy
Immerglück Władysław
Kaysiewicz Hieronim
Kołodziejski Teofil
Konopka Maryan
Krzywdziński Stanisław
Lebowski Stanisław (pryw.)
Lisowski Stanisław
Lödl Tadeusz
Łysak Jan
Marski Jerzy

Michalski Leon
Modliszewski Adam
Nowak Kazimierz
Rosenzweig Abraham (pryw.)
Schoenowitz Maryan
Streer Karol
Stubla Antoni
Szlusarz Wojciech
Śliwiński Antoni
Wejers Józef
Wojtych Rafał
Zagórowski Paweł
Znański Jan
Zubrzycki Leszek

Na ogół uzdolniony:
Kostecki Józef

Do egzaminu uzupełniającego przeznaczono 1; nieuzdolnionych 6.

Klasa V. A.

Chlubnie uzdolnieni:
Blatt Szymon
Bogusz Franc. Ksawery
Czapliński Edward
Kiliński Adam
Korczyński Kazimierz
Kościński Józef
Kozłowski Stanisł. Edw.
Męciński Józef
Nowak Maryan
Siemianowski Tadeusz
Swolkień Władysław
Szluha Teodor
Byszews i Adam (pryw.)
hr. Rey Wawrzyn. Ludwik (pryw.)

Uzdolnieni:
Bereżyński Kazimierz

Borzęcki Adem
Bronikowski Bronisław
Cieślewicz Kazimierz
Czechowski Eustachy
Czynciel Stanisław
Dolais Włodzimierz
Dziurzyński Kazimierz
Eilbaum Arnold Henryk
Hyży Antoni
Jasieński Henryk
Klemens Roman
Korczyński Ludomił
Kośmiński Kazimierz
Kozłowski Tadeusz Stanisław
Kulinowski Adam
Łaszcz Stanisław
Łodwiński Adam
Mazanowski Adam

Niewiadomski Leszek
Niezabitowski Tadeusz
Nowosielski Stanisław
Papée Adam Stanisław
Pawlas Jerzy
Plesnar Tadeusz Bol.
Prochowski Tadeusz
Radziejowski Bogusław
Schlichting Zygfryd
Siedlecki Wojciech
Stokłosiński Stanisław
Straszewski Grzegorz
Studziński Franciszek
Tretiak Tadeusz
Wdowiszewski Zygmunt
Włodek Zdzisław
Woyciechowski Jan K.
Zaleski Mieczysław
Załuskowski Paweł

Do egzaminu poprawczego po wakacyach z jednego przedmiotu przeznaczono 3; nieuzdolnionych 2.

Klasa V. B.

Chlubnie uzdolnieni:
Wierciński Antoni
Zegartowski Jan

Uzdolnieni:
Bronner Juliusz
Czajewicz Wiesław

Dąbrowski Władysław
Dworzak Stanisław
Dyba Józef

Feleksy Tadeusz
Górka Konrad
Himmelblau Jerzy
Jaworski Stefan
Judkiewicz Stefan
Kieślowski Stefan
Kobielski Feliks
Kuhl Stanisław
Mikucki Witold
Mirisch Salo
Papée Adam
Parvi Jan
Pindelski Tadeusz
Rogoż Antoni
Rose Izak
Rybczyński Tadeusz
Rybczyński Władysław
Schubert Eugeniusz
Skoda Stanisław
Stankiewicz Emil
Troczyński Stefan
Wander Aleksander
Wittig Rudolf
Wolski Władysław
Zabłocki Jan
Zacharias Władysław
Zych Roman

Do egzaminu uzupełniającego przeznaczono 1; do egzaminu poprawczego 6; za nieuzdolnionych uznano 6 uczniów.

Klasa VI. A.

Chlubnie uzdolnieni:

Bardel Euzebiusz
Dąbrowski Henryk
ks. Lubomirski Eugeniusz
Rosenstock Józef
Rosenzweig Gittel (pryw.)
Starzewski Jan (pryw.)
Stolzman Jerzy
Szul Bogusław
Thun Stanisław
Woźniakowski H. (pryw.)

Uzdolnieni:

Abłamowicz Witold
Bujak Józef
Butrymowicz Juliusz
Byszewski Zygmunt
Chrząszczyński Wład.
Cielecki Włodzimierz
Ciszewski Tadeusz
Czerny-Szwarcenberg K.
Friedmann S. (pryw.)
Gadomski Adam
Goldberg Leop. (pryw.)
Gołębiowski Stanisław
Gostyński Mieczysław
Gromnicki Jan
Gwizdalski Zdzisław
Hamuliński Tad. (pryw.)
br. Heydel Adam (pryw.)
Jaklicz Józef
Klakurka Andrzej
Kollat Feliks
Lubański Jan
Łękawski Tadeusz
Maćkowski Zdzisław
Męciński Julian
Mehoffer Tadeusz
Michalski Ludwik
hr. Michałowski Roman
Naimski Ludwik
de Néville Franciszek
Nieć Kazimierz
Nowosielski Włodzimierz
Potuczek Witold
Rutkowski Tadeusz
Schwarz Karol
Sękowski Jan (pryw.)
Sobolewski Feliks
Stapiński Tadeusz
Stobiecki Adam
Ullmann Adam
Wędrychowski Adam
Więckowski Mieczysław
Wilczyński Jan
Żdziechowski Ed. (pryw.)
Żelechowski Włodzim.

Do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu przeznaczono 1 ucznia; nieuzdolniony 1 uczeń.

Klasa VI. B.

Chlubnie uzdolnieni:

Czaputowicz Stanisław
Dunaj Salomon
Jachimski Jan
Markowicz Milan
Smolecki Tadeusz
Tobiasiewicz Antoni
Woźniak Stanisław

Uzdolnieni:

Czerny Karol
Drabicki Bartłomiej
Dygat Maryan
Edelman Henryk
Gałuszka Mieczysław
Gleisner Henryk
Gostomski Stefan
Górka Ludwik
Jarosz Edmund
Kopciński Edmund
Kubalski Marceli
Lieber Zygmunt
Matuszewski Ludwik
Mazur Henryk
Mikiewicz Bolesław
Morgenstern Tadeusz
Pieklus Piotr
Reissman Zygmunt
Sednik Stanisław (pryw.)
Schmidt Oskar
Serafin Tadeusz
Tekielski Jan
Wieckowski Franciszek
Wilk Andrzej
Wykręt Stanisław
Zabłocki Aleksander
Żelazowski Stanisław

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 7 uczniów; nieuzdolnionych 5 uczniów.

Klasa VII A.

Chlubnie uzdolnieni:

Bogusz Edward
Broniewski Tadeusz
Chmurski Aleksander
Schwarzenberg Czerny Stanisław
Dembiński Juliusz
Górka Zygmunt
Jentys Czesław
Korczyński Jerzy
Korngut Jan
Macudziński Bolesław
Maywalt Mieczysław
Mazanek Kazimierz
Piątkowski Władysław
Skrzyński Maryan
Uhr Stebelski Roman
Stokłosa Franciszek
Tarnawski Henryk
Wilkosz Feliks

Uzdolnieni:

Chwalibogowski Jerzy
Czarnecki Kazimierz
Dąbrowski Tadeusz
Dąbicki Tadeusz
Drozdowski Jerzy
Frühling Fryderyk
Gaweł Kazimierz
Grek Stanisław
Klakurka Kazimierz
Kłobukowski Włodzim.
Kołomyjski Tadeusz
Kołomłocki Stefan
Kowalski Kazimierz
Kurzawa Władysław
Łepkowski Tadeusz
Łukasik Stanisław
Mazurkiewicz Tomasz
Muczkowski Stefan
Pniewski Jan
Przecławski Wiktor
Przecławski Władysław
Reichard de Reichardsperg Stefan
Schwarz Kazimierz
Wojciechowski Henryk
Zieliński Jan

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 ucznia, nieuzdolniony 1.

Klasa VII B.

Chlubnie uzdolnieni:

Biernasiński Franciszek
Kowalski Tadeusz
Leruch Rudolf
Liput Maryan
Pająk Kazimierz
Wiśniewski Stanisław
Wojtych Eugeniusz

Uzdolnieni:

Berger Karol
Bromowicz Tadeusz
Dziukiewicz Eustachy
Guzikowski Józef
Hojarczyk Jerzy
Izdebski Ignacy
Janošek Wiktor
Jarkowski Kazimierz
Jasiński Tadeusz
Josefsthal Mieczysław
Kulawski Tadeusz
Kwieciński Stanisław
Landau Saul
Łukasiewicz Józef
Marynowski Zbihniew
Meller Zygmunt
Miąsik Włodzimierz
Moszyński Stanisław
Mykita Włodzimierz
Pająk Wacław
Pogłódek Konstanty
Polek Aleksander
Razowski Ludwik
Remer Michał
Silberfeld Tadeusz
Strutyński Rudolf
Tokarz Józef
Walaszek Antoni
Waligórski Stanisław
Weiss Jerzy
Welecki Witold
Wintuschka Stanisław
Blaschke Władysław

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 ucznia publicznego i 2 pryw. Za nieuzdolnionych uznano 4.

Klasa VII C.

Chlubnie uzdolnieni:

Horowitz Władysław
Janicki Kazimierz Bogumił
Lebenheim Zygmunt
Mende Michał
Nykiel Antoni
Sowiński Stanisław
Spyt Feliks
Śledziowski Stefan
Urban Maryan

Uzdolnieni:

Abdermann Franciszek
Bereżyński Jan
Drzewicki Wiktor
Duda Miron
Fächer Stanisław
Finkelstein Maksymilian
Homolacz Józef
Jaśkiewicz Stefan
Kozłowski Maryan
Langer Salo
Riess Maryan
Sperber Wacław
Śliwiński Stefan
Tomczykiewicz Jan
Werber Arnold
Żeleński Karol

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2 uczniów, nieuzdolnionych 2.

Klasa VIII. A.

Ukończyli klasę z postępem
a) chlubnym:

Chyliński Adam
Czaplicki Stanisław
Dworzak Tadeusz
Jakubowski Tadeusz
Keller Tadeusz
Korzeniowski Andrzej
Kościński Hieromin
Kośmiński Aleksander
Kras Władysław
Łoś Władysław
Mazanowski Stanisław
Nowosielski Jerzy
Pociecha Władysław
Sękowski Stanisław
Skoda Franciszek
Stafiej Stanisław
Weber Witold
Zagórowski Adam
Żmuda Zenon

b) dobrym:

Bińczycki Jan Bolesław
Borowczyk Gustaw
Cieszyński Ignacy
Dąbrowiecki Eustachy Jan
Gaweł Tadeusz
Gerżabek Michał
Gielczyński Stanisław
Gizowski Jan
Gutkowski Roman
Gutowski Aleksander
Janiszewski Stanisław
Kaganek Jan
Kwieciński Zdzisław
Medweczky Wiktor
Michalski Stanisław
Mikołajczak Leon
Mikucki Adam
Pałosz Adam
Podrazik Stefan
Possinger Wiktor
Rakowski Gwido
Rutkowski Witold
Sądecki Adam
Schoengut Jerzy
Stieber Jerzy
Śliwiński Włodzimierz
Walczak Edward
Żarnowiecki Kazimierz
Vetulani Stanisł. (pryw.)

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2 uczniów, 1 uczeń otrzymał stopień drugi.

Klasa VIII. B.

Ukończyli klasę z postępem
a) chlubnym:

Brummer Rafael
Dąbrowski Jan
Koneczny Adam
Landau Leon
Markowicz Samuel
Sarna Zygmunt
Solecki Adam
Wischnowitz Edward

b) dobrym:

Birnbaum Feliks
Bisztyga Tadeusz
Böhm Zygmunt
Dębski Feliks
Drożański Ludwik
Florek Wincenty
Folda Jan
Frist Józef
Goebel Jerzy
Honkisz Zygmunt
Hubl Stanisław
Jaklitsch Włodzimierz
Jasiński Jan
Kleinhändler Abraham
Konopka Ryszard
Koza Stanisław
Krafft Tadeusz
Krieger Joachim
Löffelholz Dawid
Matyja Władysław
Matz Alfred
Mikołajczyk Karol
Mildner Tadeusz
Monderer Nachum
Mróz Adam
Nechay Jan
Nowakowski Zygmunt
Reben Henryk
Remer Wilhelm
Rożen Bolesław
Schubert Władysław
Skowron Adam
Trybuła Ignacy
Wejda Wiesław
Żurowski Józef

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 ucznia publ. i 1 pryw. Stopień drugi otrzymało 3 uczniów.

Świadectwo dojrzałości otrzymali:

a) w terminie jesiennym

Banach Józef (ekst.)
Jankowski Marcin (ekst.)
Rudke Leopold (ekst.)
Uhl Adolf
Landau Paweł (pryw.)
Ulankiewicz Wład. (ekst.)
Windisch Saul Aron (ekst.)
Wolf Baruch (ekst.)

b) w terminie lutowym

Morawiecki Stanisław
Sądel Władysław
Schiefferstein Aleksand.
Smidowicz Romuald
Miller Antoni (ekst.)
Skrzyński Antoni (z odzn.)
Mazanek Stanisław (ekst.)
Romanowski Mich. (ekst.)
Metera Piotr (ekst.)
Hischtin Stanisław (ekst.)
Szymański Ludwik (ekst.)
Tęczyński Stanisł. (ekst.)

c) w terminie letnim 1910/1911.

Z odziału A.

Binczycki Jan
Borowczyk Gustaw
Chyliński Adam (z odzn.)
Cieszyński Ignacy (z odzn.)
Czaplicki Stanisł. (z odzn.)
Dworzak Tadeusz (z odzn.)
Gaweł Tadeusz
Geržabek Michał
Gielczyński Stanisław
Gizowski Jan
Gutowski Aleksander
Jakubowski Tad. (z odzn.)
Janiszewski Stanisław
Kaganek Jan (z odzn.)
Keller Tadeusz (z odzn.)
Korzeniowski Andrz. (z odz.)
Kościński Hieron. (z odzn.)
Kośmiński Aleksand. (z odz.)
Kras Władysław (z odzn.)
Kwieciński Zdzisław
Łoś Władysław
Mazanowski Stanisł. (odz.)
Medweczky Wiktor
Michalski Stanisław
Mikołajczak Leon
Mikucki Adam
Nowosielski Jerzy (z odzn.)
Pałosz Adam
Pociecha Władysł. (z odz.)
Podrazik Stefan
Possinger Wiktor
Rakowski Gwido
Rutkowski Witold
Sądecki Adam
Schoengut Jerzy
Sękowski Stanisł. (z odzn.)
Skoda Franciszek (z odzn.)
Stafiej Stanisław (z odzn.)
Stieber Jerzy (z odzn.)
Śliwiński Włodzimierz
Weber Witold (z odzn.)
Zagórowski Adam (z odzn.)
Żarnowiecki Kazimierz
Żmuda Zenon (z odzn.)
Vetulani Stanisł. (pryw.)
Harazim Józef (ekst.)
Łatka Antoni (ekst.)

Z oddziału B.

Birnbaum Feliks
Bisztyga Tadeusz
Böhm Zygmunt
Brummer Rafael (z odzn.)
Dąbrowski Jan (z odzn.)
Dębski Feliks
Florek Wincenty
Frist Józef
Goebel Jerzy
Hubl Stanisław
Jaklitsch Włodzimierz
Jasiński Jan
Kleinhändler Abraham
Koneczny Adam (z odzn.)
Konopka Ryszard
Koza Stanisław (z odzn.)
Krafft Tadeusz
Krieger Joachim
Landau Leon (z odzn.)
Löffelholz Dawid
Markowicz Samuel (z odz.)
Matyja Władysław
Matz Alfred
Mikołajczyk Karol
Mildner Tadeusz
Monderer Nachum
Mróz Adam
Nechay Jan
Nowakowski Zygmunt
Reben Henryk
Remer Wilhelm
Rożen Bolesław
Sarna Zygmunt (z odzn.)
Skowron Adam
Solecki Adam
Trybuła Ignacy
Wejda Wiesław
Wischnowitz Edmund (z odzn.)
Żurowski Józef
Żabicki Albin (ekst.)

Wynik egzaminu dojrzałości.

a) w terminie jesiennym.

Do egzaminu zgłosiło się:

a) uczniów publicznych	4
b) » prywatnych	1
c) eksternistów	15
Razem	20

Do egzaminu nie dopuszczono:

a) uczniów publicznych	2
b) eksternistów	2
Razem	4

Egzamin składało więc:

a) uczniów publicznych	2
b) » prywatnych	1
c) eksternistów	13
Razem	16

Uznano za dojrzałych:
a) uczniów publicznych 1
b) » prywatnych 1
c) eksternistów 6
Reprobowano na ½ roku:
a) uczniów publicznych 1
b) eksternistów 7
Razem 16

b) w terminie lutowym.

Do egzaminu zgłosiło się:
a) uczniów publicznych 5
b) eksternistów 10
Razem 15

Od egzaminu odstąpiło ekstern. 3

Egzamin składało więc:
a) uczniów publicznych 5
b) eksternistów 7
Razem 12

Uznano za dojrzałych z odznaczeniem ekster. . . . 1
» » » uczniów publicznych 5
» » » eksternistów 5
Reprobowano na rok ekstern. 1
Razem 12

c) w terminie letnim.

Do egzaminu zgłosiło się:
a) uczniów publicznych 97
b) » prywatnych 2
c) eksternistów 4
Razem 103

Do egzaminu nie dopuszczono:
a) uczniów publicznych 7
b) » prywatnych 1
c) eksternistów . . . . —

Od egzaminu ustnego odstąpiło 6

Egzamin składało więc:
a) uczniów publicznych 85
b) » prywatnych 1
c) eksternistów 3
Razem 89

Świadectwo dojrzałości z odznaczeniem uzyskało
uczniów 29

Świadectwo dojrzałości otrzymało:
a) uczniów 55
b) eksternistów 3

Reprobowano na pół roku:
a) uczniów 2
b) eksternistów . . . . —
Razem 89

OGŁOSZENIE.

Wpisy uczniów tak publicznych jakoteż prywatnych na rok szkolny 1911/1912 odbywać się będą w *dwóch ostatnich dniach sierpnia* od godziny 8. do 12. przed południem. Uczniowie mają do wpisów zgłaszać się osobiście w towarzystwie rodziców lub opiekunów.

Uczniowie *tutejszego zakładu* muszą przy wpisie wykazać się świadectwem szkolnem z ostatniego roku.

Uczniowie, *przybywający z innych zakładów* do klasy II. lub wyższej, muszą przy wpisie przedłożyć:

1. Metrykę chrztu lub urodzenia;
2. Świadectwo szkolne z ostatniego roku, opatrzone potwierdzeniem Dyrekcyi, iż można ich przyjąć do innego zakładu, a zarazem wszystkie świadectwa z poprzedniej nauki gimnazyalnej;
3. Dekret uwolnienia od opłaty szkolnej.

Uczniowie, *chcący uzyskać przyjęcie do klasy I*, muszą przy wpisie przedłożyć:

1. Metrykę chrztu lub urodzenia na dowód, że ukończyli już 10. rok życia, albo ukończą go przed 1. stycznia 1911. roku;
2. Świadectwo szkolne z ostatniego roku, jeżeli pobierali naukę w szkołach publicznych;
3. Świadectwo powtórnego szczepienia ospy, odbytego w roku poprzedzającym wstąpienie do gimnazyum.

Uczniowie, którzy *po dłuższej przerwie w naukach* chcą znowu uzyskać przyjęcie do gimnazyum, muszą:

1. Przedłożyć metrykę, ostatnie świadectwo szkolne, opatrzone przepisaną klauzulą, wszystkie świadectwa z po-

przedniej nauki gimnazyalnej, świadectwo moralności za czas, w którym nie chodzili do szkoły i świadectwo powtórnego szczepienia ospy.

2. Poddać się egzaminowi wstępnemu za złożeniem taksy egzaminacyjnej w kwocie 24 K.

Każdy uczeń składa przy wpisie 2 K na zbiory naukowe. Uczniowie, nowo wstępujący do zakładu, płacą nadto taksę wstępną w kwocie 4 K 20 h.

Równocześnie z wpisami do zakładu odbędą się także wpisy na *bezpłatną naukę przedmiotów nadobowiązkowych*, a mianowicie: języka ruskiego, języka francuskiego, rysunków, stenografii, śpiewu i muzyki. Uczniowie klas niższych mogą zapisywać się na tę naukę tylko za wiedzą i wolą rodziców.

Gimnastyka jest dla uczniów wszystkich klas przedmiotem nauki obowiązkowej. O warunkach uwolnienia od tej nauki dowiedzą się uczniowie z początkiem roku szkolnego na pierwszej przeznaczonej temu przedmiotowi godzinie, na której wszyscy muszą być obecni.

Uczniowie publiczni i prywatni obowiązani są do składania *opłaty szkolnej,* która za jedno półrocze wynosi 40 K i *musi* być złożona w pierwszych 6 tygodniach każdego półrocza t. j. przed 15. października i 15. marca. Prośby o uwolnienie od opłaty szkolnej, zaopatrzone w ostatnie świadectwo szkolne i *dokładne* świadectwo ubóstwa, mogą bez stempla wnosić za pośrednictwem Dyrekcyi do Wysokiej c. k. Rady szk. kraj. uczniowie publiczni najpóźniej 20. września w pierwszem, a 20. lutego w drugiem półroczu.

Uczniowie *klasy I.* powinni złożyć opłatę szkolną za pierwsze półrocze przed dniem 30. listopada; mogą jednak uzyskać odroczenie tego terminu aż do końca półrocza, jeżeli są ubodzy a od chwili przyjęcia do zakładu zalecają się co najmniej *dobrem zachowaniem się i dobrym postępem we wszystkich przedmiotach nauki.* Pragnąc korzystać z tego dobrodziejstwa, winni w ciągu 8 dni po rozpoczęciu roku szkolnego t. j. przed 12. września wnieść za pośrednictwem Dyrekcyi niestemplowane prośby do Wysokiej c. k. Rady szkolnej krajowej i załączyć do nich *dokładne* świadectwa ubóstwa. Z odroczeniem terminu łączy się uwolnienie od opłaty, jeżeli klasyfikacya za pierwsze półrocze wypadnie dla ucznia pomyślnie.

Między 1. a 15. lutego obowiązany jest każdy uczeń z wyjątkiem bardzo ubogich złożyć 1 K. na gry i zabawy szkolne.

Egzamina *poprawcze* odbywają się w dwóch ostatnich dniach sierpnia od godziny 3. po południu.

Egzamina *wstępne do klasy I.* odbywają się przed feryami 30. czerwca lub 1. lipca, po feryach 30. i 31. sierpnia. Powtórzenie egzaminu wstępnego przed upływem roku nie jest dozwolone ani w tym samym ani w innym zakładzie.

Egzamina *wstępne do klas wyższych* odbywają się od 5. do 10. września.

Uczniom *zamiejscowym* wolno mieszkać tylko pod nadzorem tych osób, które ściśle stosować się będą do przepisów Regulaminu dla odpowiedzialnych nadzorców, wydanego przez Wysoką c. k. Radę szkolną krajową. Osoby, przyjmujące uczniów na wikt i mieszkanie, muszą zatem we własnym interesie zaznajomić się dokładnie z treścią tego Regulaminu.

Rok szkolny 1911/1912 rozpocznie się **trzeciego** września uroczystem nabożeństwem, w którem wszyscy uczniowie wpisani muszą wziąć udział.

T. Sołtysik.